

הישיבה התשיעים-ותשע של הכנסת השביעית

יום שלישי, ב' אב תש"ל (4 אוגוסט 1970)
ירושלים, הכנסת, שעה 13.03

א. הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה

שונים – כי היא מקבלת על עצמה את החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967, המחייבת בין היתר את 'נסיגתם של הכוחות הישראליים המזוינים מטרי-טוריות שנכבשו בסיכסוך האחרון. מזה שבועות רבים עשתה הממשלה את החלטת מועצת הבטחון לאבן-היסוד למדיניותה – במידה שיש לה כזאת – , ובכך הודתה קבל העולם כולו כי אין לנו זכויות מהותיות למה שהוגדר כ'טרטוריות כבושות', וכי הנסיגה מהן היא יסוד מוסד לתנאי השלום המקווה... את השלום עם המדינות הערביות לא תביא מדיניות זו; אך היא הכניסה את ישראל למהלך מהיר ומסוכן במדרון הנסיגה הטרדית." עד כאן דברינו מ'8 במאי 1968.

אכן הנסיגה הטרדית, זו העתידה להמיט על ישראל ייסורים אכזריים ולסכן את עצם קיומה, לא השבוע החלה.

היא החלה כאשר סירבה הממשלה להחיל את החוק הישראלי על השטחים המשוחררים; היא נמשכה כאשר נמסר ארמון הממשלה בלב ירושלים המאוחדת למטה הפסקת-האש של האו"ם; היא העמיקה כאשר דחתה הממשלה את הפצרותיהם של נכבדי בית לחם לספח את עירם לירושלים המאוחדת. הנסיגה הוחשה כאשר סירבה הממשלה, בעקשנות ובתוקף בלתי-רגילים, לקיים התנחלות נרחבת, ממשית, עיתונית וכפרית ביהודה ושומרון; היא החמירה כאשר נמנעה הממשלה מלנקוט זימות נרחבות לשיקום הפליטים שבתחום שלטוננו.

הבסיס לנסיגה הוצב כאשר הכריזו שרי הממשלה על תכניותיהם השונות שהשתתנו על פניו מרבית השטחים המשוחררים; היא נקבעה כאשר מפלגת השלטון הכריזה מפורשות שיעדיה המירביים הם ירושלים, הגליל ושארם-א-שייך, וזיתיה מראש אפילו על תפינה פורמלית לגבי יתר השטחים. היא הפכה לבלתי-נמנעת כאשר ראשי הממשלה דובריה המוסמכים העלו בארץ ובעולם את טענת הדמוגרפיה, והסבירו כי יהודה ושומרון הם מעמסה ולא נכס, ומסירתם לאויב לא תהא ויתור אלא שיחרור, כדברו גלויי-הלב של השר פנחס ספיר; וכי "אין אנו רוצים אף חלק מן השטח המיושב בגדה המערבית" כדבריו ראש הממשלה המנוח אשכול, ולאחריהם דברים דומים מקבילים או זהים מפי כל נציגיה המוסמכים של הממשלה. הנסיגה היתה לעובדה ממשית, כאשר משך שלוש שנים לאחר הוצאתן מיאנה הממשלה לשלב את השטחים ויושביהם ברקמת החיים של מדינת ישראל, ולהתחיל לבנות את השלום על גבי שילוב נאמן כזה של כל תושבי ארץ-ישראל המערבית במסגרת הריבונות הישראלית, וכאשר הפכה את ישיבתנו בשטחים ללא לשליטה צבאית גרידא של כובש וד.

בכל אלה היתה קבלת ההחלטה של מועצת הבטחון יסוד מרכזי מוצהר של המדיניות הממשלתית. אותה מועצת הבטחון, גברתי ראש הממשלה, אשר הממשלה

היו"ר ר. ברקת:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הסעיף העומד על סדר-יומה של ישיבה זו הוא: הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. "אם יתקבלו התנאים הללו, הריני מוכן לערוב לצ'כוסלובקיה בגבולותיה החדשים" – הכריז היטלר ב-29 בספטמבר 1938. הציבים התחייבו לקבל את התנאים. לא עברו ימים רבים, וכאשר ניסו הציבים להעמיד תנאים לביצוע, קרא היטלר באוזני בן-שיחו הבריטי: "האם אין זה בלתי-נסבל שמעצמות העולם יהיו נתונות לרחמיה של אומה קטנה, המשתעשעת בסכנה של מלחמת עולם, רק משום שהיא מסרבת למלא את התחייבותיה?" ההמשך והסוף ידועים.

לאחר שממשלת ישראל התמה השבוע על התחייבות הכניעה, קבעה במו ידה את לוח הזמנים והאירועים להודשים הבאים ולשנים הקרובות: משא-ומתן קשה ומייגע; לחצים גוברים של המעצמות; נסיגה לקווים שיהיו כמעט זהים עם גבולות ה-4 ביוני; קליטה של המוני פליטים ערביים בשטח מדינת ישראל המוקטנת; רגיעה זמנית; התבססות סובייטית ליד מוקדי החיים של המדינה המקוצצת; חידוש פעולות הריצח והחבלה של הכנופיות, שיחדרו דרך הקווים הארוכים והמפותלים; התנגשויות צבאיות בגבולות; וכך – עד למלחמה גלו-באלית אכזרית ומסוכנת מאין כמוה, שעל תנאיה ומועדיה יהליטו בקרמלין ובקהיר, כשאנו מוקפים בסיסים רוסיים מכל עבר, וכשנקודות המוצא אינן הירדן ותעלת סואץ, אלא אשקלון וכפר סבא; או כפי שאמרה ראש הממשלה בדבריה ב-30 ביולי על תכנית רוג'רס, – אני מצטט – "נאצר יהיה טיפש אם לא יקבלה".

הריני קורא היום לבית להביע אי-אמון בממשלה, לא משום שעשתה תפנית ממדיניותה הקודמת ופנתה אל עבר הנסיגה, אלא משום שבקבלת תכנית רוג'רס עשתה צעד נוסף בדרכה הקודמת, שתכנית רוג'רס לא היתה אלא תוצאתה הטבעית והבלתי-נמנעת.

שכן, לא השבוע החלה הנסיגה. היה זה ב-1 במאי 1968, לפני שנתיים ומעלה, כאשר החליטה ממשלת ישראל להודיע לאו"ם רשמית, באמצעות השגריר תקוע, על קבלת ההחלטה של מועצת הבטחון מנובמבר 1967. ואנו, שיזמנו בכנסת את ההקמה של ממשלת חירום לאומית ב-23 במאי 1967, כאשר ראינו חובה לעצמנו להביע אי-אמון לממשלה ב-8 במאי 1968, בההרגו: "בניגוד להצהרותיה הקודמות כי אינה מוכנה להתחייב לדבר אלא במסגרת משא-ומתן ישיר לשלום, הודיעה עתה ממשלת ישראל מראש – וזאת מתוך היענות לסחטנות של נאצר והוסיון באמצעות גורמים

רוג'רס - ושום פילפול לא יצלח בטיעון כי תכנית רוג'רס ב' אינה מושתתת על תכנית רוג'רס א' - אף שבאופן יסודי ההסכמה לתכנית רוג'רס היא פועל-יוצא מתהליך הנסיגה שנקבע על-ידי הממשלה בשלוש השנים האחרונות, הנה עתה ויתרתם כליל גם על איצטלת היומרה והעמדת-הפנים, והבאתם את המדינה לקראת שלב הביצוע.

אדוני היושב-ראש, הרי כל ההתפתחות הזאת היתה ברורה מראש. שעה שהכרזתם שאתם מציעים שטחים תמורת שלום - הפסדתם את השטחים ואת השלום גם יחד. שעה שהצהרתם כי אינכם רוצים בשטחים בגלל מאות-אלפי הערבים המצויים בהם - גזרתם על עצמכם לאבד את השטחים ובאותה עת עצמה לקלוט את מאות-אלפי הערבים בתחומי הקווים הישנים. מן הלאו שלכם לא נשאר ולא כלום - ההון שלכם מוגש לכם עתה ויוגש בחודשים הקרובים לפרעון מלא.

עתה, שעה שהשיבות לרוג'רס הן, הגיע תהליך הנסיגה כמעט לסיכומו. החל מליל השבת שעברה, שעה שהממשלה שיגרה למזכיר האו"ם ולעולם כולו את ההן המודגש והחד-משמעי שלה להחלטת מועצת הבטחון - וזאת אף בלי לבקש את הסכמת הכנסת, כפי שהבטיחו והתחייבו מראש ראש הממשלה ויושב-ראש הקואליציה - החל מליל השבת שעברה איבדה ממשלת ישראל את יתרת כוח המיקוח שלה, במיוחד כלפי ארצות-הברית. גם אתם יודעים היטב כי מעתה תהיו נתונים כליל בצבת התכתיב של וושינגטון, אשר כדי להגיע להסדר עם שליטי הקרמלין תדחוק את ממשלת ישראל, שלב אחרי שלב, עד לכניעה הסופית.

דבר לא למדתם מן הנסיגות של 1948-1949. מס-קנה לא הסקתם מנסיגת 1957. "ממשלת הליכוד הלאומי", שזכתה לכהן בימי הנצחון האדיר של צה"ל, שנועדה להביא לעם ישועה ושלום - הביאה אותו אל עברי פי-פחת.

אכן, לאור שלוש השנים הללו, ובכל הנתונים שנוצרו במהלך, ספק רב הוא אם יסיק הציבור בשעה זו את המסקנות, ואם יתנער העם מן הממשלה שהובילה אותו עד הלום. אך אנו נביע לה אי-אמון, בתחושה מחודשת של מפולת לאומית, ובתקווה ובתפילה בלבנו: הלוואי ונתבדה.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. לפני פתיחת הישיבה שאלתי את חבר-הכנסת שמואל תמיר אם הוא בטוח שיש לו די חומר לשני נאומים היום. הוא הבטיח לי שיש לו. אני, לצערך, אינני יכולה להתפאר בזה שיש לי חומר לשתי תשובות על אותו נושא, כך שתשובתי עכשיו תהיה בהחלט קצרה מאוד.

אשאל רק דבר אחד: האם בדברי הפתיחה שלו רמז באמת חבר-הכנסת שמואל תמיר על השוואה בין היטלר וארצות-הברית? - אני מקווה שלא.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

השוואה היתה: היטלר-ברז'נייב-נאצר; ארצות-הברית לעומת אנגליה של השנים האחרונות; אנו לעומת

נמנעת מלהגיש לפני תלונה על רצח ילדים באביבים, שמה תתן לרצח גושפנקה בין-לאומית - אותה מועצה, החלטתה היתה לאורים ותומים של ממשלת ישראל לגבי עתידה וגורלה של מדינת ישראל.

ב-21 בינואר 1969 פירסמה שגרירות ישראל בלונדון, בתשובה לטענות שונות, את הדברים הבאים: "בנסיבות אלה תמצאו ודאי למועיל לקבל תזכורת, שהסכמתה של ישראל להחלטת מועצת הבטחון אושרה לא רק על-ידי מנהיגי ישראל אלא גם על-ידי נציגים רשמיים של בריטניה וארצות-הברית". על הסכמה זו חזרה מפני-רשות ראש הממשלה בנאומו מלפני שבעות מספר.

על יסוד כל אלה הזהרנו את הבית - לא היום, אלא ב-22 באוקטובר 1968:

"לאחר הנצחון האדיר אנו עלולים להיות ניצבים לפני סכנה שנוחרו למצב שלא יהיה שונה בהרבה - לא מבחינה טריטוריאלית ולא מבחינה מדינית - מהסכמה שביתת-הנגש של רודוס, אשר הולידו את מלחמות 1957 ו-1967. אולי בהבדל אחד, שהפעם, בסופו של דבר, ייווצר מצב אשר בו יגיעו הסובייטים למבואות תל-אביב וירושלים."

באותו מועד התרענו על אשליות ההסתמכות על נוקשותו של האויב, אותה התחכמות אווילית המשתיתה את כל מדיניותה על סרבנותו של נאצר. אמרנו:

"ובל יאמר איש שכל ההכרזות, הנאומים והתכניות אין בהם ממש, שכן תכסיס מחוכם הוא כדי להקל על מעמדנו הבין-לאומי; ובל נשליך את כל יהבנו על העיקשות האי-רציונאלית של האויב. הנסיגה המדינית הישראלית היא כל כך מוחשית ועמוקה, שלא רחוק היום וגם מקבלי החלטות חרטום - על 'לא שלום, לא משא-ומתן ולא הכרה' - בעצת אדוניהם הסובייטיים, עלולים להתפכח ולתפוס אותנו במלכודת שטמנו לעצמנו. לא את האויב מוליכה הממשלה שולל, אלא את הציבור הישראלי."

הוזהרתם. כולכם הוזהרתם. השכם והערב. אך בהת-נשאות האפיינית ובמעטה הגוח של "הליכוד הלאומי" התנערתם מכל עצה ואזהרה.

שבנו והזהרנו אתכם גם מן ההישענות היתירה על זביעת המשא-ומתן הישיר, אשר בה נסיתם להתעטף. עוד לפני שנה, ביוני 1969, הדגשנו כי "התקיפות המוצהרות של הגברת מאיר כלפי חוץ היא בעיקרה של דבר נוהלית, לגבי הצורה בה תגיע הממשלה להסדר, אשר על חלק מרכיבי ממהותה, זוהו אומר על נסיגה ממירב השטחים ביהודה, בשומרון ובסיני, אין היא חולקת. אין פלא איפוא שעל אף צידקת הטיעון הנוהלי של ראש הממשלה, בדבר משא-ומתן ישיר, הרי כמו בכל מקרה של טיעון פרוצדוראלי - ויהא צודק ככל שיהא - יש סיג אובייקטיבי לכוח השכינע הטמון בו, ואין הוא יכול לכבוש לבבות ובוודאי אינו יכול לבוא תחת הוויכוח היסודי."

עתה, עתה לא נשאר דבר גם מעטיפה זו שבה עטפתם את מגמות הנסיגה, כשם שלא נותר דבר מן ההתנגדות הנמצלת לתכתיב של שני הגדולים וארבעת הגדולים, וכשם שלא נותר דבר מן השלילה המוחלטת של הפסקת-אש זמנית, שעליה הכריזו כאן ראש הממשלה עוד לפני מספר שבועות.

במלה אחת: אף שבאופן יסודי ההסכמה לתכנית

— הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ש. תמיר, מאיר, ברקת, גרוס, אביזוהר) —

זאת ועוד: גם מבחינה תכסיסית, — ואולי זה השיקול המכריע בנושא זה — לא יכולנו להגיש לעמי ערב וגם לאירגוני החבלה מתנה כוו על מגש של כסף, שמדינת ישראל דוחה על הסף את יומת השלום של ארצות-הברית אחרי שנתקבלה יזמה זו על-ידי מצרים וירדן. שיקול זה קיבל משנה-תוקף ואשראי לאור מה שמתרחש במדינות ערב אחרי שקיבלה ישראל את ההצעה האמריקנית. אנו יכולים לתאר לעצמנו מה היה קורה באהלי ערב לו היינו עונים בשלילה. תשובתנו השלילית היתה משמשת מלט מאחד ומלכד בין כל אויבנו באזור, והיינו נותנים חרב בידי מעצמה או מעצ-מות גדולות וסתם שונאי ישראל בעולם כולו, שאין אנו חסרים אותם.

אדוני היושב-ראש, עדיין מוקדם — ולדעתי, מוקדם מאוד — להסיק מסקנות לגבי החלטת הממשלה. מי חכם ויבין ויגיד זאת מראש: כיצד ובאיזה כיוון עשויים העניינים להתפתח באזורנו. מובן שבכל החלטה טמון סיכוי וסיכון; אבל כשם שאיש אינו יודע מראש לנחש אם יש סיכוי לשלום, כך איש אינו יכול להתנבא שקיימת סכנה גדולה. איש אינו יודע באיזו כף-מאזניים מונחת הדרך לשלום, ובאיזו כף טמונה הסכנה.

השכל האנושי מוגבל וכך גם החוש של בשר ודם לראות את הנולד, ויהא זה בשר ודם נבון ביותר, מצומצם. הדברים אמורים ביתר תוקף לגבי אזורנו הגדוש בעיות מסובכות וניגודים בממדים בין-לאומיים. במיוחד הדברים אמורים לגבי ארץ ישראל אשר עליה נאמר: ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוךך בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה. ובמיוחד עם ישראל צריך להשליך את יתבו על הקדוש ברוך הוא.

מלומדים או בנסיים בארץ הזאת. ראינו זאת בחוש בששת ימי המלחמה, עת זכינו להתפתחויות ולהפתעות אשר איש גם מבין אנשי הצבא לא חזה אותן מראש.

בוודאי נקלענו למצב קשה מבחינה מדינית כפי שאנו רואים אותו עכשיו בעיני בשר ודם. אבל חלילה לנו מלבא שחורות, מלצייר תמונות קודרות, או להסית את העם. נתלכד ונתאחד, נטכס עצה כיצד להיחלץ מן המיצר.

מאמר נפלא של חז"ל, השייך לענייננו, מופיע במסכת ברכות, דף ס"ז, שם נאמר: "כל הדוחק את השעה — שעה דוחקת, וכל הנדחה מפני השעה — שעה נדחית מפניו". לא היתה לנו ברירה אלא להידחות מפני השעה, תוך תקווה ואמונה שבבוא הזמן נדחק את השעה.

חברי הכנסת, אל פחד ואל בהלה, אל נקים סערה, אל נעשה חס וחלילה מלחמת יהודים. תוך ליכוד פנימי נשיג יותר, ובשובה נחנת ניוושע.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזוהר.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. על שלושה דברים ראוי הממשלה לאי-אמון: על שלא החזיקה בליכוד; על שקיבלה את תכנית רוג'רס; ועל שניהלה מדיניות חוץ שהסתימה לעיני כל בשלשון. על שלושה דברים אלה, שכמובן יש קשר פנימי ביניהם, ראוי הממשלה לאי-אמון.

צ'כיה. אני מודה לראש הממשלה על השאלה, אם הדבר לא היה ברור.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תודה רבה בעד התודה.

הייתי רוצה לשאול עוד שאלה אחת: האם בחודש מאי 1968 — כאשר חבר-הכנסת שמואל תמיר הציע הצעה להביע אי-אמון לממשלה, והוא ניבא כל מה שניבא, כפי ששמענו עכשיו — האם הוא תיאר לעצמו אותה שעה, שביולי 1970 — בלי שלום, לצערי — עדיין נעמוד בקווי הפסקת האש באותו כוח שיש לנו, וכפי שאנו עומדים היום? ולו ראה את הדברים כך, האם היה אומר אז כל מה שאמר?

בעניין הפסוק על נכונות הממשלה לנסיגה — או כפי שאמר חבר-הכנסת שמואל תמיר: נכונות שהת-בטאה בדברי חברי ממשלה שונים — אני מודיעה כאן שהנסיגה היא בדברי חבר-הכנסת שמואל תמיר ולא במדיניות הממשלה. הממשלה לא נסוגה מסנטימטר אחד. אין כל שינוי במדיניות הממשלה בעניין מה יהיו הגבולות, ומוסכם עם שכנינו. כך שהנסיגה היא רק בהצעה שהביא היום חבר-הכנסת שמואל תמיר, כפי שהיא היתה לא פעם אחת בכנסת הזו.

אני מציעה, כבוד היושב-ראש, להצביע נגד הצעת אי-האמון.

הי"ד ר. ברקת:

בהתאם לסעיף 56 לתקנון הכנסת החליטה ועדת הכנסת שבמקום דיון תימסרנה הודעות הסיעות. כל ההודעה תהיה בגבול כעשר דקות, וכל הממעטת הרי זה משובח.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו לחבר-הכנסת אביזוהר.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו לא תצ-טרף להבעת אי-אמון לממשלה בנושא העומד לדיון. מטעמים עקרוניים שאינם קשורים לנושא זה, ובמיוחד מטעמים דתיים, לא נוכל להצביע בעד הבעת אמון לממשלה. ולכן תימנע סיעתנו מהצבעה. לגופו של דבר, נבהיר את עמדתנו בעת הדיון על הודעת ראש הממשלה שתימסר אחר הצהריים. אני מקבל את בקשת היושב-ראש להגיד כמה משפטים קצרים, בפחות מעשר דקות, בנושא שהעלה חבר-הכנסת תמיר.

אין ספק שהנושא שהעלה חבר-הכנסת תמיר הוא חשוב וכבד-משקל. נפש האומה חצויה לגבי החלטת הממשלה להיענות ליזמת השלום של ממשלת ארצות-הברית. גם נשמת הממשלה איננה שלמה בהחלטתה. יתר על כן, גם האופוזיציה, המתנגדת בתוקף להחלטת הממשלה, מפולגת כמעט לחצאין; ההכרעה במרכזי גחל נפלה על חודם של קולות ספורים, ודבר זה ראוי לתשומת-לב ולהדגשה.

השיקול לא לדחות בצורה חד-משמעית את יזמת השלום האמריקנית מקורו בשכל הישר של תבונה ממלכתית, שאין אנו יכולים להרשות לעצמנו להיקלע למצב של בדידות. לא מבחינה בטחונית ולא מבחינה מדינית לא יכולנו לסרב להצעה האמריקנית בלאו מחולל וחד-משמעי.

לתכנית רוג'רס? ודאי, יש גם סודות מדיניים, אך אינני מאמין שאפשר לנהל לאורך זמן מדיניות שאת יסודותיה אי-אפשר לגלות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אתה עקבי?

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):
עקבי במה? לא הבנת.

הרשה לי אדוני היושב-ראש לצטט את דברי הסר-קסם של המשורר שנכתבו לפני שנתיים בקירוב על אותו חילוף מושגים של "סוד" במקום "יסוד" המתרחש בחיינו הפוליטיים, והוא כותב: "עד מהרה החל חילוף זה ונתן את אותותיו בדרכי הלשון של רשויות הכלכלה והמדיניות וכיוצא בזה. כך, למשל, היו אומרים כי מפעל פלוני עומד על סוד איתן, או נשען על סודות בריאים... וכשהיה אחד מרבי הממלכה משמיע נאום מדיני חשוב, היו שומעיו אומרים שהוא הצליח להבליט את קווי הסוד של מדיניותו".

חברי הכנסת, נכון שיש לנו מידע מוגבל בדבר הנסיבות המיידיות. אך יחד עם זאת עומד לרשותנו נסיון היסטורי לגבי הדברים בהיקפם הרחב. רבותי, קשה לי להשתחרר מן ההרגשה, מהוודאות הפנימית, שהמדיניות הישראלית נכנסה עתה לאפיק צר המוליך לנסיגה ללא שלום, אותו אפיק - אני יודע - שלא קל היה שלא להיכנס אליו. זה נכון. אך עוד יותר קשה יהיה לצאת ממנו.

רבותי, במצרים נפל דבר. לפני שבע-עשרה שנה קם מנהיג במצרים, מנהיג נבון וערמומי, ומאז נפלו שם דברים נוספים, אשר בשלם הלכה מצרים והתקשרה עם מעצמה גדולה שמדיניות החוץ שלה היא נבונה וערמומית.

הבה לא נסמוך עוד על שגיאותיהם, והבה לא נסתמך עוד על המאבק המתנהל היום בעולם הערבי. יתכן שידו של נאצר תהיה על התחנונה. אולי אך יתכן גם אחרת - הוא ייצא מחוץ ממאבקו זה.

מי שמקבל את תכנית רוג'רס נכנס לאפיק המוליך לפינוי שטחים ללא משא-ומתן בין הצדדים. במשפט אחד - הוא מוביל למצב, שלבני הכרזיה ראש הממשלה עשרות פעמים שלא נסכים לו.

עוד נחזור היום לדון לגופו של עניין, ובשלב פרלמינארי זה של הבעת אי-אמון ראוי לגעת בדרך טיפולה של הממשלה בנושא. מתקבל הרושם שאנחנו מסכים ליצור מעין זר-שיח ישראלי-אמריקני סגור ומובדל מהמערכת, אשר באמצעות יארינג מקשרת את העמדות הסובייטיות-מצריות עם החלטות מועצת הבטחון. מערכת זאת היא עיקרה של תכנית רוג'רס, ועל כן קשה לי להבין כיצד סוברים כותבי ההסתייגויות לנשיא ארצות-הברית, שהם משנים את מהותה של תכנית רוג'רס.

איש אינו רשאי לזלזל בהתכתבות עם נשיא ארצות-הברית, ובמיוחד אנשים המשכונעים - ואני מסכים עמם - כי ארצות-הברית רוצה בישראל חזקה.

אבל אם זאת הברירה - בין היצמדות מדינית ובטחונית לארצות-הברית לבין בידוד מדיני והחלשה צבאית - אזי חייבת הממשלה לומר בגלוי: נכון, דיברנו על אי-נסיגה ללא שלום; נכון, דיברנו על גבולות בטחון אסטרטגיים; דיברנו על מצע שבכתב ומצע שבעל-פה;

(קריאה): תציע אי-אמון לגח"ל, הם פירקו את ממשלת הליכוד.

לאמיתו של דבר עירער הליכוד הלאומי נמשך זה חודשים אחדים, ולא רק על-ידי מפ"ם ששמה לה זאת למטרה. זכור לכם בוודאי, חברי הכנסת, הגאום של ראש הממשלה מה-26 במאי, שבו חזרה ואישרה, לצה"ל תתם של חוגי הפייסנות למיניהם, את הסכמת ישראל להחלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967, אותה החלטה שאנו היחידים בעולם המנסים לפרש אותה שלא כשיבה לגבולות מאי 1967, אולי בתיקונים קלי ערך. זו היתה ההתחלה של קבלת תכנית רוג'רס. אחרי כן קם יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון ואמר לגח"ל בערך כך - וזו תשובתי לקריאת-הביניים - : עויבתכם את הממשלה היא בעצם שאלה של זמן. תורכם לפרוש יגיע ברגע שנצטרך לקבל החלטות מדיניות של ממש. אבל בינתיים, כך הוצגו הדברים על ידי אנשי המערך, רצוי שתישאר. גם עכשיו רוצים שיישאר בממשלה ואפילו יצביעו נגדה. זה פנטסטי, אדוני היושב-ראש, להישאר בממשלה ולהצביע נגדה. כן, יש אנשים במפלגת העבודה הישראלית שלא יישנו ולא ינומו כל עוד נותר מנהיג אחד בישראל המעו לשמור על עקרונות כלשהם חוץ מהעקרון של התמדה בשלטון.

דבריו הרבה אני חולק על השר מנחם בגין, אך תמיד הערצתי כאיש עקרונות וכאדם שמנהיגותו מבר-ססת על עקרונות; ואני שמח שגם הפעם לא נתפתי ללכת בדך הפתלתלה של הן ולא ורפיא בדיה, ואני שמח שעמדה לו מנהיגותו למשך אחריו - -

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):
תצטט את המכתב למערכת ב"הארץ".

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

- - רבים מחברי מפלגתו, שחלשה דעתם בנוסותם להחזיק בדבר והיפוכו, להיות בממשלה...

ראשי-הממשלה ג. מאיר:

מה עמדתך לגבי דעתו של יהודי גדול שעמד במקום מספר 1 ברשימתך?

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):
בקשר?

ראשי-הממשלה ג. מאיר:

בקשר עם מדיניות המוצהרת במשך שלוש שנים?

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

גבירתי ראש הממשלה, את עצמך אמרת שיהיה היום דיון מדיני והצעת שאת הדיון על המדיניות נעשה אז. בשלב זה אני דן בגברים שגם ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל וגם את הטפתם נגדם. אי-אפשר להיות בממשלה וגם להצביע נגדה, כשם שאי-אפשר להיות נגד תכנית רוג'רס ולהתלכד ליכוד לאומי סביב קבלתה; וכך גם אי-אפשר לטעון לתכנית רוג'רס ולגבולות בטחון כאחד. עוד תהיה לנו הזדמנות לנתח כאן את המשמעות המדינית של תכנית זו, ולפי שעה כמה הערות:

קודם כל פליאה, אכזבה ותדהמה מהשינוי שחל בעמדת ראש הממשלה, שר הבטחון והשר גלילי ואחרים. מה סוד הדבר? האם יש אישורה סוד-מפתח להסכמתם

— הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (אביזוהר, ברקת, חביבי) —

זו או אפשר להכניע את העמים הערביים ולא לפץ אותם לוותר על זכויותיהם.

הזהרנו את העמים הערביים מעמדות הרפתקניות לא-צודקות, השוללות את זכות קיומה של מדינת ישראל והמעוותות את המאבק הצודק של העם הערבי הפלסטינאי בעד זכויותיו.

תמיד חיפשנו פתרונות צודקים, ובאותו זמן — מעשיים ומתקבלים על הדעת. תמיד ראינו בסיכסוך האומלל הזה טרגדיה בשביל שני העמים, ודבר שדק כו-חות אימפריאליסטיים משעבדי עמים וגוזלי אוצרותיהם מפיקים ממנו תועלת. כך נהגנו ב-1947 כשתמכנו בהחלטת האו"ם דאז, וכך נהגנו ב-1967 כאשר תמכנו בהחלטת מועצת הבטחון. כל ההתפתחות מוכיחה את צדקת המדיניות שלנו, התחזיות שלנו ואזהרותינו. מדיניות הכוח לא פתרה כל שאלה יסודית. שאיפות הסיפוח הטריטוריאלי הביאו להחמצת הזדמנויות היסטוריות להסדר שלום צודק ויציב.

מלחמתו של חבר-הכנסת שמואל תמיר היא אנאכ-רוניסם אומלל, אם לא יותר מזה; היא הצליל האחרון של הסתחרחרות שבאה מיד אחרי מלחמת יוני. אחרי ליל שתייה ושכרות ישינם, וכאשר קמים — השכרות איננה, אך נשאר כאב הראש. המלחמה של חבר-הכנסת שמואל תמיר ושל אחרים ההולכים בדרכו היא כאב הראש, אך לא יותר מזה.

ייתכן וחבר-הכנסת שמואל תמיר הוא אחד מני רבים בישראל שהולכו שולל אחרי הבטוחותיהם הבומו-בסטיות של הנקראים "נציים" בממשלה, אלא שניהלו את המדיניות כפי ששחקן פוקר מפסיד מנהל את משחקו — כל מה שהוא מפסיד יותר, הוא נצמד יותר לשולחן. מספרים שבאוצרות-הברית יש בתי-הימור בהם מטפלים באיש אשר מפסיד הכל, מחזירים אותו הביתה על חשבונם. אולם המשחק כאן איננו בקלפים, אלא בגו-לרם של עמים, בגורל השלום. דומני כי ממשלת ארצות-הברית מתחילה להבין כי היא עלולה להפסיד את הכל במזרח התיכון אם תתמיד במשחק הזה. בעקבות הבנה זו דומני, כי החלק המכריע בממשלת ישראל הנוכחית מתחיל גם הוא להבין כי "אין ברירה". צריך לקום משולחן זה, גם מכיוון שברור לכל כי אין מי שישלם את כרטיס החזרה הביתה: לא המרכז החפשי ולא גח"ל, אלא העם בחיי בניו ובפת לחמו.

חבר-הכנסת שמואל תמיר ניסה ללעוג על הממשלה, כאילו היא מתקרבת בעמדותיה אל העמדות של סיעתנו. הדבר עדיין רחוק. אין אנו מתיימרים להיות בעלי השפעה על הממשלה הזאת. לא אנו, אלא כוח אדיר אחר הוא בעל ההשפעה המכרעת על הממשלה הזאת. העניין שכנראה איננו די ברור לחבר-הכנסת שמואל תמיר הוא, כי הכוח האדיר הזה איננו כל-יכול בעולם שלנו, לא במזרח הרחוק של העולם הזה ולא במזרח הקרוב של העולם הזה. עדיין אין אנו מדברים על משענת קנה רצוף, אולם העמים הוכיחו כי הם מסוגלים לרצף כל קנה שיודם נגד חירותם, נגד השלום.

חבר-הכנסת תמיר ניסה, כמו אחרים, להסית נגד ברית-המועצות ולסלק את תפקידה המכריע בשמירת שלום העולם ועצמאות העמים ובכיוון מוקדי מלחמה מקומיים. אולם כל ההתפתחות מוכיחה, כי מדיניות, אשר איננה מביאה בחשבון את הימצאותה של ברית-המועצות

אך כל זה היה בעבר. כיום השתנה המצב ואנו שינינו את עמדתנו.

אבל אם כך תאמר הממשלה, כי אז היא חייבת ללכת אל העם ולומר לו: כל מה שאמרנו, שלא נחזור לגבולות 1967, שלא נרשה לחזור למצב שבו יוצבו תותחים במטחווי כרכי הארץ, שלא ניתן הסכמתנו למצב שבו יוכלו אנשי ערפאת להיכנס לרמלה ולג'נין — כל הדברים האלה שאמרנו, אין אנו יכולים לאמרם עוד. לעשות את שני הדברים יחד — להמשיך ולומר את הדברים הללו ולקבל את תכנית רוג'רס — נוגד את ההגיון, נוגד את ההתחייבויות לבוחרים, ונוגד את הבסיס הדמוקרטי שעליו יושבת הממשלה.

אינני גורס שההיענות המצרית היא חסרת משמעות, ואינני טוען שנאצר אינו חותר להסדר מדיני. רק השאלה היא: איזה הסדר הוא רוצה. והתשובה היא ברורה: פיגוי שטחים ללא שלום.

אני יודע היטב שדחיית תכנית רוג'רס תביא בעק-בותיה לא רק עימות מדיני קשה עם ארצות-הברית, אלא גם עימות עם אותם גורמים רבים בדעת הקהל בעולם החופשי שאנו זקוקים לידידותם, אבל אלה הם אתגרים שאין מנוס מלעמוד בהם, ועוד נעמוד בהם אפילו לאחרי קבלת תכנית רוג'רס, אלא שאז נעמוד בהם כמגומגומים, וגיגומים אינו משכנע.

אין ברירה: עלינו להגיד לאו ברור להסדר הסובייטי-מצרי-אמריקני, הסדר המצוי בכוח בתכנית רוג'רס; אין ברירה: עלינו להיכנס לוויכוח קשה עם ידידנו. שום הזדמנות לא תוחמץ בכך, כי רצון מצרים להסדר ילך ויגדל ככל שתתחשל עמידתנו.

זה קשה ואכזרי לוותר כיום על הפסקת אש. אך קשה ואכזרי שבעתיים יהיה כאשר האש תתחדש נגדנו מעמדות חיוניות, שהיו בדינו ועבונן. אני יודע שיש הבדלים בתפיסה, לא רק ההבדל התהומי שבין פייסנות לבין התגוננות אקטיבית, אלא גם הבדלי הדעות שבתוך המחנה האקטיביסטי, שהיווה עד כה את רוב-רובו של העם. אפשר שההבדלים גדולים, אבל המאחד הוא גורלי. ואולי המחנה האקטיביסטי לא יוכל להתאחד על בסיס קבלת תכנית רוג'רס. משום כך אנו דוחים את התכנית, ויחד עם זאת מאחלים לממשלה שתחילץ ממנה; לפיכך מקווים אנו כי שבר הליכוד הלאומי אינו סופי.

הי"ד ר. ברקת:

רשות היבור לחבר-הכנסת חביבי, ואחריו לחבר-הכנסת ורדיגר.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אזינו היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו החליטה להצביע נגד ההצעה להביע אי-אמון לממשלה, אשר הגישה סיעת המרכז החפשי.

מאז ומתמיד נקטה מפלגתנו הקומוניסטית במדיניות עקבית וברורה לפתרון הסיכסוך הישראלי-ערבי בדרכי שלום, על יסוד ההכרה ההדדית בזכויות החוקיות של שני עמי הארץ הזאת — עם ישראל והעם הערבי הפלסטינאי.

התנגדנו למדיניות הכוח; והזרנו מכל מחשבה כי אפשר להכתוב תנאים לצד השני, כי אפשר לבנות עתידו של עם אחד על חורבנו של עם שני; התרענו נגד האשליה, כי בהסתמכות על מעצמה אימפריאליסטית

אלץ פעם בפעם לנחש ולהעריך את מצב-רוחן של מעצמות ידידותיות פחות או יותר, אשר התחייבו כביכול מאז מבצע קדש, כאשר נדרשנו לסגת, לערוב לבטחונו, לחופש השיט שלנו ולריבונותנו. עד כמה היו שוות ההתחייבויות הללו נוכחנו לדעת תוך תקופה קצרה, ואת העמדת-הפנים של אלה, אשר כביכול דרשו את שלומנו וגם ערבו לבטחונו, הכרנו במשך הזמן, והדבר לימד אותנו לא לשגות שגיאות כאלה בעתיד.

לא פעם הוסבר לנו - ושמענו זאת מפי דוברים רשמיים של ישראל - שעל היתרונות האסטרטגיים והמדיניים, שהגענו אליהם על-ידי מלחמת הישועה, לא נוותר, למען בטחונו וקיומו. וכעת, למרות הכל ועם כל המפנה אשר חל בדרכה של הממשלה, לא יאה זה מן הנכון להגיד, שעל-ידי הסכמתנו ליזמה האמריקנית - כמוכן, בהסתייגויות שעליהן הודענו לארצות-הברית - שעל-ידי הסכמה ליזמה זו אנו מוותרים על העמדות שלנו לגבי הדרך למשא-ומתן, שהכרזנו עליהן בהודמנויות שונות; וגם אין זה נכון שיש כאן הבעת נכונות מראש לויתורים עקרוניים העומדים בניגוד להצהרות ממשלת ישראל בגסיבות שונות ובזמנים שונים.

חברי הכנסת, יש הערכת שונות לגבי הסכמת ממשלת ישראל להיענות לתכנית האמריקנית - אם לטובה היא לנו, או חס וחלילה - לא.

מי שעקב אחרי הדיונים הקשים בממשלה במשך שלושת השבועות האחרונים, מי שידע על ההתלבטויות הקשות וכן על הדעות, השונות והמנוגדות לפעמים, לגבי הצעת ארצות-הברית, יודע שלא בקלות-דעת קיבלה הממשלה ברוב קולות מכריע את העמדה שאין לדחות את התכנית האמריקנית, אף-על-פי שרחוקה היא מלהיות כליל הטוב והשלמות והרבה הרבה סיכונים תבויים בתוכה.

חברי הכנסת, תכנית רוג'רס כלשונה - אם נעייין בה, נראה ללא ספק שלא זו לבד שתכליתה להחזיר את ההיסטוריה אחורנית, אלא גם להחזיר אותנו לתקופה של הערבויות הבין-לאומיות הידועות והמוכרות לנו מלפני מלחמת ששת הימים. ולכן אין ספק שתכנית זו ככתבה, ללא תיקונים וללא ההסברים האמריקנים הנלווים אליה, באמצעות השדר של הנשיא ניקסון, אינה יכולה להתקבל, ועד כמה שידוע לנו גם לא נתקבלה על-ידי הממשלה.

לולא השדר של הנשיא ניקסון, שבו הוא מנסה לפזר את חששותיה של ישראל ובו הוא מבטיח שארצות-הברית תשקוד על הבטחת שלמותה, דיבונותה ובטחונו של ישראל בכל מצב שהוא, וכן תשקוד על מאון החימוש לבל יתערער ויפגע בבטחונו של ישראל, - לולא הבטיחות אלה אין לי כל ספק שממשלת ישראל כולה היתה דוחה את ההצעה האמריקנית - והיה מה שיהיה. לפיכך עם כל הכאב שבדבר ועם כל הצער שכן התפתחו העניינים - אין לנו ברירה אחרת.

בגסיבות המדיניות-הבטחוניות הקיימות, כאשר המעורבות הסובייטית פעילה ביותר, כאשר מדברים על התנגשויות ישירות של טייסינו עם טייסים רוסיים, כאשר המעורבות הרוסית מסכנת את קיומו, וכאשר נאצר בתמיכת רוסיה מקבל את התכנית האמריקנית של משא-ומתן לשלום, ולא את התכנית הסובייטית של נסיגה מוחלטת לגבולות ה-4 ביוני לפני כל משא-ומתן - מסתברת העמדה אשר נקטה על-ידי ממשלת ישראל,

ואת תפקידה זה, איננה מדיניות נבונה, היא מדיניות הרפתקנית אשר סופה כשלון.

אדוני היושב-ראש, רצוני לסיים בהבהרה, כי אין לראות בהצבעתנו נגד ההצעה להביע אי-אמון לממשלה, המוגשת על-ידי סיעת המרכז החפשי, הבעת אמון לממשלה. "קול ישראל" בהודעתו מאמש סילף לצערי את משמעותה של הצבעתנו, אף-על-פי שהודעתי להם במפורש כי אין בהצבעה זו הבעת אמון לממשלה. אפילו בצעדים שנקטה אותם הממשלה עד כה, במסגרת היענותה להצעות מר רוג'רס האחרונות, אין אנו רואים עדיין צעדים ממשיים, אשר יקרבו הסדר שלום צודק ויציב. הערכתנו היא כי הממשלה עדיין לא אמרה את המלה האחרונה בשאלה זו; נדבר על העניין הזה בעוד מספר שעות. הכרזנו יומן מכריזים כי נדמוך בכל צעד רציני המרחיק אותנו מהמלחמה והמקרב אותנו לפעולה פוליטית למען הסדר שלום צודק ויציב. כך נהגנו ב-1957 וכך נהגו היום ומחר. אך מכאן ועד לאמון בממשלה - הממשיכה במדיניות הכיבושים, בהתקפה על רמת חי העם ועל זכויות העובדים, בממשלה אשר יום-יום מגבירה את התקפתה על החירויות הדמוקרטיות ומחריפה את מדיניות היכוי הלאומי נגד האוכלוסיה הערבית, ממשלה המגבירה את שיעבודה של ישראל לאינטרסים זרים ומגבירה את ההסתה נגד ברית-המועצות, בניגוד לאינטרס של העצמאות הלאומית - רחוקה הדרך.

חברי הכנסת שמואל תמיר מנסה לגנוב את ההצגה מגח"ל ומשואפי סיפוח אחרים. אך דומני כי הצגה זו היא הצגה כושלת - הצופים עוזבים אותה. העם רוצה בשלום.

היו"ר ד. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, ואחריו - לחבר-הכנסת אבנרי.

אבנרי ורדיגר (פועלי ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. רוב קולות ועום החליטו לפנות בוקר מכריז גח"ל לקבל את הצעתו של השר בגין לפרוש מממשלת הליכוד הלאומי, אם תיענה ישראל בחיוב ליזמה האמריקנית שבתכנית רוג'רס.

עם כל הצער שבפירוק ממשלת הליכוד, אשר קמה ערב מלחמת ששת הימים מתוך מטרה להוביל את ישראל לנצחון, אנו מקווים שממשלת ישראל ללא גח"ל תדע גם היא לעמוד לא-פחות בתקיפות ולא-פחות בשיקול-דעת, ותדע לנהל את המאבק הקשה שכנגדה להבטחת שלומה ובטחונו של ישראל.

חברי הכנסת. מלחמת ששת הימים יומי ההמתנה הקשים שקדמו לה החדירו בנו את ההכרה, כי מוטב יהיה אם בידי ישראל ורק בידיה יימצאו הערבויות לשלום-מה ולשלמותה, וכי אין לסמוך על הערבויות הבין-לאומיות, שנתגלו כמשענת קנה רצוץ ערב מלחמת ששת הימים.

מלחמת ששת הימים נכפתה עלינו, נכפתה עלינו בכוח, ולא אנו היינו יוזמיה; לא לכיבושים היו פנינו ולא הישגים טריטוריאליים היו לגנד עינינו. יצאנו למלחמה כדי להגן על חיינו, על המדינה ועל עתידו של העם בארץ. מובן שכתוצאה מהמלחמה, לאחר נצחונו המזהיר, השגנו אחיזות אסטרטגיות חשובות ביותר, שנתנו בידינו את האפשרויות להבטיח את שלום ישראל, - בלי שני-

— הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (וודיגה, ברקת, אבנרי, סורקיס, ש. תמיר) —

והושמעה בשל כך גם על-ידי הצועדים עכשיו? ייאמר נא היום בעולם, כי בהצבעה הראשונה על קבלת תכנית רוג'רס הצביע הרוב העצום של הכנסת בעד, ורק מיעוט קטן הצביע נגד. ייאמר נא, כי בבית-הנבחרים של מדינת ישראל זכתה תכנית רוג'רס לתמיכה מכל הצדדים, מצד הקואליציה ומצד האופוזיציה, תוך התעלמות מניגודים ומספיקות. יש סיכוי לשלום. יש דרך להסדר. שביב ראשון של תקווה מאיר באופק. הציבור מרגיש בכך. אין הוא חפץ באשליות-שווא אבל הוא חש כי משהו מתרחש, משהו גדול וחשוב, וראשיתה של תקווה גדולה מפעמת את לבו.

כבוד היושב-ראש, ההצבעה על תכנית רוג'רס היא ההצבעה החשובה ביותר בכנסת מאז הרגע הגדול, ביום ה-5 ביוני 1967, כאשר נתבעו להביע אמון לממשלת הליכוד הלאומי, בעוד הפגזים מתפוצצים סביב בית זה. גם אז הצבענו בעד — לא מפני שהרכב הממשלה מצא חן בעינינו, אלא מפני שהיתה זאת הצבעה גורלית על זכות ההתגוננות של המדינה במצב שנוצר אז. הצבענו בעד ולא התחרטנו על כך, אף כי תבענו את פירוק ממשלת הליכוד כבר למחרת המלחמה. אז הצבענו בעד מלחמה והתגוננות — היום אנו מצביעים בעד שלום ובטחון.

כבוד היושב-ראש, מי קם נגד סיכוי השלום — הסיכוי הנולד בימים אלה בבירות העולם וברחבי המרחב? קואליציה מזורה החוצה את חיותות הדמים, ברית של חסדי פלסטין המזוחררת וארץ-ישראל השלמה, אל-פתח ותה"ל, אידרונגי הפידאיון ו"תנועת ההתנגדות לנסיגה".

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
תתבייש לדבר כך בכנסת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

החיות העממית לשיחרור פלסטין מפגינה בחוצות עמאן גגד ענד-אל-נאצר, והמרדכי החפשי מביע אי-אמון בירושלים לממשלת גולדה מאיר.

אמנם חברי-הכנסת שמואל תמיר אינו קנאי חשוך. להיפך. הוא איש רב-גוני הער למשבי הרוח המשתנים. לפני מלחמת ששת הימים תבע לנטוש את הסיסמה האנאכרוניסטית של ארץ-ישראל השלמה וללכת בדרך אל השלום. עד לפני שבועיים דגל בסיפוח שלם וקיצוני. לפני שבוע, מתוך ערנות ראויה לשבח למה שהתרחש בלב הציבור, הודיע לעתונות כי הגיש לממשלה הצעה לקבלת תכנית רוג'רס.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא נכון. יכולת לקרוא את מכתבי המפורט והמלא ב"הארץ". גם לכובים של "העולם הזה" יש באיזה מקום גבול, או צריך להיות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

חברי-הכנסת: תמיר, ציטטת היום רבים מדבריך. היתה זו הרצאה מעניינת, אבל שכחת או דילגת על ראיון שהופיע לפני שבוע ב"הארץ", ביום 27 ביולי 1970: "ח"כ שמואל תמיר: יש להעמיד תכנית רוג'רס במבחן".

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כיוון שהראיון נמסר לא נכון, פורסמו כעבור שלושה

שאי-אפשר שלא להיענות ליזמת השלום האמריקנית, אף כי מגמותיה רחוקות עדיין כרחוק מזרח ממערב מן הרצוי לנו. סירובה של ישראל להיענות להצעה זו עלול היה להקים חיץ בינינו לבין מעצמת-העל, ארצות-הברית, המעצמה הגדולה היחידה המגלה ידידות לישראל באמ"צעים מוחשיים. ברור שאנו נכנסים לסיכונים, אבל גם לסיכויים שאין לבטלם, ועלינו להפיק ממצב זה את התועלת המירבית. הקונסטלציה המדינית והצבאית באזורנו מקשה על ישראל ללכת בדרך אחרת. היענותנו לתכנית שלום מאפשרת לנו להגביר את בטחוננו ומונעת את בדידותנו גם במקרה של התקדמות המשא-ומתן לשלום, ובמיוחד במקרה של כשולן שאמצי השלום. חזקה אמנותנו בקדוש-ברוך-הוא, שארץ-ישראל תישאר שלמה בידינו ולא תישמט מידינו לנצח, ולא תכנית זו או זו תקבע את עתידנו. "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות". רק בדרך התורה והאמונה השלמה באלוקי ישראל נשיג את מבוקשנו ונזכה לחיי מנוחה ושלום בארץ-ישראל ההיסטורית.

חברי הכנסת, סיעתנו אינה שותפה בקואליציה הממשלתית. דרכה של הממשלה הזאת, בעיקר בעניינים הדתיים, אינה נראית לנו, ומעל במה זו אנו מביעים את תגובותינו לכך יום-יום. יש לנו ויכוח גוקב עם העומדים בראש המדינה, בעיות העקרונות, שבלעדיהן אין אנו עם ישראל ואין לנו צורך במדינה שאינה מדינה יהודית.

בכל זאת אין אנו רואים כל סיבה להיות שותפים לניגוח הממשלה ברגע זה, ולא נצטרף להבעת אי-האמון לממשלה.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחברי-הכנסת סנה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. נצביע נגד ההצעה להביע אי-אמון לממשלה.

בשבוע שעבר החליטה הממשלה לקבל את תכנית רוג'רס. היא החליטה בקושי. היא סייגה את ההסכמה. היא כללה בה כמה סתירות. היא ניסתה לפייס את חסידי הסיפוח, לפתוח פתח להתחמקות. ייתכן שאיש מחבריה מלבד השר בגין לא הבין את מלוא משמעות ההסכמה. בוודאי כל זה ברור לנו. אולם כל זה הוא כאין וכאפס לעומת עצם האקט הגדול של ההסכמה — אקט שיש לו השלכה היסטורית אף הרבה מעבר למדיניות המודעת של הממשלה עצמה. הממשלה עמדה על פרשת-דרכים. דרך אחת מובילה אל המלחמה, אל העימות עם הצבא הסובייטי, אל הרפתקה שהיתה מסכנת את עצם קיום המדינה. הדרך השנייה מובילה אל ההסדר, אל עידן חדש של שיגשוג ובטחון, אל השלום. הממשלה החליטה לצעוד צעד אחד בדרך אל הסדר השלום: צעד אחד בלבד, צעד קטן והספני.

אבל בדרך זו, כבוד היושב-ראש, הצעד הראשון הוא הקובע. הצעד הראשון היוצא מפרשת-הדרכים, העולה על דרך חדשה הוא מעשה של הכרעה, גם כאשר הצועד עצמו אינו יודע בדיוק לאן מובילה הדרך. בעד הצעד הזה אנחנו מצביעים היום. האם יכול להיות ספק מה צריכה להיות הצבעת סיעתנו? סיעתנו שתבעה צעד זה מאז ראשית יזמת המעצמות, שדחפה לקראתה, שגונתה

– הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ש. תמיר, אבנרי, ברקת, סנה) –

בתכסיסים סיעתיים קטנטנים, כאשר מתחיל להיפתח המסך של תקופה חדשה? הדרך אל השלום תהיה ארוכה ומייגעת. אנו נמצאים עדיין בתוך מנהרה חשוכה, מוקפת סכנות, אכולי פחדים וספיקות. אולם זו הפעם הראשונה מרגיש העם כולו – ומרגישים העמים שמעבר לקו הדם והאש – כי יכול להיות סוף למנהרה הזאת, וכי אי-שם במרחק מהבהב אור של יום.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לדעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית לא יכלה ממשלת ישראל להשיב בשלילה להצעות של ארצות-הברית; לא יכלה להיות הגורם היחיד מבין הגורמים שאליהם הופנו הצעות אלה, אשר ישלול משא-ומתן באמצעות יארינג על מימושה של החלטת מועצת הבטחון. אפשר להניח ששום ממשלה בישראל לא היתה משיבה בשלילה. מפלגה אחראית, אם בקואליציה ואם באופוזיציה, צריכה לדון על מעשי הממשלה לפי הקו שהיא היתה נוקטת אילו היה השלטון בידיה. מכל האמור ברור כי אצביע נגד הצעת אי-האמון.

רק במתימטיקה הפשוטה מינוס למינוס גותן פלוס. לא תמיד כן במציאות המורכבת, לא תמיד כן בפוליטיקה. התנגדות לאי-אמון איננה אומרת דווקא אמון. ביחוד כשהדיון הוא על צעד מסוים של הממשלה ולא על מכלול מדיניותה. לדידנו צעד זה העומד כיום על הפרק אינו עילה לאי-אמון.

אנחנו לא רחשנו אמון לממשלה בהרכבה עם גח"ל ובפעולתה עד היום הזה; ואשר לממשלה בהרכבה ממחד ואילך, בלי גח"ל – לא נוכל לתת לה אשראי של אמון בלי לתהות על קנקנה.

גם בנוגע לאותו מעשה העומד היום לדיון רבים הסייגים שלנו לגבי אופן הטיפול של הממשלה. למן היום הראשון של הכנסת הזאת דרשנו מאת הממשלה, יחד עם הכוננות הצבאית ההגנתית, יזמה ישראלית לפתרון של שלום, שלא לחכות ליזמות מגורמים אחרים. אחד הנימו"קים שלנו היה שהאחרים יצטרכו לדון בהצעות שלנו, ולא שאנו נצטרך לענות "רצצה אני" כאשר כופין אותנו.

אבל שום הכרעה מהותית, ממשית, עדיין לא נפלה. אנחנו נכנסים רק עכשיו לזירה המדינית, לעימות המדיני הגדול על טיב ההסדר, על הפירוש של החלטת מועצת הבטחון, על תנאי השלום. המפלגה הקומוניסטית הישראלית, בייצגה את האופוזיציה הפועלית השמאלית לממשלה, תוסיף לעמוד יחד עם העם כולו בחזית ההגנה הלאומית – הצבאית-המדינית והרעיונית-המוסרית כאחת.

היו"ר ר. ברקת:

תמו ההודעות. אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

סוף-סוף הרשימה הקומוניסטית החדשה מצביעה אתכם.

ימים דברי במלואם במכתב למערכת "הארץ", ואילו היית טורח לקרוא אותם, היית רואה שהם עולים בדיוק בקנה אחד עם מה שאני אומר במשך שלוש שנים, והיום בכלל.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

אתה מצטרף ללהקה הגדולה של אנשים, שבדרך כלל מבינים אותם לא נכון כשדבריהם מופיעים בעתוננים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גם כתב העתון התמרמר על שהדברים לא פורסמו בדייקנות, ו"הארץ" היה הוגן למדי ופירסם את הדברים בשלמותם.

היו"ר ר. ברקת:

חבר הכנסת אבנרי, אני מבקש ממך להמשיך בנאום ולא להיכנס לדו-שיח.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

קשה לי להעלות על הדעת שנאמר לכתב: אסור לקבל את תכנית רוג'רס, זהו חורבן למדינה, והוא כותב: זוהי הצלה למדינה ויש לקבל אותה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הוא לא כתב זאת. זהו שקר נוסף שלך. כוב על גבי שקר.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

חבר הכנסת תמיר, רק השבוע הסתובבה השבשבת. לא, רוח הציבור לא השתנתה. מה שהשתנה הוא חזון החורבן של מנחם בגין, קריאתו של מנהיג חירות לנטוש את הממשלה. לפתע מצא חבר הכנסת שמואל תמיר את עצמו עומד לפני הסכנה כי הענף שעליו הוא יושב ייכרת, כי אוהדיו המשולהבים, שהוא עצמו שילהב אותם, יילכו שבי אחרי הפאתוס הנבואי של מנחם בגין.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה פשוט מגוחך.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

חבר הכנסת שמואל תמיר, מישהו מגוחך כאן – נשאר לאחרי לשפוט מיהו.

וכך מה שהיה אתמול אסור הפך היום לכורח הקיום הלאומי, ומה שאתמול היה צורך להעמידו במבחן הפך לראשיתו של חורבן ישראל.

אולם נתייחס בסלחנות לפירפורים אלה. מי שראה את עצמו עד אתמול כנושא דגל הסיפוח הקיצוני נוכח עתה לדעת שיד גדולה יותר לוקחת את הדגל ממנו. שמענו היום את שירת הברבור של המרכז החפשי עם שיבתו של מנחם בגין אל האופוזיציה הסיפוחיסטית.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני צריך לענות למו שאמר "קדימה לקהיר" בעצם ימי מלחמת ששת הימים, וכעבור יומיים אמר "חזרה", ושבו קודם אמר "מחרחר מלחמה" למשה דיין?

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כל זה אינו חשוב. מה לנו העיסוק

— הצעת סיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ברקת, אבנרי); מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת (ברקת, ליאור); הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (ברקת, מאיר) —

הצבעה	היו"ר ר. ברקת:
5 — בעד ההצעה להביע אי-אמון לממשלה	חברי הכנסת, לא בשעת ההצבעה.
64 — נגד	אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
3 — נמנעים	מי נעדר?
ההצעה להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.	
היו"ר ר. ברקת:	היו"ר ר. ברקת:
אני מכריז על הפסקה של שעתיים.	לאחר נעילת הישיבה נבדוק זאת.

(הישיבה הופסקה בשעה 14.10 וחודשה בשעה 16.02)

ב. מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת

הוגחו היום על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה מטעם הממשלה: 1. חוק הגנת הדייר (הוראות שונות) (מס' 2), תש"ל—1970; 2. חוק רואיי-חשבון (תיקון), תש"ל—1970; 3. חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוסו), תש"ל—1970.

היו"ר ר. ברקת:
אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ה. ליאור:
ברשות יושב-ראש הכנסת הנני מתכבד להודיע כי

ג. הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית

עד כאן הנוסח המוצע על-ידי ממשלת ארצות-הברית להודעת השגריר יארינג.

על אף עמדתנו השלילית שנמסרה לממשלת ארצות-הברית, היינו נתונים — כפי שאמרת בכנסת — בדו-שיח הדוק בנושא חשוב זה. על דעת הממשלה כולה ערכנו בירורים עם ממשלת ארצות-הברית, ונתקבלו הבהרות חשובות בנושאים חיוניים ביותר הן לגבי חיווק כושר ההתגוננות של ישראל והן לגבי ההכרה בצדקת עמדתנו בעניינים מדיניים עקרוניים. הבהרות אלו הקלו על ממשלת ישראל את החלטתה החיובית לגבי היזמה האמריקנית האחרונה.

ביום 31 ביולי 1970 החליטה ממשלת ישראל:

1. לאחר עיון בפניות נשיא ארצות-הברית ומתוך דבקות בקווי-היסוד של הממשלה ובהדעותיה המוסמכות, מחליטה הממשלה להיענות ליזמת השלום האחרונה של ממשלת ארצות-הברית ולמנות בבוא השעה נציג לשיחות, ללא תנאים מוקדמים, בחסותו של השגריר יארינג, במסגרת החלטת מועצת הבטחון 242, במטרה להגיע להסכם שלום חוזי ומחייב בין הצדדים.

2. עמדתה של ישראל בזכות הפסקת-אש בכל החזיתות, לרבות החזית המצרית, על בסיס הדדיות, בהתאם להחלטת מועצת הבטחון, עומדת בתקפה.

בהסתמך על ההבהרות שניתנו על-ידי ממשלת ארצות-הברית בגדון, מוכנה ישראל להיענות להצעת ארצות-הברית בדבר הפסקת-אש (לשלושה חודשים לפחות) בחזית המצרית.

כמו כן החליטה הממשלה כי ועדת שרים תערוך את הנוסח המדוייק של תשובת ממשלת ישראל לממשלת ארצות-הברית. הוועדה השלימה עבודתה, והנוסח אושר על-ידי מליאת הממשלה בישיבתה מהיום, וזה לשונו:
"לאחר עיון בשרד הנשיא ניקסון מיום 24 ביולי 1970, ועל יסוד תכנון ומתוך דבקות בקווי היסוד של מדיניות הממשלה והודעותיה המוסמכות, מחליטה הממשלה להיענות ליזמת השלום האחרונה של ממשלת ארצות-

היו"ר ר. ברקת:
הכנסת תעבור עתה לסעיף ל' בסדר-היום: הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ב-29 ביוני הודעתי לכנסת כי ממשלת ארצות-הברית הביאה לידיעתנו תכנית של יזמה מדינית המיועדת (אני מצטטת): "לעודד את הצדדים להתקדם לקראת שלום צודק ובר-קיימא". הוספתי שהכנסת יכולה להיות סמוכה ובטוחה כי ממשלת ישראל תביא את הנושא לדיון במליאה בעתה, כאשר הנסיבות תאפשרנה ותחייבנה דיון כזה.

ההצעה מיום 19 ביוני, שנדרשנו להשיב עליה, היתה למנות נציג שיחות בחסות השגריר יארינג, על יסוד דיווח שלו למזכיר האו"ם שעיקרו הוא:

"השגריר יארינג יודיע למזכיר הכללי של האו"ם, שמאחר שהצדדים הביעו נכונותם לבצע את החלטת מועצת הבטחון 242 על כל חלקיה, ימנו הם נציגים לשם שיחות שיתקיימו בחסותו. השיחות תתנהלנה בהתאם לנוהלים, למקומות ולמועדים אשר ימליץ עליהם יארינג, בהביאו בחשבון את עדיפויות הצדדים ואת הנוהלים שלפיהם התקיימו שיחות כאלה בעבר ביניהם.

מטרת שיחות אלה היא להשיג הסכם על כינון שלום צודק ובר-קיימא בין הצדדים, המבוסס על:

1) הכרה הדדית על-ידי מצרים—ישראל וירדן—ישראל בריבונותה, בשלמותה הטריטוריאלית ובעצמאות-תה המדינית של זולתה;

2) נסיגת ישראל משטחים המוחזקים מ-1967, כל זאת בהתאם להחלטת מועצת הבטחון 242.

כדי להקל על תפקידו של מר יארינג לקדם הסכם בהתאם להחלטת 242 יקפידו הצדדים לשמור (במשך שלושה חודשים לפחות) על הפסקת אש בהתאם להחלטת מועצת הבטחון.

להוסיף ולטפח את קשרי הידידות בין ישראל ובין ארצות-הברית, עמה וממשלתה.

ממשלת ארצות-הברית, בפנייתה אל ממשלות הא-זור, מדגישה את הצורך הדחוף להפסיק את שפיכות הדמים, לפתוח בתהליך אמיתי של משא-ומתן בין הצדדים בדבר הסכם שלום צודק ובר-קיימא. לתכלית זו היא מציעה קיום שיחות בין הצדדים בחסותו של השגריר יארינג.

ביום 24 ביולי 1970 הודיעה לנו ממשלת ארצות-הברית כי שר החוץ של מצרים הודיע על הסכמתה הבלתי-מותנית של ממשלתו להצעת ממשלת ארצות-הברית.

הדברים, בהם ליווה נשיא מצרים את הסכמתו להצעה האמריקנית, מעידים כי עדיין לא חלה אצלו התמורה המקווה וטרם הבשילה הנכונות לשלום המב-טיחה משא-ומתן. די לעיין במהתבטאויות של ראשי מדינות ערב, שר-החוץ, אנשי ממשלה ומדינאים בארצות השכנות, כדי להוסיף ולהתייחס בספק עמוק לנכונותם להכיר בישראל ולכרות עמה הסכם שלום צודק ובר-קיימא. אף-על-פי-כך, על אף ספיקותינו אלה, אין ממ-שלת ישראל רואה לנכון לוותר על בחינת הסיכוי, אפילו הוא קלוש ביותר.

מאז הובאה לפנינו היוזמה האמריקנית היינו עדים להצהרות מדיניות מטעם הנשיא ניקסון, שר-החוץ רוג'רס, יועץ הנשיא לענייני בטחון לאומי קסינג'ה, ועוזר שר-החוץ האמריקני סיסקו. בהצהרותיו הפומביות של הנשיא ניקסון באה לכלל ביטוי המדיניות הבסיסית של ארצות-הברית לגבי המורח התיכון, לרבות ההת-חייבויות שארצות-הברית נטלה על עצמה למתן עזרה לישראל בכל הנוגע לקיום בטחונה ושמירת מאזן הכוחות באזור, ובמיוחד לאור הגברת המעורבות הסובייטית וזרימת הנשק הסובייטי למצרים.

חברי הכנסת, יש לי יסוד להאמין כי יחסו החיובי של נשיא ארצות-הברית למשימת שמירת מאזן בטחונה הוא מעשי ועקיב.

במהלך הביורורים עם ממשלת ארצות-הברית חזרנו והבהרנו באורח מוסמך את עמדתנו בנושאים המרכזיים שיהיו גדונים בשיחות, אם אמנם תיפתחנה שיחות שלום בין ישראל לבין מדינות ערב בחסותו של השגריר יארינג. עמדותינו הוגדרו בהתאם לקווי-היסוד של מדי-ניות הממשלה בפרק 4, סעיפים 5 ו-5, ובהתאם להחלטות הממשלה והודעותיה שאושרו על-ידי הכנסת.

וכאן עלי להדגיש שוב: חזרנו והעלינו את עמדותיה של ישראל לא כתנאים מוקדמים לשיחות, לא כסעיפים המחייבים הסכמה מראש מצד בעלי דברנו במשא-ומתן, שכן עמדתה של ישראל היתה והינה: נכונות לשיחות שלום ללא תנאים מוקדמים מכל צד שהוא.

אזכיר בזה כמה מעמדותינו שראינו לנכון להדגיש על סף השיחות האפשריות עם מדינות ערב:

ישראל הודיעה ברבים כי מכוח זכותה לגבולות בטוחים, גבולות בני-הגנה, היא לא תשוב עוד אל גבולות הארבעה ביוני 1967, החושפים את המדינה לפיתוי תוקפנות ומעניקים - בגזרות שונות - יתרונות מכריעים לתוקפן. עמדתנו היתה והיא גם עתה כי באין שלום נוסף לקיים את המצב כפי שנקבע עם

הברית ולהודיע לה שהיא מוסמכת למסור לשגריר יארינג כי:

א. ישראל נכונה למנות בבוא השעה נציג לדיונים עם מצרים או עם ירדן, שיתנהלו בחסותו של השגריר יארינג בהתאם לנוהלים, למקומות ולמועדים שהשגריר יארינג ימליץ עליהם בהביאו בחשבון את עמדותיהם של הצדדים בדבר נוהלים אלה ואת הנוהלים שלפיהם נערכו בעבר שיחות כאלה בין הצדדים.

ב. עמדתה של ישראל בזכות הפסקת אש בכל החזיתות, לרבות החזית המצרית, על בסיס של הדדיות, בהתאם להחלטת מועצת החלטות מועצת הבטחון, עומדת בתקפה. בהסתמך על ההבהרות שניתנו על-ידי ממשלת ארצות-הברית בנדון, מוכנה ישראל להיענות להצעת ארצות-הברית בדבר הפסקת אש (לשלושה חודשים, לפחות) בחזית המצרית.

ג. הדיונים בחסות השגריר יארינג ייערכו במסגרת החלטת מועצת הבטחון 242, ויתבססו על הבעת נכונותם של הצדדים לבצע את החלטת מועצת הבטחון 242 בכל חלקיה על מנת להגיע לחוזה שלום מחייב ומוסכם בין הצדדים, שיבטיח:

1. כי מצרים, ירדן וישראל יבטיחו את סיומם של כל התביעות או מצבי הלוחמה ויכבדו ויכירו בריבונות, בשלמות הטריטוריאלית ובעצמאות המדינית של ישראל ושל מצרים (או של ישראל ושל ירדן), ואת זכותן לחיות בשלום בגבולות בטוחים ומוכרים, חפשיים מאיומים או ממעשים של אלימות. כל אחד מהצדדים יהיה בשטחו אחראי למניעת פעולות מלחמה או מעשי איבה, אם של כוח צבאי ואם צבאי-למחצה, לרבות כוחות בלתי-סדירים, נגד כוחותיו הצבאיים של הצד השני או נגד אזרחים הנמצאים בשטחו.

2. נסיגת כוחות מוויינים של ישראל משטחים המוחזקים מאז הקונפליקט וכתוצאה מהקונפליקט של 1967 אל גבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים אשר ייקבעו בהסכמי השלום.

ד. השתתפותה של ישראל בדיונים אלה היא ללא תנאים מוקדמים. אין ישראל תובעת שהצדדים האחרים יקבלו מראש את עמדותיה וכן אין ישראל מקבלת מראש את תנאיהם של הצדדים האחרים אשר נמסרו בהודעו-תיהם, בין פומביות ובין שאיני פומביות, אולם כל צד יהיה חפשי להעלות את הצעותיו בנושאי הדיונים.

חברי הכנסת, החלטותיה אלה של ממשלת ישראל ממדרכות על-ידי עקרונות מדיניותנו כל השנים ותואמות את מדיניות הממשלה מאז הפסקת האש, והם: חיוק בטוח-נה של המדינה וקידום השלום בין ישראל לבין המדינות השכנות. החלטות אלו מתחייבות מן הכורח להמשיך ולחוק את כושר עמידתנו בקווי הפסקת האש, להמשיך ולחזור למשא-ומתן עם מדינות ערב ללא תנאים מוקדמים מכל צד שהוא למען כריתת חווי שלום. תמיד ראינו עקרונות אלה כמשלימים זה את זה. מדיניות זו מצאה ביטוייה בהודעותיה המוסמכות של הממשלה ובפעולות נציגיה אשר שקדו תדיר לא להחמיץ כל אפשרות וסיכוי למשא-ומתן לשם קידום השלום בין ישראל ושכנותיה.

ועוד: בהחלטתנו זו היתה לנגד עינינו החובה להב-טיח המשך התעצמותו של צבא הגנה לישראל, וכן

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (מאיר) —

של הודיות. ההחלטה להסכים להפסקת אש בחזית המצרית ולו גם לשלושה חודשים נוספים, נתקבלה עליידי כל השרים פה אחד. אני בטוחה כי גם השרים אשר התנגדו להצעה האמריקנית אך הסכימו להפסקת אש זמנית עשו כן לאור ההבהרות שקיבלנו בנדון מאת ממשלת ארצות-הברית.

לפי ההצעה של ממשלת ארצות-הברית, אשר לה הסכימה ממשלת מצרים, ההתחייבות להפסקת אש בחזית המצרית מחייבת את שני הצדדים להפסיק כל חדירות וכל יריות ביבשה ובאוויר מעבר לקווי הפסקת האש. היא מחייבת את מצרים וברית-המועצות לא לשנות את הסטטוס-קוו הצבאי (עליידי הצבת טילי סאם או מיתקנים חדשים אחרים) בשטח מוסכם ממערב לקו הפסקת האש בתעלת סואץ; ישראל מצדה תתחייב לשמירה של אי-תנוזה (Standstill) בלעז) דומה לגבי מיתקנים חדשים בשטח דומה ממזרח לתעלה.

כמו כן הובהר לישראל בצורה הרשמית ביותר שההתחייבות לקיים את הפסקת האש בכל החזיתות, לרבות החזית המצרית, היא התחייבות גמשה, ונמשכת מאז החלטת מועצת הבטחון מיוני 1967, והצעת ארצות-הברית להפסקת אש תקופתית אינה אלא צעד ראשון כדי להביא את הצדדים לכלל קיום רצוף ומלא של החלטת מועצת הבטחון בעניין הפסקת האש, גם לאחר תום שלושת החודשים.

ישראל הבהירה שהפסקת האש חייבת לחול על כל הכוחות הפועלים משטחה של מדינה שקיבלה על עצמה את הפסקת האש; דהיינו, כל כוחותיה הסדירים של אותה מדינה, כוחות זרים החונים בשטחה וכן כוחות בלתי-סדירים הפועלים משטחה לרבות ההבלגים.

אין בכוונתי לעמוד עתה על כל הבעיות הכרוכות בעניין הפסקת האש. ניטיב לעשות אם נדון בנושא בעתו בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

חברי הכנסת, יש לנו היסוד להניח שישראל לא תמצא עצמה חלשה יותר אם יחליטו הערבים לחדש את הלחימה.

ממש כשם שאין אנו מולזים בחשיבותו של המכנה המשותף הקיים בינינו ובין ארצות-הברית בבעיות יסודיות בתחום הבטחוני והמדיני, כך אסור לנו להתעלם מחילוקי-הדעות הקיימים בינינו בכמה נושאים. גם חילוקי-דעות אלו אסור שיאפילו על העובדה היסודית שאנו דנים ומתווכחים עם מעצמה ידידותית שהוכיחה בעבר ומוכיחה בהווה את שאיפתה הכנה כי יובטחו שלומה ובטחונה של ישראל.

בניסוח עמדתה של ארצות-הברית היו בעבר — ובכלל זה בנייר שהוגש לנו ב-19 ביוני 1970 — ועלויות להופיע בעתיד הגדרות שאינן מקובלות עלינו ושלגביהן הבהרנו את עמדתנו השלילית. אין שינוי בשלילה שאנו שוללים עמדות אלו גם היום, אך שאלות אלו אינן עומדות להכרעה בשלב זה.

כנסת נכבדה, זו גם הסיבה המעוררת בלבי את השאלה לגבי פרישת גח"ל מן הממשלה.

היום הגישו חברי גח"ל את מכתבי התפטרותם מן הממשלה. כל חברי הממשלה קיבלו זאת בצער רב. עלי להגיד שמצד כל חברי הממשלה נעשו בימים

הפסקת האש. את קווי הפסקת האש אפשר להמיר רק בגבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים שייקבעו בחווה שלום. וכמובן, הובהר לכל כי עומדת בתקפה עמדתנו האיתנה בזכות אחדותה של ירושלים כבירת ישראל. בהסכימה ליוזמת ממשלת ארצות-הברית לא נתבקשה ולא קיבלה על עצמה ישראל כל התחייבויות טריטוריות אלו, אדרבה, ממשלת ישראל קיבלה חיווק לעמדתה כי שום חייל ישראלי לא ייסוג מקווי הפסקת האש עד אם יושג הסכם-שלום חוזי ומחייב.

עמדתה של ישראל לגבי הגשתה של החלטת מועצת הבטחון באה לכלל ביטוי מוסמך ולא חל בה שינוי. שר החוץ היטיב להגדירה מעל במת האו"ם ביום 8 באוקטובר 1969 בהבהירו, כי כוונתה של החלטתה היא להביא לכלל הסכם בין הצדדים בכל הסעיפים הכלולים בה. לא יאמר: ביצועה של החלטת מועצת הבטחון הוא תהליך בשלבים — משא-ומתן, הסכם בין הצדדים, חתימה וביצוע ההתחייבויות החוזיות הכלולות בהסכם שהושג בין הצדדים. ועוד: בתשובתנו מיום 2 באפריל 1969 הבהרנו לשגריר יארינג כי הביצוע יתחיל רק כאשר יושג הסכם בכל הסעיפים.

כנסת נכבדה. ממשלת ישראל משוכנעת בצדקת תביעתה למשא-ומתן ישיר בינה לבין מדינות ערב, וכבר הדגשתי בנאומו בכנסת מיום 26 במאי כי בתולדות יחסי העמים אין תקדים שסיכסוך בין עמים בא על פתורו ללא משא-ומתן ישיר ביניהם. גם הסכמי שביתת-הגשק ברודוס נחתמו כתוצאה מתהליך הכולל משא-ומתן ישיר.

בהסכימו לשיחות בחסותו של יארינג אין אנו מסתלקים מעמדה יסודית זו. עם זאת, הגני לומר בגלוי ובבהירות, כפי שכבר ציינתי מעל במה זו, כי אנו כנונים להגיע למשא-ומתן פנים אל פנים עם שכנינו אפילו יקדם לכך שלב של שיחות בלתי-ישירות. אין אנו גורסים ששלב מוקדם כזה הוא הכרחי בדרך אל השלום, שכן אין סיבה לא להתחיל בדיונים פנים אל פנים וללא תנאים מוקדמים; אך אם הסכמתנו לשלב כזה יכולה להחיש את ההיברות בין הצדדים בדבר השלום — אנו מוכנים לכך. זה היה והינו הגיון הסכמתנו לשיחות גוסט רדוס.

זה כבר קיימות מגומות לשונות את כתב הסמכות של השגריר יארינג ולהעניק לארבע המעצמות מעמד של מוסד המוסמך לתת הוראות לשליח האו"ם. ישראל שוללת מגמה זו והודיעה באורח מוסמך כי היא מוכנה לשתף פעולה עם השגריר במילוי שליחותו ובמסגרת סמכותו המוענקת לו מכוח החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967.

בשיחותינו עם גורמים המדיניים הנוגעים בדבר חזרנו והבהרנו עמדתנו כי סעיף 11 בהחלטות האו"ם בדבר מתן זכות לפליטים לבחירת חפשיית בין שיבה לישראל לבין קבלת פיצויים ושקום בארצות ערב אינו מתיישב עם קיומה, בטחונה ואופיה של מדינת ישראל. לא אנחנו גרמנו להיווצרותה של בעיה טראגית זו ולא אנו אשמים בפתורה. ואנו מוכנים לשתף פעולה בפתרון הבעיה במסגרת השלום ובמסגרת תכנית אוזורית. רצוני להבהיר כי לא נתבקשנו ולא קיבלנו על עצמנו שום התחייבויות בנושא זה.

אנו מחייבים הפסקת אש בכל החזיתות על בסיס

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (מאיר); (דיון) — (ברקת, לורנץ) —

מאז פורסמה יזמת השלום של ארצות-הברית, ואפילו לאחר הודעתם על קבלתה, נשמעו ונשמעות הצהרות מוסמכות מפי ראשי מדינות ערב, לרבות מצרים וירדן, המצביעות בבירור כי פניהן למלחמה ולא לשלום; לחידוש הקרבות ולא להפסקת אש; להמשך הסיכסוך ולא לחיסולו; להגברת המתיחות ולא להדפייתה.

אף-על-פי-כן, גם בעבר וגם עכשיו ראינו עצמנו חייבים לבדוק הלכה למעשה כל סיכוי, ויהי הקלוש ביותר, העשוי להוליכנו לשלום, לבדוק במלוא הנכונות ובמירב האחריות.

לא מתוך חולשה החלטנו החלטתנו. כוחנו עמנו, ואנו מוכיחים זאת יום יום, לקיים את שליטתנו בקווי הפסקת-האש בכל החזיתות עד בוא השלום. אך אין אנו ניגשים לשולחן הדיונים מתוך התנשאות מנצחים. חזרנו ואמרנו בעבר: פנינו לשלום בין שוים, שלום שיבטיח קיומנו וריבונותנו כשם שיבטיח קיומה וריבונותה של כל מדינה ערבית באזור. עכשיו, כאשר אנו נקראים לתרגם נכונותנו זו הלכה למעשה, הגנו עושים זאת במלוא הכנות ומודרכים באותו דחף יסודי של כמיהה לשלום שעליו מושתתת חברתנו. אך אין אנו מהלכים כעיוורים. אנו ערים למגמות השיטנה שעדיין מקננות בלב מנהיגי ערב באזורנו. ואנו ערים למעורבותה של מעצמת-על כבירת-המועצות באזורנו לשם קידום איני-טרסטים אנוכיים שלה ולא של שום עם מעמי האזור. אנו מצווים לצעוד צעדיו בכנות אך בעניינים פקוחות. בני-כונות מלאה לשלום אך לא תוך התעלמות מן הסכנות. ממשלת ישראל משוכנעת שהחלטתה מבטיחה את המשך יכלתה של ישראל להגן על עצמה מפני כל תוקפנות בלי להחמיץ כל נסיון לעלות על דרך השלום.

חברי הכנסת, בשנים שלאחר מלחמת ששת הימים נתגלה כוח-העמידה המופלא של העם בישראל. הסוד של עמידה זו הוא בסגולת העם לעמוד על העיקר מבלי להידרע. גם עתה, בעקבות החלטתנו האחרונה, אין סיבה לפקפק בסגולה זו של העם בהנהגת ממשלתו.

האחרונים מאמצים גדולים להניא את חברי גח"ל מצעד זה, ואני רוצה לקוות שיחסי החברות והאמון ההדדי שרדו למעלה משלוש שנים מסביב לשולחן משותף יימשכו גם להבא, כאשר היחסים יהיו יחסים שבין ממשלה ובין אופוזיציה.

חברי הכנסת, מעולם לא העלמנו את העובדה שבממשלת הליכוד הלאומי היו עמדות שונות בקשר לגבולות הסופיים של ישראל שייכללו בהסכמי השלום.

היו וישנם נושאים יסודיים שלגביהם היתה הממשלה כולה מאוחדת. דהיינו, שאין לסגת מגבולות הפסקת האש עד בוא השלום וכן שישאל לא תחזור לגבולות 1967. עמדות אלה לא נשתנו וכוחן יפה גם היום. אך בניגוד לגח"ל, ראו כל התלקים האחרים בממשלה את הגבולות הבטוחים והמוסכמים של ישראל במסגרת חוזה השלום לא בהכרח כוהים עם הגבולות הנוכחיים של הפסקת האש בכל הגזרות.

לא הכרענו בנושא של מפת השלום באשר לא ראינו תועלת מדינית בהכרעה שהיתה מביאה לפירוד בטרם בא הצורך המדיני בהכרעה, מה גם שהיה צורך לאומי ללכד את כל כוחנו למשימות משותפות. חברי הכנסת, לפי מיטב הכרתי גם עתה עדיין לא הגיע המועד להציג נושא זה להכרעה בעם.

בהודמנויות שונות הצבעתי על האפשרות של שינוי בהרכב הממשלה כאשר נגיע לשאלת קביעת הגבולות. אין אני חושבת שזוהי השעה המחייבת את יציאת גח"ל, כאשר איש מאתנו עדיין אינו משוכנע שיפתח משא-ומתן ואיש איננו בטוח שמשא-ומתן זה, למרות רצוננו הכן, אמנם יביא לידי שלום ויחייב פסיקה בעניינים טריטוריאליים. דעתי היא, מבחינה לאומית, שגח"ל היתה מיטיבה לעשות לו דאתה אפשרות להישאר בממשלה לפחות עד לאותו מועד שהיינו צריכים להכריע בשאלת הגבולות.

חברי הכנסת, ההחלטה שקיבלה ממשלת ישראל לא היתה החלטה קלה. וזאת, לא משום שהיססנו לפחות במהלך העשוי לקרבנו לשלום, אלא בגלל הספיקות שבלבנו לגבי נכונותם של מנהיגי ערב לעלות בכנות על דרך השלום.

1. דיון

טעו לך יד, ועל-ידי כך יובטחו חייך. ליהודי, ובמיוחד ליהודי דתי, לוותר על חלק מארץ-ישראל, הרי זה כאילו יקטעו אבר חשוב מגופו.

השאלות העומדות לפנינו הן: (א) האם באמת אנו במצב כזה שאין לנו ברירה אלא להסכים לקטיעת יד, עם כל הכאב הקשור בכך? (ב) האם אנו מבטיחים על-ידי זה את השלום המיוחל, את הבטחון, ולא חס-ושלום את ההיפך?

חברי הכנסת, אינני מסוגל לתת תשובה ברורה על השאלות הללו. מה שברור לי הוא, שכל מי שיגיד שברור לו לצד זה או לצד אחר איננו כן אפילו עם עצמו.

בנושא שלפנינו אי-אפשר לדבר בלשון "בטוחני", "ברי לי"; אפשר רק להגיד "נדמה לי", "אני גוטה להבין". כלומר אפשר להכריע, ואנו חייבים להכריע, גם

הי"ד ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנו עוברים עתה לדיון על הודעת ראש הממשלה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר-הכנסת ששון.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר ניגשים להכרעה גורלית כזו העומדת לפנינו, עלינו להתפלל לה: "אתה תונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה; חננו מאתך דעה, בינה והשכל", כי דרושה הרבה דעה, בינה והשכל להחליט ולהכריע לטובת עמנו ישראל, לטובת שארית הפליטה בארצנו הקדושה.

חברי הכנסת, הבעיה שלפנינו — אם אנו רוצים לגשת אליה ללא אשליות וללא נוסחאות — משל למה הדבר דומה? לאדם שאומרים לו: עליך להסכים שיק-

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (לורנץ, ברקת) —

פיקוח-נפש בגדר של "תליוהו וזבין" — איננה ויתור. אנו מאמינים באמונה שלמה שהארץ הזאת, שהובטחה לנו על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, לנו תהיה ולורענו. וכשם שלא חסר מספר התורה, בו הותוו גבולות ארצנו, אף כקוצו של יו"ד, כך לא יחסר במה שנוגע לנצח אף שעל אדמה מגבולות התורה.

"אנו מאמינים באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף על פי שיתממה, עם כל זה נחכה לו בכל יום שיבוא". אנו מאמינים שבמידה שנקיים יותר את תורתנו הקדושה ומצוותיה, נקרב יותר את ביאת המשיח, את הגאולה השלמה, את השלום האמיתי, את קיום חזון הנביאים. היום — אם בקולו תשמעו.

אדוני היושב-ראש, אני מסכם את עמדתנו. רצוני שיהיה ברור, כי לפי תפישתנו המדויקת והקובעת היחידה בנושא המסובך שלפנינו הוא עניין פיקוח נפשה של האומה. לפי המצב שנוצר, אנו נוטים להחלטת הממשלה, אבל זאת מתוך ענין רב ולב כבד, כאותו אדם שעליו המשלתי את המשל, האדם הנאלץ להסכים לקטיעת אחד מאבריו, ועל כן ברור שתנאי בל יעבור הוא שיהיה בטוח לפחות בחייו.

התמורה שאנו חייבים לקבל בעד ויתור מצדנו על שטחים היא הפסקת הלוחמה, הבטחת השלום וגבולות בטוחים מינימליים. במקרה שניזכר שגם המינומם הזה לא יושג, הרי עלינו להיות אמיצים ולדחות למעשה את ההצעות שהממשלה הסכימה להן עקרונית.

אני מניח שהממשלה וסיעות הקואליציה משוכנעות, עד כמה שאפשר להיות משוכנעים לפי הגדרתי, שישנו את המינומם הזה. ומכיוון שלנו, לסיעת אגודת ישראל, חסרות הידיעות המוסמכות, נדמה לי שיצאנו ידי חובתנו בזה שהבענו באופן הברור ביותר את עמדתנו העקרונית. ובמה שנוגע למעשה — נימנע הפעם מהצבעה.

אדוני היושב-ראש, בימים טרופים אלה אני מרגיש צורך נפשי להביע את הערכתו לראש הממשלה המייצגת את העניינים המדיניים — ולא חשוב מה תהיה התפישתו — בכבוד, ומתוך שיקול-דעת רציני ואחריות רבה.

אנו מצטערים על פירוק ממשלת הליכוד. למרות שאגודת ישראל, מטעמים אידיאולוגיים משלה, לא היתה שותפת בממשלה זו, בכל זאת עשינו למען הקמתה ומבחינה מדינית ראינו בה חיוב.

חברי הכנסת, אנו עומדים לפני ימים קשים, ואחד הקשיים הגדולים — חילוקי הדעות התהומיים שנתהוו עם הקרע בממשלת הליכוד בקשר לדרכי הפתרון. עלינו להזהיר מכאן, חס ושלום שניכשל בריב ובשנאה כתוצאה מחילוקי-הדעות הלגיטימיים. השותפים לשעבר בממשלה חייבים לכבד איש את דעהו — וכפי ששמענו מפי ראש הממשלה, נהגו כך במשך שלוש שנים. עלינו להיות מאוחדים כאיש אחד ולבט אחד, וזה אפשרי למרות חילוקי-הדעות. זה אפשרי כי המדובר בפיקוח נפש האומה. אל ניתן לשנאת חינוס דריסת רגל במחוננו, וה' יהיה בעזרתנו.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליהו ששון, ואחריו לחבר-הכנסת השר מנחם בגין.

כאשר הספיקות מכרסמים בתוכנו, וזאת על סמך השכל הישר.

בכל אופן אני בוודאי אדבר הפעם רק בלשון "נדמה לי". חברי הכנסת, לבי אומר לי שלפי המצב שנוצר, ולפי האינפורמציה שבידינו, יש הצדקה להחלטת הממשלה לתת תשובה חיובית עקרונית לפניית השלום של ארצות-הברית. לדעתנו הסיכויים הם רבים יותר מאשר הסיכונים כאשר נקבל את התכנית האמריקאית, ואילו אם נדחה אותה על הסף, הרי הסיכונים יעלו על הסיכויים.

אני נוטה להכרעה זו למרות כל החששות והחששות שהושמעו כבר ושיושמעו בוודאי בזמן הדיון, ואשר אי-אפשר לבטל אותם ולהגיד שהם ללא כל יסוד. כי כשם שמותר לחשוש ולהשד — ושוב אני אומר זאת בלשון "נדמה לי" — כך מותר לחשוב שנאצר וחוסין רוצים לצאת בכבוד מהסבך שהביאו על עצמם ולסיים את מצב הלוחמה אשר לא הרוויחו בו ולא כלום ואינם יכולים להרוויח בו ולא כלום, לפחות לזמן ממושך. כשם שירייה גוררת ירייה, מלחמה גוררת מלחמה, כך יש להגיח ששביבת-גשק תגרוד אחריה שלום או כעין-שלום.

אין לומר שלא נשתנה אצל הערבים ולא כלום. עובדה היא שנאצר וחוסין הסכימו עקרונית להכיר בריבונות מדינת ישראל, דבר שסירבו בעקשנות כל השנים לעשותו. מי העלה על דעתו שדווקא נאצר ישתק את תהנת השידור של המחבלים? מי חשב שנאצר יסכים לפילוג עם סוריה, אלז'יר ועיראק, וזאת על יסוד של תכנית שלום אמריקאית?

מותר אפילו לחשוב, מבלי להיות תמים, שגם הדו-סים — אחרי שהצליחו להשיג את מה שהשיגו במזרח התיכון, ובדיעבד בהסכמת ארצות-הברית — כדאי להם להסתפק בכך, ולא ירצו למתוח את החבל יתר על המידה ועל-ידי כך לסכן את הישגיהם הגדולים.

הי-חן אלה יש בהן לכאורה יסוד לכך שנצביע עם הממשלה, ובכל זאת נסתפק בכך שלא נצביע נגדה, אלא נימנע, והנימוק לכך הוא כי אין בידינו אינפורמציה מוסמכת. הממשלה לא השכיחה למסור דין-וחשבון מוסמך לסיעתנו. אין בידינו ידיעה מספקת על ההווה, ולא יהיה בידינו לעמוד מקובל על הצעדים בעתיד. לדוגמה, לא נוכל לדעת שגבולות בטוחים, שהממשלה עדיין דוגלת בהם — וראש הממשלה חזרה ושוב חזרה על המושג "גבולות בטוחים" — אמנם יהיו גבולות בטוחים. כי אם מדובר רק בתיקונים קלים ובלתי-מהור-תיים בגבולות, כפי שנאמר בתכנית רוג'ס, הרי שהגבולות לא יהיו בטוחים. גידי ברורות: גבולות בטוחים, לפי המושגים שלנו, דורשים תיקונים מהותיים בשטחים. לכן, למרות כל הגטייה שבלב לתפישת הממשלה, אין אנו יכולים לחתום על שטר בלנקו לממשלה, לא בנוגע להווה ולא במה שנוגע לעתיד.

אם נראה שהממשלה תעמוד על דעתה ותשיג גבולות בטוחים, נעודד את הממשלה ונעמוד מאחוריה, למרות שאין אנו שותפים בממשלה; ואם נראה שהנסיגה תהיה בלי גבולות בטוחים, הרי נצא נגד הממשלה.

חברי הכנסת, רצוני עוד להוסיף כי אין אנו מוותרים ברצון ולא נוותר אף פעם על חלק מארץ-ישראל. הסכמה מתוך כפייה על-ידי מורת ומערב כאחה, הסכמה מתוך

תבוסה ערבית נוספת מידינו, שפירושה בעולם הערבי - תבוסה רוסית. והשאלה הניצבת כיום לפנינו היא, אם או יכולים להוסיף ולהחזיק בדרך שקטנו מאז ומתמיד בשיטת ההגנה האופסיבית, דהיינו, פעולות צבאיות חזקות, כדי לרופף את רצונם של המצרים למעשי תוקפנות, וכן אם יכולים או לנהוג כך בשעה שהרוסים מגלים נטייה להתערבות ישירה גדולה יותר ויותר.

חלק גדול וניכר מן התשובה על שאלה זו תלוי כמובן בארצות-הברית, שכן רק היא יכולה לבלום את החזירה הרוסית, אשר, אם תימשך, לא זו בלבד שתכביד במידה רצינית על ישראל, אלא גם תפגע בראש וראשונה באינטרסים החיוניים של ארצות-הברית והמערב כולו בחלק זה של העולם. והשאלה הגשאלת כתוצאה מכך היא: האם יש ברצונה ובכוונתה של ארצות-הברית לעשות זאת, ומזהו השלב שבנו תיעשה אקטיבית יותר בפרשה הזאת?

ארצות-הברית מצהירה כל הזמן - פעם על-ידי הנשיא ניקסון, פעם על-ידי שרי החוץ וההגנה, ופעם על-ידי עובדים בכירים בבית הלבן ובסטייט-דפארטמנט - כי לא תישש את ישראל ותקיים בכל התנאים והנסיבות את מאזן הכוחות במזרח התיכון עד בוא יום חיסול המשבר והשכנת השלום, וכן היא שוללת בהצהרתיה כל הגנה, כל השערה וכל פרשנות שיש בהן כדי להבין או להסיק שכאילו ייתכן שהיא וותתר על האינטרסים שלה ביים התיכון ובמזרח התיכון ולא איכפת לה שרוסיה תשתלט על האזורים האלה ותסלול לעצמה את הדרך לים-סוף, למפרץ הפרסי ולאוקיינוס ההודי. רק לפני כמה ימים בלבד הביע הנשיא ניקסון את דאגתו מן הנוכחות הצבאית הסובייטית במצרים וקבע שהמצב במזרח התיכון עלול להביא לעימות בין ארצות-הברית לברית-המועצות, והוסיף שארצות-הברית רוצה בשלום, רוצה בצאת הסובייטים ורוצה בקיום מאזן העוצמה בין ישראל לשכנותיה הערביות כערוכה להשגת היעדים האלה והשלום.

אך למדינת הצער דומה שהסיכויים להשגת השלום בין ישראל לשכנותיה הערביות פחתו בזמן האחרון בהרבה, שכן ככל שהעזרה הרוסית לערבים תהיה גדולה יותר וככל שהתערבות החיילים הרוסיים במלחמת הערבים נגד ישראל תהיה ממשית יותר - כן תקטן גמישותם של הערבים ויפחת רצונם למצוא הסדר לסיכסוך עם ישראל. ההוכחה החותכת לכך - נאומו האחרון של עבדול נאצר לרגל יום השנה ה-18 להפיכת המצרים וההצהרות שלו שבאו אחריו בכנס האיחוד הסוציאליסטי הערבי, שהיו גודשות איומים והתראות כלפי ישראל וארצות-הברית. אך בו במקום הודיע עבדול נאצר על קבלתו את יומת רוג'דס לשלום, תוך הבטחת כמה דרישות, כנסיגת ישראל מכל השטחים והחזרת הזכויות של העם הפלשטינאי, כדי שיוכל:

ראשית - להוכיח לירדן ולסוריה שהוא עומד על זכויותיהם ולעצור בעד כל ניסיון מצדם להפריע למאמציו המדיניים ולצעדי הממוכמים; שנית - להוכיח לאיר-גוני המחבלים שהוא תובע, כמו שהם תובעים, את החזרת זכויותיו של העם הפלשטינאי; ושלישית - להעמיד את ארצות-הברית, בעלת יומת השלום, לפני ברירה: ללחוץ על ישראל שתסכים לתנאים שלו שהם למעשה בבחינת חיסולה של ישראל כמדינה, או שתהיה את תביעותיו ותופיע כלפי העולם הערבי והעולם כולו

אליהו ששון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מאז מארס השנה חלה תמורה אסטרטגית יסודית במצב במזרח התיכון. ברית-המועצות החליטה להעמיק את התערבותה באזור, לא רק על-ידי משלוח נשק רב יותר ומשוכלל יותר למצרים, אלא גם על-ידי שיגור חיילים סובייטיים לעזור לנשיא המצרי, עבדול נאצר, במלחמתו בישראל. עד כה נמנעה ברית-המועצות מלהיכנס בעצמה במלחמה, וישראל עשתה כל אשר לה לאל ידה כדי למנוע ממנה כל עילה להתערבותה. מטוסינו לא תקפו אובייקטים, שידוע כי רוסים מגוננים עליהם.

מעטים המשקיפים, בישראל ומחוצה לה, שחזו מראש את דבר החלטה של מוסקבה להתערב במישורין במלחמה נגד ישראל. אך מתברר שהאנלוגיות שעשו ללא היו נכונות. לא העריכו נכונה את העובדה שהרוסים השקיעו יותר מדי במצרים מכדי שירשו שהאיש שלהם, עבדול נאצר, ייפול, ועמו כל השקעותיהם; וכן לא העריכו נכון כי מצרים היא ציר חיוני בכל מאמץ התפשטותה של ברית-המועצות דרומה ומזרחה, וכי משטרו של עבדול נאצר הוא הערובה העיקרית למאמץ אסטרטגי כביר זה. הדעה שהיתה מקובלת על רבים בתוכנו אמרה, כי מכיוון שברית-המועצות לא התערבה במלחמת ששת הימים, מן הסתם לא תתערב גם עכשיו. כן אמרה, כי אין כל תקדים רוסים לכך שברית-המועצות התערבה במלחמה נגד מדינה כלשהי שאין לה גבולות עמה. עתה אנו יודעים כי תחת לחציו של עבדול נאצר, הן בביקורו הסתי החטוף בינואר במוסקבה בעת הפצצה צוהינו לעומק וכן בביקורו הגלוי האחרון, שינו הרוסים את דעתם, מה גם שבשלוש השנים שעברו, מאז מלחמת ששת הימים, הרוסים לא ריכזו למצרים נשק במיל-יארדים רובלים, אלא גם חשפו לסיכונים, בעולם הערבי ומחוצה לו, את הפרסטיז'ה שלהם. הבטיחו לאלץ את ישראל לסגת לגבולות של ה-4 בינוי 1967 ולא עלה בידיהם לקיים את הבטחתם. הרשו לעבדול נאצר להנטיח לעמו ולכל עמי ערב כי מה שלקח בכוח - יחזיר בכוח, ולא רק שלא עלה בימו לקיים זאת, אלא גם לא הצליח להגן על שמי ארצו מפני חזירת המטוסים הישראליים. נוסף על כך השפיעו, כנראה, עוד שני דברים על החלטתה של מוסקבה: (1) מעורבותו הע"מ בקרה של הנשיא ניקסון בהודו-סין והפילוגים המעמיקים בתוכה האמריקאית. (2) הפעם בא עבדול נאצר בעצמו למוסקבה לבקש, להתחנן וללחוץ לעזור לו ולהוציאו מן המיצר שהוא נתון בו, בעוד שבינוי 1967 ביקש רק בדרכי תחבולה ומרמה להניע את הרוסים להתערב במישורין, כשטען - ללא כל שחר ויסוד של אמת - כי האמריקאים והבריטים עומדים לימין הישראלים לא רק תיאורטית, אלא גם מעשית, ומטוסייהם מפציצים שדות-תעופה במצרים.

נוכחותם של הרוסים גרמה לפי שעה אך מעט לשינוי עמדתנו. אנו חושבים שהפסקו רק את החזירות לעונם מצרים, אבל ממשיכים להגן על קו התעלה בכל כוחנו. ראייה לכך - המשכת גיחותינו יומם וילילה. אך עם זאת ברור, כי לאור המצב החדש אנו חייבים לבדוק מחדש את מדיניותנו האסטרטגית והטקטית, שכן אין אנו יכולים להתעלם משני דברים: (א) מן האיום הרוסי, שבא לידי ביטוי בשבועות האחרונים בצורות שונות וממורות; (ב) מן ההתחלה שברית-המועצות לא תרשה

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (ששון) —

של ברית-המועצות, מתכנית השלום של רוג'רס, ומגושי-נות אחרים של כפיית פתרונות בלתי-רצויים, שלא נוכל להשלים עמם בלי להתחייב בנפשנו.

אך במערכה כבדה כזאת אין ישראל יכולה לשלול את כל היוזמות המדיניות בלי להתמודד אתן, אין היא יכולה לשלול אותן רק על-ידי הוכחת המלכדות והמזימות מות הטמונות בהן. ועל כן יש לקדם בברכה רבה את החלטתה הנבונה והאמיצה של הממשלה להיענות ליזמת השלום האחרונה של ממשלת ארצות-הברית ולהסכים לקיים שיחות, ללא תנאים, בחסותו של השגריר יארינג במסגרת החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967, במטרה להגיע להסכם שלום חוזי ומחייב בין הצדדים.

יזמת השלום האמריקנית, כזכור, אין היא דגה בשאלות המהותיות של הסיכסוך הערבי-ישראלי. היא מסתפקת בהצעת נוהל להידברות מחדשת בין הצדדים לסיכסוך באמצעות השגריר יארינג ובהתאם להחלטת מועצת הבטחון. וזה פירושו של היענות מסויית לחמה זו אין בה, בשום פנים, משום מתן הסכמה ישראלית לעמדות שאינן עולות בקנה אחד עם החלטות הממשלה והכנסת. ועל כן אין כל הצדקה, לדעתי, לפירוק ממשלת הליכוד הלאומי בשעה זו ובמצב זה.

כולנו איננו מאושרים מהדילמה שהועמדה לפני הממשלה, וספק רב אם דרך זו תוביל להסדר ולשלום. אך בנסיבות הבין-לאומיות שנוצרו חייבים כלנו להבין שעיקולים פוליטיים-טקטיים מצריכים תשובה עקרונית חיובית. וכל עוד ברור לממשלתנו לאן היא חותרת, הרי אין טעם לטיול ממנה את חופש התימרון הדיפלומטי ולחייבה להיות מבודדת בזירה הבין-לאומית. בשלב כה פרלמני, כשלא דנים בשאלות המהותיות של הסיכסוך, כשתהליך ההידברות כולו תלוי על בלימה, אין סיבה לגח"ל לפרוש ולפרק את ממשלת הליכוד, המסמלת את ליכוד העם ואת איחוד שורותיו בימי חירום אלה. אם לא מהמהלך הטקטי חוששת גח"ל, אלא מתגובות השרשרת הצפויות עקב נקטתו והעולות להביא לגסיגה ללא משא-ומתן, ללא שלום וללא קביעת גבולות מוסכמים ומוכרים — הרי תיטיב גח"ל לעמוד על שלה ולהגן על השקפת-עולמה כשהיא בתוך הממשלה ולא מחוצה לה.

אין לי צל של ספק כי הרוב המכריע של הממשלה, שהחליט להיענות לפנייתו של נשיא ארצות-הברית, מכיר בקשיים ובסיכונים שבמשא-ומתן, במיוחד כאשר הסובייטים נמצאים בחזית התעלה. אך אי-אפשר היה לא להיענות ליזמה האמריקנית מאחר שמצרים וירדן גענו לה באופן רשמי ופומבי. ומי שאומדן כי היזמה האמריקנית היא מלכדות מסוכנת, למרות הבטחותיה של ארצות-הברית שתתמוך בנו בדיושתינו לשלום-אמת בגבולות בטוחים ומוסכמים, הרי הוא מתעלם מן הסכנות של המעורבות הסובייטית המוגברת, שיחמירו ללא ספק פי כמה אם ישראל תהיה מבודדת.

יש איפוא להצטרף צער רב על שמרכיז גח"ל, למרות הפניות הרבות אליהם, וההצעות החוקות בהם, החליטו לפרוש מן הממשלה, כאשר השעה היא לא פחות חמורה מאשר ב-30 במאי 1967, כאשר הצטרפו לממשלה ונוצרה ממשלת הליכוד הלאומי.

ראש הממשלה וראשי מפלגת העבודה לא חסכו מאמצים כדי לאפשר לגח"ל להישאר בממשלה. אך מול

כדוחה "הצעותיו לשלום" וכמעודדת מה שהוא קורא כל הזמן "התוקפנות הישראלית וההתפשטות הישראלית".

אף-על-פי-כן אין לראות, לדעתי, בהסכמתו של עבדול נאצר לקבל את תכנית רוג'רס אך ורק מלכדות צבאית לנו, שמגמתה לאפשר לכוחותיו הצבאיים לחזק את ההגנה האווירית שלהם בתעלה ולסלול לעצמם נתיב לצליחת התעלה. כדי להשיג יתרון צבאי כזה, ויהיה חשוב כאשר יהיה, לא היו עבדול נאצר ויועציו הסובייטיים גוטלים על עצמם את הסיכון של קימום כל הקיצוניים בעולם הערבי נגדם. עבדול נאצר ידע בוודאי כי על-ידי הסכמתו, רשמית ופומבית, לתכנית האמריקנית, הוא מסכן את מעמדה של ארצו כמנהיגת העולם הערבי במלחמתו נגד ישראל. וכן ראשי הקרמלין ידעו בוודאי כי על-ידי העצה שנתנו לנשיא המצרי הם מסכנים את מעמדה של ברית-המועצות כידירתם הטובה ביותר של הערבים, ביוחד בשעה זו, כאשר סין העממית נחלצת מתקופה של בדידות ומוכנה ומזומנה להתחרות עם ברית-המועצות על התואר הזה.

אם אכן נטלו המצרים והרוסים על עצמם את הסיכונים האלה, הרי זה צריך להיות תמורת מחיר גבוה יותר מאשר יתרון צבאי בלבד — אף כי גם זה הובא בחשבון. מוסקבה רוצה בפתרון מדיני מכמה טעמים: (א) משום שסיכויי העימות עם ארצות-הברית הם גדולים מדי, אם אכן תתערב רוסיה במישורין ובכוח רב בסיכסוך הערבי-ישראלי; (ב) משום שטרם הוכח לה כי פתרון מדיני אינו יכול להחזיר לערבים את השטחים שאבדו להם; (ג) משום שלברית-המועצות יש עתה האמצעים לשמור ולקיים את נוכחותה והשפעה תה באזורנו, גם אם הסיכסוך הערבי-ישראלי יוקפא לכמה חודשים; (ד) משום שברית-המועצות מעוניינת שתעלה סואץ תיפתח ופתרון מדיני הוא הדרך הזולה, הקצרה והבטוחה ביותר לכך.

עבדול נאצר קיבל את עצת הרוסים להסכים ליזמה האמריקנית תוך כדי הסתייגות מכמה דברים, מן הטעם מים הבאים: (א) מאחר שכמעט לא היתה לו שום ברירה אחרת מאשר מלחמה ממש, כשהוא עדיין אינו מוכן לה; (ב) מאחר שהוא הערבים סבורים כי ייתכן שיצליחו לחזור על הצלחתם משנת 1956, כאשר הלחץ המשותף, הסובייטי והאמריקני, אילץ את ישראל לפנות את סיני; (ג) מאחר שהוא יכול לדבר עתה מעמדת כוח, כאשר הרוסים מגינים על שמי מצרים ונאלצים לעשות כל אשר לאל ידם על שמור; (ד) מאחר שהממשלה הישראלית ומאחר — וזהו נימוק חשוב בעיניו ביותר — שהרוסים הבטיחו לו תמיכה ישירה אם ייכשל הנסיון לפתרון מדיני; ולבסוף, עבדול נאצר הרגיש כי על-ידי קבלת ההצעות האמריקניות לא זו בלבד שיוכה הצלחה רבה בתחום הלוחמה הפסיכולוגית בארצות-הברית ובמערב כולו, אלא גם יחייב את ארצות-הברית להימנע לפי שעה מלצייד את ישראל בנשק נוסף, כדי לא להכשיל את מאמציה השלום שלה. וזאת בשעה שהוא, תוך כדי הסכמתו לפתרון מדיני, ממשיך לתבוע את פיגוים של הישראלים מכל השטחים המצריים והלא-מצריים ואת החזרת זכויותיו של העם הפלשתינאי.

אין ספק איפוא כי צפויה לנו מערכה מדינית כבדה, בארצות-הברית ובזירה הבין-לאומית, כתוצאה מתכסיסו המסוכן והמחוכם הזה של עבדול נאצר, מתכנית ההסדר

— הדעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (ששון, ברקת, בגין) —

הי"ד ר. ברקת:

רשות הייבוך לשר מנחם בגין, ואחריו — לחבר הכנסת בן-מאיר.

השר מ. בגין:

אדוני היושב-ראש. היום הזה הנני עולה לדוכן, עם חידוש תפקידי הממלכתי באופוזיציה הפרלמנטרית, כדי להשמיע דברים לא ברורים, אלא בדאגה; לא בכעס, אלא בצער, בכאב אשר את עומקו לא אדע לשער או להעריך.

איננו דנים היום במשבר ממשלת, שהוא מאחורינו, אלא באפשרות של שבר לאומי שהיא עורגה לפנינו. ויהא אלוהים בעוזנו, יהי רצון שכולנו, במאמץ משותף של הכנסת על שני חלקיה, נצליח לחלץ את עמנו מפח היוקשים שהוטמן לרגליו.

פרק נסתים בחיינו ושמנו ממשלת הליכוד הלאומי, פרק יפה. עם סיומו עלי לתת כבוד לראש הממשלה, אשר תחתיו שירתתי קרוב לשנתיים. תוך העבודה המשותפת עם מר לוי אשכול, זכרונו לברכה, למדתי איך ניתן לסלף דמותו האמיתית של אדם על-ידי מה שמכונה בימינו התדמית. מה לא נאמר על מר לוי אשכול, זכרונו לברכה? בעיקר — אין הוא מסוגל להתחיל. לא מניה ולא מקצתיה. עבדתי מקרוב עם ראש הממשלה המנוח, והריני יכול לספר לבית ולציבור כולו כי בימיו וביזמתו ובהשפעתו נתקבלו החלטות גורליות בעלות משמעות היסטורית, אשר עוד תשפנה על עמנו לא רק בדור הזה אלא גם בדורות הבאים. ההחלטה הגורלית, שנתקבלה ב-4 ביוני 1967, לא להמתין עד שישתערו אויבינו עלינו, אלא לתקוף את התוקף, להדפו ולהביסו ולהציל את עמנו מסכנת כלייה, ההחלטה ההיא לא היתה מתקבלת בלעדי מר אשכול. ביום 5- ביוני 1967, בבית המופגז הזה, למטה, במרתף, במקלט קטן, קיבלה הממשלה החלטת לשחרר את ירושלים העתיקה. הריני מעיד כי בלעדי מר אשכול לא היתה מתקבלת ביום ההוא ההחלטה ההיסטורית; בלעדי מר אשכול לא היה צבאנו עולה על דמת-הגולן; הממשלה רשאית בצו להחיל את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה על כל חלק של ארץ ישראל, כפי שיקבע בצו. בעקבות החוק אוחדה ירושלים. בלעדי מר אשכול לא היתה מתקבלת ההחלטה הגורלית ההיא.

עם סיום הפרק היפה הזה בחיינו עלי להודות לראש הממשלה, הגברת גולדה מאיר, ולכל עמיתו לשעבר על יחס החברות הנאה והמלבב בו זיכו אותנו מאז החילונו לעבוד יחד. יחסי החברות האלה לא יישכחו. אני מאמין שהם יוסיפו להשפיע על היחסים בבית.

אנחנו למדנו לדאוב יחד. לא אשכח כל ימי חיי את השעה באולם הישיבות של הממשלה, בה קראה ראש הממשלה את המכתב שהגיע מגדוזה מ"ח היהודים. קולה נשבר לא פעם אחת בלבד, ולא אכחד כלל כי נשבר לבנו בקרבנו כל עת ההקראה. ההתרגשות באולם הישיבות של הממשלה היתה לאין שיעור. הנה העם הזה בגדולתו, בתפארתו, בשבלו ובנצחיותו, הנה אנחנו יושבים יחד ודנים על עתידנו ובטחונו, ומעבר להרי החושך מגיע אלינו קול אחינו: הצילונו, אנו רוצים לשוב לארץ אבותינו. ובמכתב ההוא הם מתארים את

הרצון העז לשמור על ממשלת הליכוד ניצב הצורך לשמור על ידידותה של בעלת הברית הגדולה, אשר הוכיחה, ביחוד בשבועות האחרונים, את ידידותה הנאמנה לנו ואת דאגתה הכנה לבטוחנו ולקיומנו.

אין בינינו, רבותי חברי הכנסת, חולקים על כך שיש בהמשך היוזמה האמריקנית מנה לא קטנה של סיכון. אך דומה כי אין מי שיכול לפסוק בבטחון מוחלט שאין ולא יהיה בה אפילו שביב של סיכוי. הן הסיכון והן הסיכוי טמונים בחיק העתיד. מה שברור כיום למעלה מכל ספק הוא, כי סירוב ליוזמה האמריקנית בתנאים הנוכחיים עלול לבודד את ישראל בזירה הבינ-לאומית; לפגוע בקשריה החיוניים עם ארצות-הברית; למנוע ממנה הכשלת כל מזימה ולכלי בתכניותיהם של הנשיא המצרי ואנשי הקרמלין במתקפתם המדינית הנוכחית שלהם; להחליש את מעמדה במאבקים הקשים והרציניים הצפויים לה, כאשר מולה ניצבים לא רק מדינות ערב, לא רק ברית-המועצות, אלא כל שוחרי השלום בעולם, ובראשם ידידנו ודורשי טובתנו. לשון אחרת: סירוב ליוזמה האמריקנית פירושו — להעניק במו ידינו לאויבי ישראל בדיוק את מה שהם רוצים.

המחלוקת בעולם הערבי מחריפה — דבר המקשה, ללא ספק, על התאמה כלי-שהיא נגדנו בזמן הזה וזמן הקרוב בין החיזיות הערביות, הדרומיות והמזרחיות. אך יוקרתו של עבדול נאצר כמנהיג מתון וריאליסטי גדלה מאוד במערב ובארצות-הברית, וזהו גורם שעליו להביא בחשבון בצעדינו הבאים. איננו יכולים להרשות לעצמנו להיות עומדים בשורה אחת יחד עם הערבים הקיצוניים, כנשיאי עיראק וסוריה, אשר רק טובתם האישית ותאוות השלטון נגד עיניהם, או כיאסר עראפאת וג'ורג' חבש, המטיפים השכם והערב להכחדת ישראל ולשפיכת דם יהודי. כל הצעדים שלנו עתה חייבים להיות מכוונים לבחינת רצונו של עבדול נאצר להשיג שלום, בחינה פנימית ופומבית כאחת; לביצור מעמדה של ישראל בזירה הבינ-לאומית; להידוק קשריה עם ידידתה הגדולה ארצות-הברית; להבלטת היסוד החיוני והקונסטרוקטיבי שבהשקפת עולמנו; ולמאמץ נאמן וכן לפתיחת דף חדש ביחסי ישראל-ערב. ידעת הסיכונים והסיכויים תדריך בודאי את ממשלתנו, הן בשיחות שיתנהלו בחסותו של ד"ר יארינג, הן בשקידה על חוסנה הבטחוני של המדינה והן ביחסינו עם ארצות-הברית, אשר מילאה באחרונה את תפקידה במזרח התיכון טוב יותר מאשר רובנו סברנו.

דרך ארוכה וקשה לפני ממשלתנו. נאחל לה כולנו שתצליח במאמציה הנאמנים ותכלכל את צעדיה לא רק בהירות מירבית, אלא גם בגמישות הדרושה בשעה גורלית זו.

ולבסוף, אקווה כי הסולידריות — ואני מצטרף לבקשתה למשאלתה של ראש הממשלה — שציינה את עמנו בשלוש השנים האחרונות והרימה את קרננו בעולם כולו, בעולם הידיד והיריב כאחד, לא תיטוש אותנו גם כשגח"ל פורשת מהממשלה ועוברת משורות הקואליציה לשורות האופוזיציה. נוסף כולנו, כפי שצו השעה מחייב, לגלות בגרות מדינית ובטחונית ולטפל כראוי בסכנות האורבות לנו והנרקמות נגדנו, תוך שיתוף נאמן והכרה מלאה בחומרת המצב.

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (בגין) —

הבטחון ואני מוצא את המלים הבאות: Termination of all claims or states of belligerency and respect for and acknowledgement of the sovereignty and Mutual ack- החליטה הממשלה לחתום, בו כתוב: nownledge of each other's sovereignty היכן המלים Rsepect for? כל המלים באותו מסמך הועתקו מההחלטה המקורית של מועצת הבטחון, 242. הייתי רוצה לשאול respectfully את ידידנו יוסף סיקסוק, מדוע הסכים, במגעים בינו לבין נאצר, דובריגין וקוסיגין, למחוק את המלים Respect for? האם הן מלים נטות? האם אין זה נאה להכניסן לתוך המסמך? המחיקה אינה מקרית. כל מלה נשקלה באותו מסמך מוכתב לנו.

נאצר קבע בשעתו, בהשיבו לשאלונו של ד"ר יארינג, כי כאשר הובאה שאלת ארץ-ישראל לפני האו"ם בשנת 1947, אימצה העצרת החלטה מס' 1812 וקבעה גבולות ישראל. זו היתה תשובתו הרשמית לשאלתו של ד"ר יארינג מה צריך להיות הגבול הבטוח והמוכר של ישראל. הוא כבר הספיק לומר שגבולות ה-4 ביוני לא יספקוהו. הוא דורש את גבולות נובמבר 1947. כאשר הסכים עתה ישראל תיטוג עד לקווי ה-4 ביוני, אמר שאין זה סוף פסוק, והוסיף: והחזרת זכויותיו של העם הפלשתינאי.

עכשיו יבינו חברי הכנסת מדוע לפתע נמחקו המלים Respect for מהנוסח המקורי. נאצר לא יכול היה, לפי אסכולתו, לומר: אני לא רק רושם לפני, לוקח בחשבון את עובדת קיומה של מדינת ישראל בקווי ה-4 ביוני, אלא אני גם מכבד את הצד הזה. הוא לא מכבד את ישראל. הוא רוצה את הגבול של 1947 כשלב נוסף, והוא רוצה להכניס למדינת המוקצצת מספר של מאות אלפי ערבים, בשם זכויות העם הפלשתינאי.

אלה הם דברים קובעים, אדוני היושב-ראש, הם אפייניים מאוד. ותמורת Acknowledgement בלי Respect התחייבה הממשלה בפני עם ועדה ובפני אירגון האומות המאוחדות, ככתוב — לסגת משטחים שנכבשו בשנת 1967. אלה המלים נלקחו מהחלטה 242 של מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967. לעולם אל ישכח הבית את ההקדמה להחלטה ההיא, לאמור: Emphasizing the inadmissibility of the acquisition of territory by war, Withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in the recent conflict. ההקדמה והקביעה קשורות קשר בל ינתק.

גם היום, מעל במה פומבית, לא אומר — מתוך התחשבות באינטרס הישראלי העליון — מה לדעתי הוא הפירוש הנכון והכן של החלטה זו לגבי הבעיה הטריטוריאלית העומדת לפנינו. אציין, כי אין פירושה הן: קווי ה-4 ביוני 1967. כל כך למה? משום שהוצע בדיונים ההם של מועצת הבטחון לומר: from all the territories. הצעה זו לא נתקבלה. בדחייתה יש משמעות משפטית.

אולם בעוד שאמנם מלומר מה לפי דעתי הפירוש הנכון של החלטה הזאת, אבהיך מה הפירוש המקובל בידי ארבע המעצמות החברות הקבועות במועצת הבטחון: רוסיה וצרפת — ה-4 ביוני 1967; בריטניה — כאמריקה. ומה פירושה של אמריקה? לפני מספר

שבלות עם ישראל לדורותיו כפי ששום משורר עדיין לא הצליח לתאר אותם במדרגה מוסרית גבוהה מזה. למדנו לדאוג יחד. בחודשים האחרונים, בטרם התקבלה ההחלטה החמורה על-ידי הממשלה ביום השישי שעבר, הופצה שמועה בישראל כי ממשלת הליכוד הלאומי איננה מודאגת משפך דם יהודי. אוי לאזויים השומעות! מאז הועללו עלילות הדם על עמנו על-ידי זרים עוד לא הושמעה עלילה עצמית כל כך גוראה. יכול אני להעיד כי 24 חברי הממשלה, מראש הממשלה ועד הצעיר בשרים, ישבו ימים וישבו לילות וכאשר קיבלו החלטה שכתוצאה ממנה ידעו כי עלול בן אחד לא לשוב, נדדה שנתם ורעדה ידם ומלא דאגה היה לבם; וכאשר קיבלנו ידיעה כי אכן, בעקבות החלטה שקיבלנו, היו לנו אבידות בנפש, התאבלנו על מות הבנים כאילו כל אחד מהם היה בנו שלנו. האחריות לחיי האדם — יורשה לי לומר, כי בעניין זה יש לי נסיון אישי שנמשך המש שנים תמימות. מי שאינו יודע אחריות זו, אולי אינו יודע את מלוא תכנה של המלה אחריות. עתה ישבנו יחד בממשלת ליכוד לאומי, ובמשך שלוש שנים היינו חייבים לקבל החלטות שכאלה, למען עמנו ולמען ארצנו, בדלית כל ברירה אחרת.

למדנו לעבוד יחד, למדנו אפילו לשחוק יחד. לעתים, לו היה זר נכנס האולם הישיבות של הממשלה והיה שומע את קול הצחוק הבוקע נוכח מאמר הז"ל נאה, נוכח מילתא דבדיחותא נאה, היה סובד שחבר צעירים נתכנסו כדי לספר איש לרעהו דברים מלבבים. הוש הומר, אפילו בלשם הקשים ביותר, דבר חשוב הוא, גם מקרב לבבות. ניטול עמנו לאופוזיציה את יחסי החברות וההבנה, ולא אהסס לומר: אפילו הקיובה הנפשית — על אף חילוקי הדעות, מעל ומעבר להם — שנוקמו במשך שלוש שנות פעולה משותפת זו; ננצור אותם ועל-ידם נוסיף לבטא את היחס בין ממשלה לבין אופוזיציה.

עד כאן. עלינו לדון בבעיות ההווה והעתיד. אדוני היושב-ראש, נאמר לנו, כי אם נחתום על המסמך שלפני יוכל ד"ר יארינג להודיע לאו-תאנט והלה לכל אירגון האומות המאוחדות, כי ממשלת ישראל התחייבה במפורש לסגת משטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים, או במלחמת 1967, נקבל הכרה של מצרים בישראל. לא היה ולא נברא, אלא משל היה. אמנם בעברית כתוב: "הכרה חודשית של כל אחת מהן בשלמותן הטריטוריאלית, עצמאותן המדינית וריבונותן", אבל אין הכרה כזאת. המלה "הכרה" מתורגמת באנגלית במלה Recognition. זו מלה מיש לה מעמד במשפט הדין-לאומי. יש Recognition זה-יורה או דה-פקטו, אבל במסמך המקורי כתוב: "Mutual acknowledge ment of each other's sovereignty". אתה Recognition. אתה acknowledge קבלת מכתב; אתה Recognition. אתה עובדה, אתה לא מכיר. המרת המלה המקובלת "Recognition" ב-"Acknowledgement" אינה מקרית. נאצר לא רצה להכיר במדינת ישראל לא דה-יורה ולא דה-פקטו. ובאחד הימים אמר: "בוודאי, ישראל היא עובדה, אני מתחשב בקיום העובדה". אין הכרה במדינת ישראל מצד אויביה שעמם אנו חותמים על מסמך אחר. הדבר אפייני.

אני משווה את הנוסח המקורי של החלטת מועצת

– הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (בגין, קרגמן) –

בחשבוה למפתה של מצרים לד"ר יארינג – המינימום הופך למקסימום. כאשר מצרים משיבה למפה הזאת, הידועה לה: "אנקשייט", סיפוחים, השתלטות, לא יהיה כדבר הזה לעולמים, ובאותו רגע יודעת מצרים שמאחוריה עומדות ארבע המעצמות, שתיים הטוענות קווי ה-4 ביוני לחלוטין, ואמריקה שאמרה לה שזו מדיניותה, minor modifications, בקווי ה-4 ביוני – מה יכולה ממשלת ישראל לעשות מול ההשוואה הזאת? להתעקש ולעמוד על התורה שבעל-פה של המערך? גם המפה הזאת פירושה מסירת מרבית השטח של יהודה ושומרון בידי הוסיין; אבל התפללו אתם, עמיתו ויריב, שכך תהיה התשובה – אני חושב שהיא לא תחזיק מעמד. משום שאז מוכרח להיות מופעל לחץ של כל ארבע המעצמות: תרדו מהקוים האלה; הרי אמרנו לכם שאיננו מקבלים את תורתכם; אתם ידעתם שאנחנו בעד תיקונים קלים בלבד; הודענו לכם על כך והודענו על כך למצרים.

התוצאה היא בלתי-נמנעת. היכן תעצרו? – אין אני יודע. מי יתן ובמאמצים משותפים לא תחל הירידה אפילו מאותה המפה שאתם חושבים אותה למינימלית.

עתה אודיע לבית כי המכתב הזה, הקרוי בלשון פשטנית "טיטוט יארינג", הוגש לנו לחתימה. הוא גוסס ונערך בין וושינגטון, מוסקבה וקהיר בלבד. אפילו זה אחת בו לא נדבגו בהשתתפות ובדיונים איתנו. אם זה אינו תכתיב – תכתיב מהו? האמריקאים, הרוסים והמצרים ישבו יחדיו וניסחו מכתב, וב-19 ביוני קיבלנו איגרת ממזכיר המדינה, בה היה המכתב הזה. נתבקשנו לחתום עליו, או לפחות לא לומר "לאו" פומבי. בסוף חודש יוני החליטה הממשלה כולה, ללא הבדל סיעה, פה אחד, לומר "לאו" לאיגרת של מזכיר המדינה הכוללת את המכתב הזה – לאו מוחלט. הלאו הזה, כפי ששמעתם מפי הגברת ראש הממשלה, הפך להן לגבי המכתב, עם כל ההסתייגויות וההודעות החשובות, עם הפניות מטעם נשיא ארצות-הברית, שאת תכנן אני יודע, ואף כי אין לי סמכות לגלותן, אני רוצה לומר שתכנן חשוב מאוד, חיובי מאוד, אבל אין זה משנה דבר בהתחייבות הזאת.

קשה לדרוש מבר-ידעת שיאמר כך: דבר שנראה לו רע ב-28 ביוני הופך להיות טוב ב-28 ביולי. לא ייתכן לומר כך. קרה משהו. אני יכול לכבד את הנימוקים שהושמעו בממשלה, וגם מעל במת הכנסת, אם כי אינני מקבל אותם, אבל אסור לעשות דבר אחד: להפוך בן-לילה את הרע לטוב, לומר שהלבן שחור או שהשחור הלבן. זה רע. והראיה: הממשלה כולה אמרה פעמיים "לאו" לרע הזה, ובמשך שנתיים ומחצה מיאנו להיענות לכל יומה הכוללת התחייבות לבצע את החלטת מועצת הבטחון 242 ולהתחייב על נסיגה. כאשר ד"ר יארינג עצמו שאל בפברואר 1969: האם אנחנו מקבלים על עצמנו לומר "נסיגה משטחים כבושים", וגו', השיבו לו: "When permanent secure and recognized boundaries are agreed upon and established between Israel and each of the neighbouring Arab States, the disposition of forces will be carried out in full accordance with the boundaries determined in the peace treaties." את המלה Withdrawal – נסיגה.

שבועות שאל מאלק את יוסט, נציג ברית-המועצות את נציג ארצות-הברית: אדוני, האם אתה מקבל את הכלל The inadmissibility of the acquisition of territory by war? למה אינך קובע נסיגה טוטאלית של ישראל לעבר קווי ה-4 ביוני 1967? אמר לו: עמדתנו כנונה. אנחנו אמרנו כי ישראל חייבת לסגת לקווי ה-4 ביוני עם minor modifications or non substantial alterations והם צריכים להיות מוסכמים על שני הצדדים. אם הם minor modifications, כלומר תיקונים קלים, והם יוסכמו – אין סתירה לכלל The inadmissibility of the acquisition of territory by war. לא רק זכותי אלא חובתי לומר: בכל הבי-רויים שנתקיימו בינינו לבין ארצות-הברית, שבה ממשלת ארצות-הברית והחדיעה לנו שזוהי מדיניותה המוצהרת וכזאת היא תישאר. ולא זו בלבד, אלא שממשלת ארצות-הברית החדיעה למצרים שזוהי מדיניותה המוצהרת, וידוע לנו שהיא החדיעה כך למצרים.

עתה, מה פירושן המשותף של ארבע המעצמות? שתיים אומרות: 4 ביוני, נסיגה מוחלטת לעבר הקוים ההם; שתיים אומרות: תיקונים קלים בקווי ה-4 ביוני.

ברגע בו ממשלת ישראל מתחייבת לבצע את החלטת מועצת הבטחון, ובפירוש לסגת משטחים שגב-בשו בשנת 1967, אין מנוס מהתוצאה הבאה: כאשר יבוא היום ושר החוץ שלנו ישתתף ב"דיסקשנס", לא עם ריאד, לא עם פאוזי, אלא עם ד"ר יארינג, יבקש ממנו ד"ר יארינג את דעת ישראל לגבי הבעיה הטרי-טוריאלית. מה יכול שר חוץ כל-שהוא של מדינת ישראל להשיב לשאלה כזו? – מהי ההצעה של הצד השני? יש תשובה ברורה של ד"ר יארינג: קווי ה-4 ביוני 1967, מפה מפורטת. ואז באה השאלה: מהי המפה שלכם?

בעוד מספר שבועות, אדוני היושב-ראש, הממשלה, שאנחנו נאלצנו לעובה, לא יהיה שום מנוס לפנייה אלא לעשות מה שהיא מיאנה לעשות שלוש שנים תמימות: לצייר מפה ולמסור אותה בידי הד"ר יארינג. מה יכולה להיות מפה זו? ארץ-ישראל השלמה? מר אברהם עופר, היה שקט, מפה זו לא תוגש לד"ר יארינג.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

קווי ה-4 ביוני – גם כן לא. אתה יכול להיות שקט ובטוח שכך לא יהיה.

השר מ. בגין:

האמן לי, מר קרגמן, אני מאוד לא שקט, ואני מוכן, כדי שאי-השקט יהיה מנת חלקם של כולנו, למחוק מהפרוטוקול את קריאתך, שיש בה מידה של אירוניה, באזוני של חבר-הכנסת עופר.

יש תורה שבעל-פה של המערך. זה הרוב בממשלה. מה היא אומרת? בהגיע תור הסכם השלום לא ניסוג לקווי ה-4 ביוני, וגם לא נסכים ל-minor modifications, אלא נחבע את הדברים הבאים: צבאנו יעמוד על נהר הירדן; אנחנו מוסיפים לעמוד בשארם-א-שייך ולקיים בשליטתנו רצף יבשתי מהמקום ההוא עד אילת; עוה לנו; רמת-הגולן לנו; ירושלים לעולמים בירת ישראל; גוש עציץ לנו. זה המינימום בעיני הרוב בממשלה. אך ברגע בו שר החוץ מניש את המפה הזאת

מה יכולנו לעשות? - זוהי השאלה. לא היתה שום ברירה אלא לחתום על המסמך הזה, על התכתוב הזה האמריקנו-רוסי-מצוי? אין שום ברירה? אני חושב שהיתה ברירה; אולי עדיין יש. כולנו הסכמנו להצעה להפסקת-אש, אפילו לשלושה חודשים. כולנו הסכמנו. מדוע? כי בבידורים יצא שהפסקת-אש כזאת לא תסכן את בטחון ישראל. אמנם האויב זקוק לה יותר מאשר אנו, כי מצבו הצבאי בתעלה קשה מאוד, - ואף זאת אני אומר מתוך ידיעת העובדות. אבל הגענו למסקנה שקולה: הפסקת-האש הזאת לא תסכן את בטחוננו, ואנחנו רוצים למנוע שפך דם. כל יום שיעבור בלי שיהרגו בנינו, ואני מוסיף: מבלי שיהרגו אנשים מהצד השני - טוב לישראל. יש אפוא הסכמה להצעה מסויימת של ארצות-הברית. ונניח שהיא דורשת שיארינג יבוא שוב למזרח התיכון ויחדש את השיחות, כפי שניהל כשנה-יחצי, ואנחנו אומרים: אין לנו התנגדות לזה; יבוא. האם אז אפשר היה לומר שישראל מכשילה לא יזמת שלום, אלא שיחות בירור? מדוע? הפסקת-אש הוסכמה; וארינג יוכל לבוא גם בהסכמתנו. ואם דורשים מאתנו שנשים התימתנו על מסמך שנוסח בושינגטון, מוסקבה וקהיר - לא יכולנו לומר לעולם, ובעיקר לארצות-הברית: מה זה קרה, ידידנו האמריקאים? אתם ידידים, אתם הולכים לאויבנו בנפש, אתם הולכים אל המעצמה המרושעת העוזרת לאויבנו בנפש, ועמם בלבד אתם מנסחים מסמך בעל משמעות מדינית מוסרית היסטורית בטחונית ממדרגה ראשונה למען ישראל, ואפילו אינכם מתייעצים אתנו? מדוע אנחנו צריכים לחתום על כך?

אנחנו גדרשנו לתת "a plain Acceptance".
It must be a plain acceptance - אלו מלים שזלקחו מאיגרת ששלחה ממשלת בריטניה לאדוארד בנש בשנת 1938. לא אמשך בהש-וואה זו. אני מקווה שנימוע מן האסון שהמטט או עליה למען השלום להיכנע לתוקפן. לאחר שהמטטו אסון על המדינה הקטנה ההיא, המיטו אסון על עצמם, ושילמו מחיר בל יסוער בדמיהם. אבל גם אז נאמר: "Both the French and British governments recognize how great is the sacrifice thus required of the Czechoslovakian Government in the cause of peace". גם לנו נאמר: החלטה מכאיבה, קשה, קרבן למען השלום.

רק זאת אומר על רקע ההשוואה ההיא: לאחר שקרה מה שקרה - נאמרו דברים בפדלמנט הבריטי. איש הנולד פעם באלף שנים אמר אותם. אסור לחקות אנשים גדולים; צריך ללמוד מהם. ולכן רק זאת אומר היום לבית-הנבחרים בישראל: We have sustained an unmitigated defeat although we have sustained a defeat which is unmitigated. שמה אני לומר כי הניתוח סרוב של שלוש שנים על המסמך הקרוי "טייט" יארינג.

אדוני היושב-ראש. פרופסור שובל, המומחה הגדול למשפט הבין-לאומי, הביא ב"ניו-יורק-טיימס" את ההסברים שלו בקשר עם הפריאמבל בהחלטת מועצת הבטחון: Inadmissibility of acquisition of territories by war. שמה אני לומר כי הניתוח של המומחה הגדול למשפט הבין-לאומי אישר ניתוח שנעשה לא פעם בישיבות הממשלה. וכך הוא אומר:

עוד לפני שבועיים אמרה הגברת ראש הממשלה בראיון, שהיא מסרבת לומר את המלה נסיגה. למה תאמר אותה על-פי תכתיב של נאצר? היום איננו אומרים רק את המלה נסיגה, אלא בפירושו: נסיגה משטחים שנכבשו in the recent conflict בשנת 1967. זה תכתיב של נאצר, שעמו באו בדברים מושינגטון וממוסקבה, והתכתוב הגוש לנו לחתימה.

במשך השבוע שאלתי את עמיתי במגעים, בישיבות ובדייונים: האם המסמך הזה הוא debatable, arguable, "דיוניבל", "תיקוניבל"? אמרו: אי-אפשר לשנות אפילו מלה אחת. וידידי השר גלילי אפילו הוסיף סיפור. אני אמרתי "דיוניבל" ו"תיקוניבל" או "כזה ראה וקדייבל". את זה אני לא אמרתי; אבל הסיפור יפה. אף מלה אי-אפשר לשנות. אין זה מקרה. כי נאצר אמר לאמריקה: אם תשנו מלה אחת במכתב הזה - אני מבטל את הסכמתי. אם זה איננו תכתיב - תכתוב מהו?

מבחינתנו, מבחינת גח"ל, מה פירושו של המלים Withdrawal from territories occupied in the 1967 conflict, כשחתימתנו מושמטת על אותו נייר עם חתימתו של הוד מלכותו חוסיין? ויתור על יהודה ועל שומרון. לא על כל שטחי יהודה ושומרון? על מרביתם - לכל הדעות.

בוודאי, כל איש בישראל יבין שבמצב זה אין להעלות על הדעת שאנו ניתן חתימתנו למסמך כזה. השבתי שגם המפד"ל תמאן לתת חתימתה. את ידידי השר בורג שמעתי ברדיו אומר שארץ-ישראל הובטחה לנו על-ידי אלוהים, ושירי המפד"ל לא בקלות-דעת יוותרו על ההבטחה האלוהית. לא בקלות-דעת; בכ-בדות-דעת.

(קריאה: בשיקול-דעת.)

בשיקול-דעת. הבטחה אלוהית - ושיקולו של בשר-דם?

אדוני היושב-ראש, כל איש בישראל יבין למה אנחנו אמרנו "לא", לאו מוחלט. אבל אני ערדני חושש מפני התפתחות שתעמיד את המפה של מ"פ"ם בספק רב. מ"פ"ם טוענת נגד סיפוחיסיים, נגד סיפוח. אבקש את ידידי מ"פ"ם - ביחוד אני יכול לומר זאת משום שהם הסיפוקי בינתיים להצטרף לקואליציה עם גח"ל; אילו חיכו עוד שבועיים לא היתה בעיה כזאת בפניהם...

(קריאות)

רצית, לדיעתם, לומר משהו על הסיפוחים הידוי-עים בהיסטוריה. בשנת 1845 סיפחה אמריקה את טקסס. בשנת 1910 סיפחה יפאן את קוריאה; בשנת 1914 סיפחה בריטניה את קפריסין; בשנת 1908 סיפחה אוסטריה-הונגריה את בוסניה והרצגובינה, ובשנת 1936 סיפחה איטליה את חבש. ועל רקע סיפוחים כאלה יאמר לנו משהו שאנחנו דורשים לספח את יהודה ואת שומרון? זוהי אנקסיה, יהודה ושומרון?

אבל כשידידי מ"פ"ם דורשים שעזה תצורף למדינת ישראל - זה לא "סיפוח"; זה "צירוף". אנחנו גם כן מוכנים "לצרף" את יהודה ושומרון. אבל עם כל הכבוד אני אומר: היהורה, פן גם עזה לא תוכלל בהתפתחות הקרובה.

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (בגין, בן-אהרן, ברקת, בן-מאיר) —

סילונים, ועוד ועוד. אבל כל אחד על-פי הערכתו. לדעתנו זו אילוזה של שלום; בעיני חברינו לשעבר היה זה שלום.

אבל היום שמתם חתימת ישראל על המסמך הזה לא למען שלום לפי פירושכם, לא למען אשליית השלום לפי דעתנו, אלא למען המשך שפיכות הדמים, לקראת מלחמה גוברת והולכת. לא יצא מזה כלום, אומרים לנו, מה כי תדאגו? למען "כלום" זה יחתום עם ישראל בפעם הראשונה בתולדותיו, ויתחייב בפני עולם ומלואו, שאין לנו זכות על יהודה ועל שומרון? וכאשר הן נלקחו מאתנו לא היתה "איניווריה"?

אדוני היושב-ראש, אני מתקרב לסיום דברי. בעוד שבוע ימלאו 1,900 שנה ליום ההוא בתולדותינו, כאשר הלגיון העשירי, בעזרת הלגיון החמישי והשנים-עשר, הסתער על הר הבית ושלה בבית תפארתנו אש. יהודה נפלה. ירושלים שועבדה. עונו מצאו אבותינו כעבור שני דורות לבד לשוב ולקום ולמרוד וללחום ולהקים מדינה יהודית שנתקיימה מול כל הלגיונות של רומי שלוש שנים. אבל בוודאי שהיום ההוא, לפני 1,900 שנה, הוא יום המפנה בתולדותינו. על מלחמות היהודים ברומאים כתב יוסף בן מתתיהו. על מלחמות הרומאים ביהודים כתב טקיטוס. את אשר כתב פלביוס יודעים כולנו. אבל כאשר בא ההיסטוריון הרומי לתאר את מלחמות הרומאים ביהודים, הוא אומר: "Romanorum primus Gnaeus Pompeius Iudaeos demuit templumque iure victoriae ingressus est".

הלגיונות אינם, ואנחנו שבנו לירושלים "ויקטוריה יוריס", לא בזכות הנצחון, אלא בנצחון הזכות. אבל אז קראו הרומאים ליהודים: HEP, HEP. ומאו, במשך 1,850 שנה בקירוב, כל שונאי ישראל היו קוראים אחד כל יהודי HEP, HEP. האנטישמים הבערים והכסילים לא ידעו מה המוצא האטימולוגי של אימרה זו. HEP — "Hierusalem est perdit". היום אנחנו אומרים באוני העולם כולו, בשעת מבחן לעמנו: Hierusalem ressurecta est.

עומדות רגלינו בשעריך ירושלים, ירושלים הנבנית כעיר שחוברה לה יחידו. ואנו מודיעים לכל באי עולם כדברי המשורר: "כל אבן-גיא תעיר, כל תל יתן אות, כי לנו מקדם הארץ הזאת, כל כוכבי שמים יספרו את קורות בריתנו, כאבנו לה דורות על דורות, ועתה כי שבנו — לא נוז מזה עד עולם".

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
את כל התוכחה הזאת אתה תולה על תמישה קולות?

הי"ר ר. ברקת:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר, ואחריו — לחבר-הכנסת נבון.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפ"ל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אתחיל בדבריו האחרונים על השר בגין, שלגביהם נראה לי כי אין חילוקי-דעות. בשם סיעתי אני יכול להצטרף אליו ולומר כמוהו בלי היסוס והסתייגות: עומדים אנו בשערי ירושלים, הוחזרה לנו ארץ-ישראל על-ידי התכנית האלוקית, במסירות-נפש של העם כולו. נצח ישראל

Acquisition of territories by act of war צריך לומר: by an aggressive war, כלומר, על-ידי מלחמה תוקפנית. משום שהאמת היא כי שינויים טריטוריאליים יסודיים חלו דווקא על-ידי מלחמות, והם מותרים על-פי המשפט הבין-לאומי אם המלחמה היא מתוך שימוש בזכות ההגנה הלאומית העצמית. בחוזה לוקרנו, שצ'רצ'יל חשב אותו למסמך הבין-לאומי המדוייק ביותר, נאמר: גרמניה, צרפת ובלגיה undertake never to attack or invade each other, never to make war against each other. התחייבות מוחלטת. ואחר בא היוצא מן הכלל: except in the use of legitimate national self-defence. במלים אחרות: כאשר אומה משתמשת בזכותה להגנה לאומית עצמית, היא זכאית לפלוש, לתקוף, לעשות מלחמה נגד התוקפן.

מה היתה מלחמת ששת הימים? האמנה המפור-סמת של ברית-המועצות להגדרת התוקפנות השיב לשאלה זו: "לתוקפן בסיכסוך בין-לאומי תיחשב אותה מדינה שתהא הראשונה לבצע אחד מאלה: הכרזת מלחמה על מדינה אחרת, מצור ימי על חופים או על נמלים של מדינה אחרת, מתן סיוע לקבוצות מזוינות שהוקמו בשטחה של אותה מדינה שפלוש למדינה אחרת", וכו'. בכל שלוש הסעיפים האלה אויבנו היו התוקפנים. אנחנו השתמשנו בזכותנו להגנה לאומית עצמית. הדפנו אותם והבסנו אותם. על-פי הכללים הגדולים של המשפט הבין-לאומי יש לנו זכות of acquisition of territory.

כך גם קובע פרופסור שובל. אבל הוא מתחיל בסיפור אחר. יש כלל גדול, במשפט הבין-לאומי: ex injuria ius non oritur — העוול אינו יוצר משפט. והוא טוען: למצרים בעזה, ולירדן ביהודה ובשומרון אין שום מעמד מבחינת המשפט הבין-לאומי. כל כך למה? הן פשו לארץ לא להן. היתה זו מצדן מלחמה תוקפנית. זו קביעה חשובה מאוד. והיא ראייה: שום מדינה לא הכירה דה-יורה בסיפוח של יהודה ושומרון, שנעשה על-ידי עבדאללה. רק בריטניה, ובעקבותיה הלכה המדינה הדמוקרטית החפשית המפור-סמת, פקיסטאן. שום מדינה אחרת לא הכירה דה-יורה בסיפוח ההוא. עכשיו, אדוני היושב-ראש, כאשר ממשלת ישראל חותמת יחד עם ירדן על המסמך הזה, היא כבר לא תוכל לטעון ex injuria וכו', משום שהיא מכירה בזכותו של חוסיין על יהודה ושומרון. היא קוראת להן Occupied territories, והיא מב-טיחה למסור אותן או לשוב ולמסור אותן לשלטונו של חוסיין.

או אז אומרים לנו לנחמתנו: מה כי תדאגו? הרי לא יצא מזה כלום, ואנחנו נוסיף לעמוד בכל קווי הפסקת-האש. זו נחמה מחרידה. הגברת ראש הממשלה אמרה: הודעת שאם יהיה סיכוי לשלום, אהיה מוכנה לפרק את ממשלת הליכוד הלאומי. זכותה. שלום כפי שיראה בעיני הרוב בממשלה. ואז, מי שלא ייראה לו השלום הזה שאינו שלום, — יפרוש. ודאי, גם יהודה ושומרון בידי חוסיין, אין כבר שום שלום, אם הם ייחתם חוזה. שפיכות דמים, הקטיושות מול ירושלים, בבית-לחם, יהודה ועוד; ותוקף מדינת ישראל המקוצצת לא עוד ב-1,700 טנקים, אלא ב-3,750 טנקים; לא עוד ב-700 מטוסים סילוניים, אלא ב-1,200

— הדעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון)
— (בן-מאיר) —

טענה שזה שייך לה. היא דרשה חזרה את שטחיה, את שטחי המולדת שלה.

והרי אנו יודעים זאת גם מימי יהושע. בסוף ימיו חילק יהושע את הארץ, אפילו את השטחים שלא היו בידו, לשבטים. הוא חילק שטחים מהמולדת שלא כבש אותם, מתוך הוראה ברורה שיבוא יום ויכבוש אותם או שהעם יכבוש אותם. על שטחי מולדת אי-אפשר לוותר. שטחי מולדת מצווה לכבוש, וזו איננה עבירה. הכיבוש איננו גורם חוקי המאלץ לוותר על שטחים שנכבשו. אבל יש שטחים ויש שטחים. יש שטחים שאנו יושבים בהם היום מתוך ששישבה זו דרושה לנו כהגנה על בטחוננו. אף פעם לא יצרנו לעצמנו תיאוריה ששארם-א-שייך — אנו חייבים לשבת בה מתוך רגשות לאומיים. זוהי בעיה בטחונית בשבילנו, בעיה בטחונית וכלכלית ממדרגה ראשונה. האם אנו יושבים בסואץ כיוון שאנו מעוניינים שהתעלה תהיה סגורה? אנו יושבים בה כי עמדתנו לפני סכנות גדולות, וכל זמן שאנו יושבים על התעלה, הסיכויים להצלחה במזימות נגדנו פחותים יותר.

אולם כאשר אנו יושבים ביהודה ושומרון המצב שונה לגמרי. קרוב לעשרים שנה לא דרשנו את החזרת יהודה ושומרון מתוך רצון לשלום, מתוך רצון שלא להביא לידי קרבנות משני הצדדים. ברם הרבה שליחים למקום; באו שכנינו מתוך מזימות איזמות ביותר והכריחו אותנו לשחרר ולהחזיר לעצמנו את מה שהוא שלנו.

הגיע עתה הזמן, כאשר מתחילים במשא-ומתן, לפעול לפי הנחות אלו. הגיע הזמן להכרעות אלו שהיססנו לקבל אותן כל הזמן. צריך להיות ברור לעם ולעולם הגדול, ובדאש וראשונה לארצות-הברית ולידי-דים אחרים, מהו היסוד לדרישתנו את השטחים האלה. שני יסודות לדרישתנו זו: היסוד הבטחוני, והיסוד השני, שהוא אולי יותר מבוסס מהיסוד הבטחוני, הזכות ההיסטורית, הזכות הלאומית של העם על מולדת.

אנו עם עתיק יומין. אלף ותשע-מאות שנה עברו מאז חורבן בית-המקדש. עוד לא הפסקנו להתפלל — אנו המתפללים — על חידוש הקרבות בבית-המקדש; עוד לא הפסקנו לשמור ולדרוש שמירה על זכויות הכוהנים; אף פעם לא ויתרנו על זכויות אלו. העולם צריך לדעת זאת.

חברון, שתי בעיות לה: חברון מבחינה בטחונית, כי מי שיושב בחברון הוא בבחינת אקדה נגד ירושלים, וחברון מבחינה רגשית, לאומית, היסטורית ודתית. היא שלנו. אלף ותשע-מאות שנה חיכינו לשיחוריה.

לפני עשרים שנה, כאשר חזרנו למולדתנו כעם סבלני שלמד לחכות ולסבול, הוספנו לחכות ולא נקטנו יזמה. בא היום והכריחו אותנו לקבל בחזרה את מה שהוא שלנו. דברים כאלה צריכים להיות ברורים בכל משא-ומתן. הזכויות האלה הן זכויות וצריך לדון עליהן. אני מקווה שבוה אני מפרש את דברי ראש הממשלה — לא הסכמנו לשום נסיגה, אלא אנו נכנסים ללוח חלק, לשולחן חלק, ללא שום תנאים. פירוש הדבר שגם דברים אלה יישמעו שם.

הבדל עצום בין גבולות בטוחים וגבולות בטחון. אי-אפשר להשלות אותנו בכל מיני דיבורים על גבולות בטוחים; הלא ב-1956, כשנעבנו את סיני, הובטחו לנו

לא ישקר. על תכנית אלוקית לא מוותרים לא משיקול-דעת, לא מדעת, ואפילו שלא מדעת. אפשר לוותר על זכויות המגיעות מהבטחה אלוקית. על ההבטחה אי-אפשר לוותר. היא תתקיים ותוסיף להתקיים. אנו יוצאים מתוך הנחה ישודית, שכל מה שיעשה, לא תהיה בו סטייה מההבטחה האלוקית במידה שהתקיימה; ובמידה שלא התקיימה, הרי היא הולכת ומתקיימת ותתקיים.

שאיפתנו לשלום אינה נתונה לחילוקי-דעות. היא בלתי-מסוייגת. לפני מלחמת ששת הימים ואחריה היו דינו מושטות לשלום. אולם כאז כן היום לא הראו שכנינו, לצערי הגדול, סימן כלשהו, אפילו ברמז דק ביותר, שהם מוכנים ללכת בדרך של נטישת האיבה ונטישת שיטת המלחמה והאלימות שבתרו לעצמם.

היענותו של נאצר לפניית ארצות-הברית אינה מהווה מפנה בשיטתו ובדרכו. אינני רואה בה איזה שינוי לטובה, שהוא מוכן ללכת לקראתנו ולפעול למען שלום. היענותו היתה פעולה טקטית במסגרת אסטר-טגיה כללית להשיג בדרך מדינית התקדמות שאינו מצליח להשיגה בדרך צבאית — החלשת ישראל. מה שאינו יכול לעשות בעזרת אווירונים וטילי סאם והמעו-רבות הרוסית הוא מקווה לעשות על-ידי אירוחיה במדיניות שלנו, על-ידי הצלחה להשפיע גם על ידידנו וגם עלינו בדרך מדינית להחליש את עצמנו.

אין זאת אומרת שאיננו צריכים להיענות לפנייה לפעולת למען השלום. הדענו כל הזמן ואנו מוסיפים להודיע, שאנו מוכנים לנסות, אף-על-פי שאנו יודעים שהצד השני מתכוון רק להשלות ולרמות. ובכל זאת אין לנו ברירה אלא לנסות ולהגיע לשלום. ואולם כל מה שאנו עושים, כל היענות וכל מסמך, כל מלה וכל משא-ומתן, צריכים להיעשות מתוך ידיעה ברורה שאין פה שני צדדים שווים. מצד אחד עומד עם שהוא כן ברצונו לשלום, רוצה שקט בגבולותיו, ורוצה באפשרות לקדם את עמו וארצו ולעזור לעמים סביבו להתקדם, ומצד שני עומד שלטון המעוניין במלחמה, באי-שקט, ואינו מתעניין במה שקורה בארצו ובעמו; ושיאפתו הראשונה ויעדו היסודי הם להשמיד ולהרוג. בכל משא-ומתן ידיעה זו צריכה להיות לפנינו. רק מתוך ידיעה זו אנו יכולים ללכת למשא-ומתן. זאת צריכה להיות הנחת היסוד שלנו לגבי המשא-ומתן.

החלטת מועצת הבטחון, הרבה פירושים ניתנו לה. אין אנו יכולים ואנו לא רשאים לוותר על שום פירוש שנתנו אנו, על שום הסתייגות שקבענו פעם לעצמנו. שמחתי לשמוע בדברי ראש הממשלה שלא ויתרנו על הדרושה לשיחות ישירות, ולא הסכמנו — אפילו לא מכללא — ואיננו מסכימים לנסיגה מהשטחים שהם חלק מארצנו. הפירוש שאנו נתנו לנסיגה משטחים בהחלטת מועצת הבטחון — ומושם כך לא רצינו להשתמש במלה נסיגה — היה כי דובר על "שטחים" ולא על "השטחים", ומתוך אלה שטחים שאפשר לסגת מהם. כי יש שטחים שאפשר לומר עליהם שכבשנו אותם. בזה אני מצטרף לקודמי. אין עם ואין מדינה בעולם שיושבים בארצם ובמולדתם ללא כיבוש, לעתים כיבוש לגיטימי ולעתים כיבוש לא לגיטימי ביותר. כאשר באה צרפת אחרי מלחמת העולם הראשונה וביקשה מגרמניה את אלזס-לורן, זה היה כיבוש. אבל היא

חובלת ל"ד, ישיבה צ"ט

– הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון)
– (בן-מאיר, ביבי, נבון) –

הזאת; ואם הדור הזה מזניח את ההזדמנות הזאת, הוא הדור האבוד. זהו שאמר מרדכי לאסתר: לך ולבית-אביך יש ההזדמנות להציל את העם היהודי, ולהציל אותו לא ליום אחד אלא לדורות. אם לא תשתמשו בהזדמנות הזאת, את ובית-אביך תאבדו והיהודים יינצלו.

ההזדמנות זו קיימת בשבילנו, בשביל הדור הזה, לה חיכינו אלף ותשע-מאות שנה אחרי חורבן בית-המקדש. חורגו למולדתנו ולארצנו כעשרים שנה לאחר קיום החוון, ולאחר שנשלחו כל מיני שליחים, רעים וטובים, רעים – אלו מדינות ערב שחשבו את רעתנו והכריחו אותנו לחזור לשטחים אלה, וטובים – אלה בנינו ובנותינו, אשר מסרו את נפשם וקידשו שטחים אלה בדמם והחזירו אותם לארצנו.

ההזדמנות הזאת קיימת בשבילנו. נעמוד על המשמר ונשגיח שהבטחת אלוהים בדורנו תקיים לדורות.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נבון, ואחריו – לחבר-הכנסת האוהר.

יצחק נבון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זה שלוש שנים, מאז ששת הימים, שכל העוסק בסוגיה המדינית-בטחונית של ישראל חדור הרגשה, שעמדה זו או זו שהוא נוקט עלולה או עשויה להיות גורלית לעם ישראל.

ארבעת אלפי השנה שמאחורינו יצרו מאגר של זכ-וונות לאומיים שהם נחלת כולנו, ברוב או במעט – עצמאות, חורבן, גלות, רדיפות, גבורה, קוממיות: כולם משמשים בערבוביה, כולם דרים בכפיפה אחת. וכפי שהג-דיר אחד העם באותו מאמר על "עבר ועתיד", כשהוא מסביר מהו ה"אני" ואומר: פילוסוף גדול היה אדם הראשון בשעה שביטא לראשונה את המלה "אני"; כי כשאדם אומר "אני", הרי אינו מכוון לשערות ראשו וציפורניו, אלא לחיבור זכרוננו עם רצונו.

ואכן כולנו אפופים זכרונות ורצונות, חוויית לאומיות של העבר ושאיפות היסטוריות לעתיד. פעמים שאתה נתקף הרגשה: סוף סוף, אחרי אלפיים שנה, הגענו לבג-לות אלה. מה זכותנו ומה רשותנו לוותר על משהו מנחלת אבותינו? מי איתה ומה אתה שתעז לעשות זאת?

אני אינני מרגיש עצמי כצד בכל הוויכוח על זכות היסטורית. אין לי ספק בזכות הזאת, ואני נדהם בכל פעם מחדש כשאני שומע מישהו אומר על הכותל שהוא קיר אבנים, או מישהו אומר על תברון שזוהי "חייבה" מאוכלסת ערבים. זכותנו ההיסטורית שווה לכל חלקי הארץ, ומדאיג עד מאוד ואף מחריד כי בנושא כזה אתה שומע דיבורים ציניים.

אבל אתה גם שומע קול אחר, אשר גם כן מלווה אותך: ראה, סוף סוף אחרי אלפיים שנה הגענו לתקומת ישראל; מה זכותך ומה רשותך לעשות מעשה ומחדל העלולים לשים קץ לתקומה זו?

אם אני סבור ששלילנו לתמוך ביזמה האמריקנית, הרי זה קודם כל משום אותו קול האומר לנו: בדיכום הפקידו זורות את עתיד העם הזה ותקוותו, אל תעשו מעשה העלול לקעקע עתיד זה.

מעבר לתחושות היסטוריות, דתיות ולאומיות הפוע-מות בני נחוץ שנעריך את המצב כמו שהוא, נשקול

גבולות בטוחים. הם היו בטוחים כל זמן שהצד השני חשב שלא כדאי כי יחדלו להיות בטוחים. אבל גבולות בטוחים זה דבר אחר לגמרי.

בעניין השטחים שאיני טוען כלפיהם טענות היס-טוריות – יש לדעת איזה שלום זה יהיה: האם זה יהיה הסדר, אפילו הסדר חוץ, אפילו הסדר חתום, בלי הפסקת תעמולת איבה, בלי הפסקת חינוך לשנאה, בלי קשרים כלכליים וחברתיים? הלא זה רק עניין זמני, כמו תשעים הימים של הפסקת האש, במסגרת רחבה יותר ובטווח יותר. במקרה כזה צריכים הגבולות להיות אחרים לגמרי. גם הסדר כזה אינני פוסל, אבל אז צריכים לדבר על גבולות בטוחים, גם בסיני. אז המצב הוא אחד לגמרי, כי אי-אפשר לסמוך על הסדר כזה.

אם יהיה שלום ממש, אז יהא המצב שונה. אני חושב שהבית כולו מתפלל לכך, העם כולו מתפלל לכך. אני מצטער שההגיון לא נותן לי להאמין כי נאצר מתכוון לכך. אלה הם דברים שאנו צריכים לשמור עליהם בכל תוקף. עכשיו מתחיל המבחן הגדול. אני חושב שבכאב ובצער חתמנו על המסמך הזה. אני חושב שהיינו צריכים לחתום עליו – לא היתה ברירה. אבל בכל שלב מה-משא-ומתן תעמוד לפנינו סכנה של אירוניה מתמדת, וחייבים אנו לעמוד על המשמר ולדחות כל ניסיון לכירסום מתחילתו. כל הסדר שלום יכול רק להיות הסדר זמני במטרה להגיע לשלום של ממש, שלום בר-קיימא.

מלים אלה, שלום בר-קיימא, אינן סתם סמנטיקה; שלום של קיימא פירושו שינוי בשיטות בהן משתמשים היום אויבנו, בחינוך, בתעמולה, ולא רק בפעולות איבה. חייבים להגיע לשיחות ישירות. הדבר הכרחי, כפי שהוגדר פעמים רבות על-ידי ראש הממשלה מעל במת הכנסת, וגם היום היא הוסיפה דברים על כך. שיחות ישירות אינן סמנטיקה – זוהי בעיה עקרונית ביותר. ההכרה עצמה צריכה להיות ברורה ומלאה, הרי בבחינת דבר שאפשר לפרש כפי שרוצים לפרש.

נסיגה יכולה להיות משטחים מוחזקים, לא משטחים משוחררים. יהודה ושומרון הם שטחים משוחררים ולא שטחים מוחזקים. הם יכולים להיות occupied מבחינה פורמאלית, אבל מבחינה מעשית הם אינם כאלה. לא הסיפוח הפורמאלי קובע. הם מסופחים לארץ-ישראל זה שלושת-אלפים שנה. יעקב אבינו קנה חלקת אדמה ליד שכם, ולאחר מכן כבשו בניו את שכם, ושכם היא שלנו מאז ולא מהיום.

צריכים לדאוג לגבולות בטוחים ולא רק לגבולות בטוחים, גבולות שיהיו קיימים ושהיה אפשר להחזיק בהם. אלה הן הבעיות העומדות למשא-ומתן, ואני תקווה שהדברים האלה יקיימו ואנו נעמוד במבחנים.

מסופר על אחד מגדולי האדמו"רים שפירש פסוק ב"מגילת אסתר". נאמר שמרדכי שלח להדיע לאסתר: "רוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית-אביך תאבדו". הוא שאל את השאלה: האם היא ובית-אביה אינם יהודים? ואם רווח והצללה נועד ליהודים ממקום אחר – מדוע היא ובית-אביה יאבדו? והוא פירש: הקדושה ברוך-הוא הבטיח לעם ישראל שאי-אפשר להשמידו, שהוא לא יאבד, כפי שהבטיח שארצנו תחזור אלינו, והיא אמנם תחזור ותהיה שלנו על כל גבולותיה. אולם יש לפעמים שניתנת הזדמנות לדור מסויים שהוא יביא את הגאולה, שהוא יזכה לראות בקיום ההבטחה

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דין) (גבון) —

בכלל שתוך כדי משא-ומתן נדע בכל שלב ושלב, שהנהגה או עומדים עם בני-ברית עד סוף הדרך, שהם ילכו אתנו בכל צעד. ודאי יהיו ויכוחים, עלול להיות פה ושם סחף בעמדה — זוהי סכנה.

אבל כאשר דנים על משהו, צריך לשקול גם צד אחר: מה היא בעצם האלטרנטיבה לזה? מה היה קורה או מה יקרה אם אתה — ישראל — דוחה את היזמה הזאת? אינני אומר: דוחה את תכנית רוג'רס, כי כבר דחינו אותה. פה חזרו היום על טעות זו, ותכבר-הכנסת לורנץ דיבר על תכנית רוג'רס שהיא גרועה. אינך מחדש דבר. דחינו את התכנית הזאת ואיננו מקבלים אותה גם היום. קיבלנו את יזמת השלום האמריקנית.

מה היה קורה לו היה סירוב מצדנו? הדברים פשוטים, אבל חייבים להגיד אותם. שמענו היום גאוס מרשים מלא פאתוס מפי חבר-הכנסת בגין; אני חושב שמוזמן לא נשמע גאוס אופוזיציוני ראוי לשמה. אבל אני אומר כי מעבר לרגשות, עליהן דיבר חבר-הכנסת בן-מאיר, מעבר להבטחות האלהיות שאני מקבל אותן ומאמין בהן, יש גם עניין של חיי יום-יום — עתיד המדינה הזאת. צריכים לשקול את הדברים בפכחון. אילו היינו מסרבים, אני מעריך כמעט בוודאות שהחלטת מועצת הבטחון, שהתקבלה בשנת 1967, היתה משתנה. היו מספיק כוחות שהיו מביאים למועצת הבטחון גוש אחת, חמור יותר, חריף יותר, עם סעיף על ביצוע. — לא ראינו שמדינות המערב אצות להטיל וטו. בשנת 1956/57 השתמשו אנגליה וצרפת בזכות הוטו שלהן. אינני זוכר מתי השתמשה ארצות-הברית בזכות הוטו. היא השתמשה בה פעם או פעמים, אינני יודע. ואז היתה החלטת מועצת הבטחון אחרת, כשארצות-הברית איננה יכולה ללחום נגדה.

היה כבר מקרה שבו נתקבלה החלטת מועצת הבטחון בעניין קוריאה, ונמצאו מתנדבים בשם האו"ם שהלכו לבצע את החלטת מועצת הבטחון בקוריאה. למה לחשוב שהדברים בלתי-אפשריים או דמיוניים? הרבה דברים קורים בשנים אלה, ועלינו להיות מפוכחים, שנית, אני חושב שהיינו מגיעים לידי בידוד מוחלט, ושום מערכת הסברה — לא חיצונית, לא פנימית, לא שליחת אנשים לחוץ-לארץ ולא חוברות יפות על תדמית ישראל — לא היתה עוזרת לנו. ישראל היתה מוקעת כמפירת שלום, כמחבלת בסיכויי השלום. זוהי עובדה. ומה שגרוע יותר: היינו מובדלים מבן-הברית — ואלה מלים שלי, לא של ארצות-הברית — ממדינה ידידותית, שרק בידה — ולצערי זה כך, אבל זוהי עובדה — היכולת לעמוד מול אלמנט עויין ואכזרי העומד בסביבתנו.

שלישית, אני משוכנע שבדחיית ההצעה הזאת היינו מגביהים ומחמירים את המעורבות הסובייטית, אני חושב — עד כדי פרוץ מלחמה. היום גם כן אומרים מלחמה — מלחמה שלמה, אם אפשר להגיד שלמה על מלחמה, טוטאלית, גדולה, כאשר כל התנאים המדיניים נגדנו, וכאשר ברית-המועצות בראש החץ.

אני מודה שאלה הדברים אשר הדריכו אותי בתמיכה ביזמה הזאת. אני רוצה לומר שלולא היתה יזמה זאת, לו זה היה בלי רוסיה ובלי אמריקה, גם אז הייתי תומך ביזמה של שלום עם מדינות ערב.

ופה כמה מלים לתכבר-הכנסת השר בגין. הוא תיאר בכשרון, כדרכו, את הפרוצדורה המסובכת, את המבוי

בפכחון את הסיכויים ואת הסיכונים הרובצים לפתחו של כל צעד מצדנו. איננו חפשיים לעשות שגיאות קטנות, אלא רק שגיאות גדולות, שגיאות חמורות. לא בדינו הדבר לנקוט צעד שיביא אתנו תוצאה קלה ופשוטה, אלא רק תוצאה מכרעת, גורלית — אם לא היום, אזי ברבות הימים.

בשלב הנוכחי אנו בדרך לקראת הכרעות ממין זה. ואף כי החלטת הממשלה עוסקת, למראית-עין לפחות, רק בסוגיה אחת, כמעט פרוצדורלית, הרי גלומים בה כל הגרעינים של החלטות הגדולות שצטטרך לעסוק ולדוש בהן ולהכריע בהן בכוא השעה. ומשום כך צודקים אלה — גם אם אני חפוק על דעתם — הרואים בסוגיה זו מבוא ולא סוף-פסק, גרעין ולא קליפה בלבד.

גם היום, כמו בימי קדם, אנו ניצבים כעם קטן קלוע בין יריבות של ענקים: אשור, מצרים, בבל, כשדים, רוסיה, אמריקה. אין אנו לבדנו כאן, ואין אנו חפשיים לעשות ככל העולה על רוחנו כמי שנמצא לבד בחלל ריק. ומי שיבדוק את ההיסטוריה שלנו יראה שלא פעם שילמנו מחיר כבד כאשר לא ידענו להעריך בדיוק את העניין הזה: מה משקל הכוחות הפועלים כאן, מה משתמע ממנו לגבינו. הדוגמה של צ'כיה שהביא חבר-הכנסת בגין היא מרשימה מאוד מבחינה ריטורית; אני חושב שאין לה שחר מבחינה עובדתית. באותו הגיון אפשר להביא דוגמאות אחרות שהגנו אחרת, ומה שאירע להן בסופן היה חורבן. אינני רוצה להרבות בדוגמאות היסטוריות, אינני חושב שהמקרה דומה.

גם לו עמדנו לבדנו עם הערבים, גם אז הייתי תומך בכל יזמה המסוגלת להעלותנו על דרך המשא-ומתן ועל דרך השלום. במיוחד אמור הדבר כאשר אותה עלינו תכנית על פני שכנינו, שנהנינו ממנה שנים רבות, מתער-ערות על-ידי כניסת אלמנט זה, חזק ועוין, אשר כנגדו יוכל להתייצב רק אלמנט חזק אחר, ידידותי, שיוכל לה-חזיר לנו אותו משקל כוח טכני הנחוץ לנו.

היזמה האמריקנית משאירה חלל ריק, וכמו שאמר מישהו: לו אני — ישראל — צריך לנסח, הייתי מנסח את הדברים אחרת לגמרי. האם אנו במרוצת חדווה אצים לקראת זאת? יש ביזמה האמריקנית חלל ריק, בעיות קשות שנשארו ללא ציון, ללא מענה, ללא תשובה. אין טעם להסתיר את הדברים. המחבלים, אשר בשנת 1956 דירדו למעשה את המצב עד לפרוץ מלחמת סיני, אינם נדונים כאן, אינם מוזכרים כאן; הם היום במידה רבה הכוח החריף והחזק בקרב הפלשתינאים, זהו אותו גורם שאותו יש לנו סיכסוך במשך כל כך הרבה שנים. מבלי להיכנס לזוויות על ישות או לא ישות, הם חיים וקיימים, הם נמצאים — ויש זהות בין פליטים ופלשתינאים: לא כל פלשתינאי הוא פליט, אבל כל פליט כאן הוא פלש-תינאי. במכלול הבעיות זוהי בעיה אנושית גדולה, ואמרת בהזדמנות בכנסת כי דעתי היא שהיינו צריכים לעשות מאמץ ממושך כל הזמן כדי להגיע עם אנשים אלה, שאתם יש לנו סיכסוך, לידי הסדר, קודם לכל הסדר אחר עם איזו מדינה אחרת, מפני שאינני יודע אם הסדר עם מדינות ערביות יפתור את השאלה הזאת.

לא ברור מה יקרה לגבי סוריה, אשר בשנת 1967 היא שהביאה למלחמת 1967. לבנון איננה בהסכם וב-הסדר, היא איננה מוכרת, אינני יודע למה, אולי היה כדאי שתזכר. העיראקים בידן אינם מוזכרים. אין בטחון

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דין) (נבון, ביבי, האונגר, נסים) —

אילו היה זה תכסיס גרדיא, קל מאוד היה לנו לנקוט עמדה לגבי.

שני דברים היו משותפים והינם משותפים לנו ולארצות-הברית: ראשית, שהפעם, שלא כבעבר, צריך לבוא הסדר של שלום. שנית, שצריך להיות הסדר חוזר, מוסכם וחתום בנינו לבין ארצות ערב. על הכנו של אותו הסדר חוזר יש חילוקי-דעות בינינו אלף משותפים לנו ולהם. לים. אבל שני עיקרים אלה משותפים לנו ולהם.

נשאלת השאלה: איך נעמוד על דרישותינו? האם על-ידי כך שנפנה עורף לארצות-הברית, או בכך שנגסה להתווכח, לשכנע ולהידבר אתה? איך נשיג את שלנו? האם על-ידי אמירת "לאו" לכל יומה, או על-ידי נסיון למצות את כל המשותף, לעמוד על הדרוש לישראל ועל החיוני לבטחונה ולאינטרסים של המדינה? האם יעלה על הדעת שנשיב בשלילה ליומת שלום, כאשר היא באה מצד מעצמה ידידותית, שיש לה לפחות שני עקרונות חשובים וחיוניים המשותפים לנו ולה?

משה נסים (גח"ל):

סירבנו כבר לפני חודש.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

סירבנו כאשר זה היה מסוכן, והסכמנו תוך חששות כאשר זה נעשה סביר.

שמענו בוויכוח על "השטחים", על צירוף, על סיפוח, על פיגוי, שטח, כניעה, יש לו שני ממדים: אורך ורוחב; אבל בחיים וגם בחיים הפוליטיים יש גם ממד שלישי לאירועים — יש גם עומק. העומק לא נראה תמיד על פני השטח, אף כי במקרה שלנו קל לזהותו. העומק טומן בחובו את הכוחות העולמיים, אשר להם אינטרסים גלובאליים באזור הזה. העומק — זה הלחץ של ברית-המועצות והתפשטותה כלפי הים התיכון, זה הניצול שהיא מצללת כל הזדמנות להרחיב את תחומה, להציב עמדותיה, למקם שליחיה, להגשים תכנית ישנה-נושנה, תכנית לאומית של האימפריאליסטים הסובייטי. מה יעמוד לנו נגד לחץ אדיר זה? האם בכוחנו או לעמוד יחדים נגד הגורם המאיים הזה, המתפשט בזחילה ובדילוגים חליפות? איך נעמוד ללא עזרה, ללא סיוע? וכאן יש לבחון בקפדנות: הנכון שקבלת היזמה האמריקנית תחוק את הגורם אשר יכול לבלום ולרסן את הכוח העוין כלפי ישראל, הרוצה לחדור לכאן בכל מחיר? הנכון שדחיית יזמה זו תחליש את יכולתו, התעניינותו ורצונו של הכוח האמריקני לטפל בכלל בענייני המזרח התיכון?

הוטל כאן לתוך החלל צלה של מינכן. היה מי שדיבר על תכתיבים. תכתיבים הופנו בעבר כלפי מדינה שהיתה ידועה בכך שאינה מוכנה להילחם. במינכן ישבו אחרים לדון על צ'כיה. הפעם מדובר על כך שאנו נשב לדון עם יריבינו כדי להחליט על גורלנו. אילו ידעו במינכן שצ'כיה תילחם, לא היתה מינכן. איש אינו משלה את עצמו לגבי רצונה, יכלתה וכשרה של ישראל להגן על האינטרסים החיוניים שלה. ישראל הוכיחה זאת לא אחת.

דבר זה צריך שיהיה גלוי לידד וליריב. על צרכיה הבטחוניים, על גבולות הבטחון שלה ועל ירושלים — לחום תילחם ישראל. נלחם עם בני-ברית או בלתי-יהם, נגד כוחות קטנים או גדולים. כי בנפשנו הוא. חשוב שתדע זאת ארצות-הברית, ושתשמע זאת מפי "נציגים"

הסתום, מבוך האימים הזה שלתוכו ניקלע, כאשר יתחיל המשא-ומתן; אנו נגיד ויארינג יגיד איפה הגבולות; אנו נרוץ לירושלים ונגיד איפה הגבולות, ויארינג יגיד שיש לו גיב כזה. נכון, נניח שלא היה יארינג ולא היתה ארצות-הברית, ביום אחד היה נאצר עושה את ה"שטות" הזאת ואומר שהוא מוכן למשא-ומתן עם ישראל. אתה יושב אתה! חבר-הכנסת בגין אומר שהוא מוכן לשבת במשא-ומתן. אז מה יקרה? הוא יגיד: איפה הנייר שלך ואיפה הגבולות שלך? אז תרוץ לירושלים, ואנו נחזור לפרוצדורה המסובכת הזאת. כי בסופו של דבר צריך יהיה לשאול: האם שבביל שלום אתה מוכן לעשות ויתורים או לא? וזאת התשובה לזאת היא סטיליט, אין כל שחר לטענה שאנו מוכנים למשא-ומתן לשלום. אין בזה אמה, כי ברגע שאתה אומר "יש משא-ומתן לשלום", פירושו אוטומא-טיט — ויתורים. צריכים נהיה לעמוד על המשמר. אני אינני בעד מכירה כללית, ואם גם אתה מוכן למשא-ומתן נגיד שאנו רוצים באזור זה ובאזור זה, גם אז יגידו שאנו סיפוחיסטים. מה השוני? לעומת זאת אינני שומע מדברי חבר-הכנסת בגין מה הוא מציג.

אני מודה שהקשבתי קשב רב ואני גם קורא את כל נאומיו. הוא לא הייבה בנאומים, אבל במידה שהיו נאומים גיסיטי לשימוע ולהקשיב. מה אתה בעצם מציג לנו? שהייה באותם מקומות, סטיליט-קו, כאשר הצד השני מוכרס ומכרסם בך, בעמדות שלנו ובעמדת-הקהל ובעמדה המדינית ובעמדה הבטחונית ובעמדה הצבאית. אז מה האלטרנטיבה?

הוא אומר לגבי הדוקומנט, — אני אסיים — אותו הדוקומנט שהוא שלל בלשון מאוד מבודחת, שאינו "תיקוניבל" ו"דינויבל". אני רוק רוצה לומר שמי שהקשיב להודעתה של ראש הממשלה, זה היה "תיקוניבל" ו"דינויבל".

אומר חבר-הכנסת בגין שאם לא יצא מזה כלום, אז למה לשפוך דם ועל מה לשפוך דם? אני שוב שואל: מה אתה מציג? האם בדרך שאתה, בעצם, לא מציג, לא יישפך דם?

חבר-הכנסת, מה שעומד על הפרק הוא לפי עניינות דעתי השאלה, מה היא המדיניות אשר תבטיח את בטחונה, התפתחותה ויותה מזה — את עצם קיומה של מדינת ישראל. לא פחות ולא יותר. ולולא היה זה כל כך חריף וכל כך תמוה, אני חושב שגם בתוכנו היו דיבורים פחות חריפים. אם התצליח היזמה הזאת — נברך עליה; ואם לאו, אם חלילה תחודש המלחמה, אני חושב שלא נהיה לבדנו, לא נהיה חסרי-מגן, ולפחות יידע כל העם בארץ ויידעו כל העמים שעשינו הכל למען השלום.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האונגר, ואחריו לחבר-הכנסת הראל.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. היזמה האמריקנית היא רצינית. העניין גורלי וחשיבותו גדולה וחיונית לעתיד ישראל. הנשיא ניקסון הטיל את מלוא משקל ויקרתו ויוקרת הממשל שלו על תמיכתו ביזמה זו. לפנינו יזמה רבת תנופה, ניצול מקסימלי של היתרון, מול סיכון והחרפה נוספת ומסוכנת של הפעולות הצבאיות בחזית. ברצינותה של יזמה זו טמון הסיכוי שבה וגם הסיכון שבה.

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (האוהר, ביב, הראל) —

שכעת — כאשר גח"ל מחוץ לממשלה — יהיה קל יותר ללחוץ על המדינה.

במשך הזמן יתברר דאי לכל, שאין בממשלה ובעם גורם רציני המוכן לוותר על צרכים חיוניים והכרחיים, ושלא תיתכן כל פשרה בעניינים אלה. אבל עד שיתברר הדבר, תגרום פרישת גח"ל נוק. גם בציבור יכול להתעורר הרושם שכשרה ויכלתה של הממשלה נפגמים באין גח"ל בתוכה. אך הממשלה תוכיח לעם שאין הדבר כך, שהיא תעמוד על משמר האינטרסים החיוניים לישראל, וכאשר יגיע הצורך להגן על אלה, נהיה חזקים ואיתנים ונוקשים — מתוך תחושת האחריות הגדולה לגורל האומה, לנופלים במערכה, ולעתיד בנינו.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הראל, ואחריו לחבר-הכנסת יערי.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מה טומנת בחובה תכנית רוג'רס? עיקרה מבחינתנו שהיא כוללת הסכמה של ישראל לבצע את החלטת מועצת הבטחון מחדש נובמבר 1967, שפירושה הוא נסיגת ישראל לגבולות שלפני שנת 1967 מלבד אי-אלה תיקוני גבול לא-מהור-תיים. זאת יחד עם החזרת הפליטים וללא חוזה שלום. כל שרי הממשלה אמרו במשך שלוש שנים כי הגבולות של ה-4 ביוני הם אחד הגורמים שהביאו למלחמה, וכדי למנוע מלחמה נוספת לא תסכים ישראל לעולם לחזור אליהם. ואילו "תכנית השלום" מכילה בפירוש התחייבות מצד ישראל לקבל את החלטת מועצת הבטחון, הכוללת בתוכה נסיגה משטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים.

ירוע כי הערבים והסובייטים אינם מקבלים בשום פנים ואופן את המושג של גבולות מוסכמים ובטוחים, וטוענים לנסיגה כללית ומלאה. מה היא, איפוא, עמדת האמריקאים בעניין זה? האם הם מזדהים עם השקפתנו בעניין הגבולות המוסכמים והבטוחים? תכנית רוג'רס קובעת באופן שאינו משתמע לשני פנים חוזה לגבולות ה-4 ביוני 1967, עם תיקוני גבול לא-מהותיים. ואף לפירוש מצומצם זה אין הערבים מסכימים. ואמנם מהמסמך הנוגע בתכנית רוג'רס הושמטה הפיסקה על גבולות בטוחים ומוכרים; ואפילו יתקבל הפירוש האמרי-קני, בוודאי אין אלה גבולות הבטחון הגורמים מדיניים מכריעים בישראל התכוונו אליהם, והלכו בשמם במצ-עיהם לבחירות לכנסת הזאת.

עמדת הגורמים האלה רחוקה מרחק שאין לגשר עליו מעמדת ארצות-הברית, כפי שבאה לידי ביטוי בתכנית רוג'רס. אפילו מפ"ם רחוקה מן התכנית הזאת, כיוון שקבעה את הצורך בגבולות מוכרים ומוסכמים. חבר-הכנסת יעקב חזן אמר, לפי "על המשמר" מ-27 בספטמבר 1969: "גם המיעצים לנו לחזור לגבולות של ה-4 ביוני אינם מסייעים לקידום השלום כי אם להכנת מלחמה חדשה בתנאים גרועים ומסוכנים יותר למדינת ישראל."

מיותר להיכנס כאן לבידור שאלת זכותנו ההיסטורית והמשפטית על השטחים החדשים. מיותר, משום שכל מפלגות הממשלה התחייבו לפני העם לפחות על גבולות בטחון. הגבולות שתכנית רוג'רס מציעה אינם גבולות בטחון. זוהי חזרה לגבול הסכנה של שנת 1967. כל זאת

"יוניים" גם יחד. כי זו האמת. ובגלל אמת זו — לא תהיה כאן מינכן.

נכון, כואב לנו לוותר וחוששים אנו מאוד מפני לחצים וויתורים מפליגים שלא נוכל בשום אופן להסכים להם. גדולה הדאגה. אבל באופן בסיסי ויסודי ישראל מוכנה לפשרה. לא מפני שאין לנו זכות על השטחים שבשליטתנו — יש לנו זכות זו, ועכשיו יש לנו גם חזקה באותם שטחים שלגביהם קיימת זכות זאת. אבל למען שלום אמרנו, ואנו חוזרים ואומרים: מוכנים אנו לפשרה.

גם בשנת 1947 הסכמנו לפשרה. מה היתה החלטת החלוקה של האומות-המאוחדות — וכי לא היתה זו פשרה? גם אז היו אנשים שהוקיעו את המסכמים לחלו-קה כבוגדים בחוזה של תקומת ישראל. מי צדק בשנת 1947? אלה שהסכימו לנצל את הרגע, אולי הרגע האחרון, שאיפשר לנו להקים את מדינת ישראל, או אלה שדרשו אז לעמוד על יותר מזה ולמצות את הזכויות ההיסטוריות?

גם בשנת 1937 היתה הצעת חלוקה של "ועדת פיל" הבריטית. גם אז היתה התנגדות רבה וחזקה והעם התפלג לשייכים. אנחנו יכולים כיום רק להרהר בשברון-לב, שאילו הקדמנו והזדרזנו וקיבלנו אז אותה הצעת פשרה, אולי היינו יכולים להכין מקלט למיליון או שני מיליון מטבחוני השואה, שלא היה להם לאן להימלט, כי מדינת ישראל טרם קמה.

מי צדק כאשר רצה בפשרה, ומי שגה כאשר דחה אותה?

לא כל הסדר תקבל ישראל, ולא כל מחיר תהא מוכנה לשלם. זאת יודעים ירדיונו. זאת יודעים יריבינו. יתכן שכל העניין ייכשל. אינו מתפלל לכשלונו של הנסיון ליומת שלום. להפך. אני מייחל שיצליח. לא יהיה ויתור על אינטרסים חיוניים. ישבנו בשעתו ברדודס במשך שבוע-עוד. עם הסורים ישבנו אפילו במשך חודשים. התמקחחו ועמדנו על האינטרסים החיוניים של ישראל והשגנו את אשר יוכלנו להשיג. האם טוב עשינו או רע עשינו אז?

העניין אינו בגוססאות משפטיות ובמלים. לא המלים recognition או acknowledgement of sovereignty הן שיקבעו, כפי גירסת חבר-הכנסת בגין. אף כי אני מוכרח לומר שעם כל אימוץ הידע המשפטי, קשה לי קצת להבין את ההבדל הבסיסי בין "הכרה", שאכן הוא המושג המקובל, לבין המושג הפחות מקובל, אבל האומר דבר שהוא כמעט זהה: "אישור הריבונות". מכל מקום לא על עניינים משפטיים מדובר, אלא על גודלה של מדינה שצריכה להתחזק ולעמוד במבחנים. כיצד נתחזק? על-ידי כך שנדחה ית ארצות-הברית ונאמר לה "לאו", או על-ידי כך שנמצה את כל האפשר-ויות כדי לקבל ממנה את הדרוש לנו לחיזוקנו ולעמידתנו עד בוא יום שלום?

שמעתי את נאומו הנרגש של חבר-הכנסת בגין, שהיה בראשיתו הספד על ממשלת הליכוד הלאומי. אני מצטער מאוד שהגענו לפרשת-דרכים זו. אני מצטער על פרישתו של גח"ל. אני חושב שבג"ל יכול להוסיף להטות שכם לעניינים הגורליים בלי להתכחש לעצמו, דווקא כעת, בימים שמדובר בהם, ואמנם כך צריך היה גח"ל לעשות. פרישתו עלולה לגרום נוק, כי אולי יהיה מי שיחשוב

חבורת ל"ד, ישיבה צ"ט
(הדאל, דיון) (הדאל,
מאיר) -

אף-על-פי שגאום ניקסון ב-2 ביולי 1970 היה נאום חשוב, שבו אמר כי "ארצות-הברית מעוניינת שכוחה הצבאי של ישראל יהיה ברמה לפחות שווה לזו של שכנו-תיה הערביות" - למרות זאת לא היתה בנאום זה הבטחה ברורה ומפורשת להספקת נשק. מתעורר, אם כן, חשד המורד שהשתקה מורטת העצבים מכוונת היתה להכשיר את הקרקע בישראל על-ידי שבירת רוחה כדי ללחוץ עליה לקבל את תכנית רוג'רס, אותה תכנית שהיתה ידועה לנאצר ולטוביטיים עוד לפני שהיתה ידועה לישראל. ממשלת ישראל לא שותפה כלל בניסוח מסמך זה ובעריכתו. הוא נערך ונוסח מלה במלה במגעים משותפים בין וושינגטון, מוסקבה וקהיר, והוגש לנו לחתימה. נאצר הסכים איפוא לתכנית עוד לפני ועידת טריפולי ועוד לפני נסיעתו למוסקבה, וכל הדרמטיזציה המתוכננת לא באה אלא כדי להפיל את ישראל בפח.

בתגובה להצעות "השלום" של רוג'רס אמרה ראש הממשלה ב-29 ביוני 1970 מעל במת הכנסת, כי "ממ-שלת ישראל דבקה בעיקרי מדיניותה, כפי שהתבטאו בקווי-היסוד של הממשלה ובהודעותיה המוסמכות, ואינה רואה סיבה לשנותם". הממשלה דחתה את התכנית על הסף פה אחד והודיעה לארצות-הברית שלא תינתן הסכמתנו לתכנית זו.

את התכנית הזאת לא היו מצליחים אדריכליה להעביר אילו היתה ממשלת ישראל מוסיפה לעמוד בתוקף על זכויותיה, כפי שהתחייבה לא אחת, ועל העמדות החיוניות ביותר לקיום המדינה. הממשלה לא היתה מס-כימה לתכנית רוג'רס, אילולא היה קורה במדינה בתקופה האחרונה סחף מתמיד באיתנות העמידה. במשך כל התקופה מאז תכנית רוג'רס ועד פרשת גולדמן עמדה ראש הממשלה כסלע איתן נגד הנסיונות להשמיט מתחת רגלינו את היתרונות שזכינו להם במלחמת ששת הימים, אלה המאפשרים עמידה מול העוינות הסובייטית-ערבית.

כיצד בכל זאת קרה הדבר ?

הלחצים מבחוץ שפיעו רק כשהתווספה אליהם מלחמת ההתשה מבפנים. הצעד הראשון היה הכניעה ללחצים מבית וההסכמה לקבל את החלטת מועצת הבטחון, זאת בהנחה שהדבר ישפר את תדמיתנו בעולם. אך הסכמה זו רק הכשירה את הקרקע לתכנית ה"שלום" של רוג'רס שהממשלה קיבלה, וזאת תוך נסיגה מן העמדות המוצהרות במשך שלוש שנים.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

איוו תכנית רוג'רס ?

איסר הדאל (הרשימה הממלכתית):
למעשה, תכנית רוג'רס א.

ראש-הממשלה ג. מאיר :
תניד איוו.

איסר הדאל (הרשימה הממלכתית):
התוצאות הממשיות תהינה תלויות בהחלט בקבלת התכנית הזאת.

ראש-הממשלה ג. מאיר :
מתי קיבלה הממשלה את תכנית רוג'רס א, ב, ג ?

בשעה שחלו שינויים רבים לרעה בעצמה הצבאית הערבית, בקנאות הערבית ובטרור הערבי. השינויים הללו יביאו לידי כך, כי לכל מקום שיפונה על-ידי ישראל יכנסו הצבאות הערביים יחד עם אירגוני הטרור, וכי לא יהיה מקום בארץ שלא יתרחש בו מה שמתרחש היום בעמק הירדן, בעמק בית שאן ובגבול הצפוני.

כל זה נכון אף אם היה נאצר מתכוון באמת ובתמים לשלום. השתלשלות העניינים מאז 1967 ונסיבות קבלתה של תכנית רוג'רס על ידו מוכיחות בוודאות כי אין כוונתו לשלום, אלא שהוא רואה בקבלת התכנית שלב במלחמה נגד ישראל. הסכמתו לפתרון המדיני, כביכול, באה מפני שהוברר לו שאינו יכול להחזיר בכוח את היתרונות האסטרטגיים שהוא והעולם הערבי הפסידו במלחמת ששת הימים, וכי אין זה אלא דמיון-שווא שיצליח להחזירם במלחמה, כפי שאיים והתרברב כל הזמן. לא גותר לו אלא לעשות מהלך דיפלומטי-מדיני. במכתבו לנשיא עיראק מודה נאצר בפירוש כי יותר משהתיש את ישראל הותשה מצרים. ועוד לפני כן, בכמה הזדמנויות, הודה נאצר בכשלון חיל האוויר שלו.

הוברר לו גם כן כי אין הוא יכול לסמוך על מדינות ערב האחוריות. כן הוברר לו, כנראה, כי למרות הכל הרוסים אינם מוכנים להילחם ממש במקום המצרים. מכל זה הגיע נאצר למסקנה שיש לגסות צעדים מדיניים ולהשיג בלי ירייה אחת, מה שלא היה מסוגל להשיג במלחמה, מה גם שלא היה מוכן להסתכן במלחמה כזאת. במכתבו לנשיא עיראק הוא כותב: "אם ביכלתנו לגאול את ירושלים הערבית, את עזה, את הגדה המערבית, את הרמות הסוריות ואת סיני מן הנסיבות הקשות שבהן נתונים שטחים אלה, אני מבין מדוע לא נעשה זאת".

לפי סימנים שונים התכנית היא לא פחות תכנית סובייטית מאשר תכנית אמריקנית, ואולי היא סובייטית מעיקרה. מדוע אם כן הסכימה ממשלת ישראל להיענות בחיוב לתכנית כזו ?

מסבירים לנו שהממשלה לא יכלה לסרב לתכנית האמריקנית משום שארצות-הברית היא בת-בריתנו הי-חידה. יש לי ספק רב אם תכנית זאת הוגשה על-ידי ארצות הברית לישראל בתום-לב. הצורה בה הוגשה היא הוכחה לכך. ב-29 בדצמבר 1969 גילתה ראש המ-שלה את אופן הולדתה של ההצעה האמריקנית באמרה: "ב-28 באוקטובר הגישה ארצות-הברית לברית-המועצות הצעות מפורטות לגבי הסדר בין ישראל למצרים. הצעות אלה נמסרו לנו רק כשישה שבועות לאחר מכן. במסגרת שיחות ארבע המעצמות הגישה ארצות-הברית, ב-18 בדצמבר, הצעות מפורטות להסדר בין ישראל לבין ירדן. הצעות אלה נמסרו לידינו רק ביום הגשתן".

מאז עלייתה של האדמיניסטרציה החדשה ועד היום היינו עדים לסחבת מאכזבת ביותר בעניין הנשק. היו הבטחות לשמירת איוון, אך לא בא שום מעשה מפורש ומחייב. גם כשהמעורבות הסובייטית הפכה להיות לעוב-דה חמורה ביותר והתבטאה בהפעלת טילים ומטוסים, היה הממשל האמריקני מוכן להודות כך בחוסר-רצון בולט בנכונות האינפורמציה. האם זה מתקבל על הדעת שארצות-הברית לא ידעה על המעורבות הפעילה הזאת ממקורות שלה ? לכן מתעורר הרושם שהם ידעו היטב מה מתרחש במצרים, אך לא מצאו לנחון לנקוט אמצעים.

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דין) (הראל, ביבי, יערי) —

איסור הראל (הרשימה הממלכתית):

זו המסקנה שלי מקבלת התכנית. אשמח מאוד אם יתברר שלא קיבלנו.

מתקבל הרושם שראש הממשלה, שלא נרתעה מלחץ אמריקני או מאיומי ברז'ניב-נאצר, נסוגה מפני אלה אשר ערכו את מלחמת ההתשה הפגימית נגד הממשלה ונגדה באופן אישי.

מה צריך היה להיות יחסה של ממשלת ישראל להצעות האמריקניות? בתגובה היתה צריכה הממשלה להצהיר שהן "מתעלמות מן הצורך החיוני לגבולות בטוחים ומוסכמים שייקבעו על-ידי הצדדים עצמם, במקום זה מתוות למעשה ההצעות האמריקניות את קווי שביתת הנשק כגבולות ישראל עם ירדן, ואת הגבול הבין-לאומי כגבול עם מצרים... כל אחת מן ההצעות האמריקניות על גבולות ועל החזרת פליטים היא פגיעה בבטחונה של ישראל. שתיהן יחד, אילו הוגשמו, היו מהוות סכנה חמורה לעצם קיומה של ישראל. זוהי חזרה לגיאוגרפיה של 1967 ולדמוגרפיה של 1947".

הגדרות אלו אינן שלי, אלא הם דברי ראש הממשלה בדיון בכנסת ב-29 בדצמבר 1969 על תכנית רוג'רס. דברים אלה שנאמרו או שרדירים וקיימים גם היום, וביתר תוקף.

הנני מקווה שהממשלה תמצא דרך לחזור בה מהס' כמתה לתכנית השלום המדומה והמסוכנת הזאת.

היז'ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יערי, ואחריו — לחבר-הכנסת הביבי.

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר יצאנו למלחמת ששת הימים הכריזו ראש הממשלה המנוח לוי אשכול, וייבדל לחיים שר-הבטחון משה דיין, כי אנו יוצאים למלחמת מגן ולא למלחמת כיבושים. הממשלה עשתה אז הכל כדי למנוע עימות מלחמתי בעקבות סגירת המצרים. תיכינו וחיכינו להתערבות פעילה של ארצות-הברית ומדינות אחרות, וחיכינו לשווא.

כאשר יצאנו למלחמה לבדנו היה הרוב באומות-המאוחדות משוכנע, כי המלחמה הזאת נכפתה עלינו. יצאנו מהמלחמה הזאת בנצחון מזהיר. והנה היו חוגים, שהתהלכו אחרי מלחמת ששת הימים שכור-גצחון והכריזו על גבולות הפסקת האש כעל גבולות המולדת השלמה, שאין לזו ולסגת מהם אף שעל אחד, ואפילו תמורת שלום. הם התיימרו להכתוב שלום מעין זה לאוי-בינו. את הגישה הזאת ביטא גח"ל, והיו לה מהלכים גם בחוגים אחרים. מהאשליה הזאת לא התפכחנו עד היום הזה.

מה קרה בינתיים? לא עברה אלא מחצית שנה מאז מלחמת ששת הימים ומועצת הבטחון של האו"ם קיבלה פה אחד החלטה, בנובמבר 1967, המחייבת נסיגת צה"ל משטחים אל גבולות בטוחים ומוכרים תמורת אבטחת שלום יציב, ריבונות ושלמות טריטוריאלית של כל המדינות המעורבות בסיכסוך. על טיב ההחלטה הזאת נשמעו פירושים שונים. ברית-המועצות, מצרים ושאר ארצות ערב תבעו נסיגה מכל השטחים אל גבולות ה-4 ביוני, ואפילו תבעו הקדמת הנסיגה הזאת להסכם שלום כלשהו. לעומת זאת ארצות-הברית ואף בריטניה, שנציגה

היה המנסח של ההחלטה, הצביעו על כך, שמדובר על נסיגה "משטחים" ולא מכל השטחים, שמדובר על נסיגה לגבולות בטוחים ומוכרים ולא על נסיגה אל גבולות ה-4 ביוני. אבל גם מדינאי ארצות-הברית טענו, כי הם מתכוונים לתיקוני גבולות ולא לכיבושים בזכות הנצחון.

איך הגיבה ממשלת ישראל על ההחלטה הזאת של מועצת הבטחון? היא לא דחתה את ההחלטה הזאת, אלא קיבלה אותה כיסוד, כבסיס וכמסגרת למשא-ומתן על שלום. על הסכמתנו העקרונית הזאת הצהיר שגרירנו באו"ם, מר תקוע; אף שר החוץ שלנו עשה כן. וראה זה פלא: בממשלה הקודמת, שהכריעה בדבר הסכמה עקרונית להחלטה זאת של האו"ם, ישבו השרים מנחם בגין ויוסף ספיר מגח"ל. יתכן שהם הסתייגו בישיבת הממשלה, אך כאשר אושרה המדיניות הזאת בכנסת, אפילו לא נמנעו אנשי גח"ל למרות הסעיף הפטאלי כל כך בעניינה, המחייב לסגת משטחים תמורת שלום. היו עוד החלטות בממשלה, שלא אמנה אותן כאן, אשר מהדרין במצוות כמר בגין, שלגביו הוכרת השם "נסיגה" כמוה כ"מינכן" וכחורבן, היו צריכים כבר אז לשים אפר על ראשם, לקרוע קריעות, לנטוש ולהריעש עולמות. אך משום מה הבליגו אז מר בגין וחבריו מתוך חשבון מפותח. שהוא וחבריו מסוגלים להבליג מתוך חשבון מפותח הוכח עוד לפני מלחמת ששת הימים. אז הוא לא הזמין את יצחק טבנקין אלא דווקא את דוד בן-גוריון, שהיה אז מהמהססים ביותר אם לקבל את האתגר המלחמתי, שכן היה כבר אז יונה מובהקת. אף-על-פי כך הזמין אז מר בגין דווקא אותו, כדי שיתייצב בראש האלטרנטיבה שתמוטט את ההגמוניה של תנועת הפועלים. שיקולים שלטוניים דחקו אז לקרן-זווית את כל הפאתוס הפטריטי המופגן כעת בהחלטיות כזאת.

ואימתי חלה התמורה? התמורה חלה עם הבחירות האחרונות לכנסת. גח"ל זכה בשלושה מנדטים נוספים. והנה מפלגת העבודה על כל מרכיביה החליטו להקים קואליציה אתה על יסוד הסכם פרוגרמטי. למען האמת, ההסכם הפרוגרמטי הזה היה דומה כשתי טיפות מים לקווי-היסוד של הממשלה הקודמת, שאותם ניסתנו גם אנו. התנגדנו לקואליציה פרוגרמטית עם גח"ל בשל המצע שלו לבחירות, שעמד בסתירה לקווי-היסוד של הממשלה. עם המצע הזה הם הלכו לבחירות, ועליו המשיך מר בגין להכריז בראש כל חוצות. הוא הכריז, כי הקואליציה שגח"ל שותף לה מתפקידה למנוע את חלוקת המולדת השלמה. שלא כמו חברינו מהמערך, התייחסנו לדברי מר בגין ברצינות. ידענו כי הקואליציה הזאת איננה מסוגלת לחתור ביחד למשא-ומתן לשלום, שהיא מעין שעטנו, ושלא תעמוד במבחן אם תודמן שעת המבחן הראשונה. לעומת זאת האמינה מפ"ם ברובה המכריע בכנותם של מרכיבי המערך. זכרנו, כי כל אחד לחוד וכל חלקי המערך יחד הצהירו במצע לבחירות לכנסת, כי הם מוכנים לוותר על שטחים תמורת שלום. האמנו, כי ראש הממשלה לא תכויב, ואמונתנו לא היתה לשווא. משהכ-ריוה גולדה מאיר באמריקה, כי היא מקבלת את ההצעה לנהל את המשא-ומתן לשלום לפי נוסח רדוס, התחיל גח"ל לרטון. משהצהירה בגאומה בכנסת, כי אנו מוכנים לנהל משא-ומתן על יסוד החלטת מועצת הבטחון, עבר גח"ל מריטון אל הימנעות מהצבעה במליאת הכנסת. והנה עכשיו, כשברית-המועצות ומדינות ערב הסכימו

— הזדעקת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דין) (נערי, ביבי, חביבי) —

לשלם בעד השלום מחיר יקר. אנחנו חיים בארץ שבה יבשות, אינטרסים וניגודים עולמיים מצטלבים זה בזה. בכל שלום שנשיג נרצה להבטיח גבולות בטוחים יותר ושלום יציב יותר. אבל כל שלום שנשיג בארץ זאת לא יהיה שלום של אחרית הימים. אנו נוכח בשלום יציב ומומשך רק אם נשג לעצמנו וגאמץ לא לבנו את ההכרה, כי ארץ-ישראל היא מולדת משותפת לשני עמים, וכל שלום יציב בה מותנה בקיום יחד, תוך שיתוף ועזרה הדדית, בין שתי מדינות ריבוניות — מדינת ישראל ומדינה ירדנית-פלשתינאית במסגרת ארץ-ישראל השלמה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חביבי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מגיעים אנו לנקודת דת מפנה במשבר הדמים אשר בא בעקבות מלחמת יוני 1967. נוצרת הזדמנות היסטורית חדשה לפתרון הסיכסוך הישראלי-ערבי הממושך והאומלל. ד"ר נחום גולדמן מעריך, כי "לאחר עשרים שנה זו הפעם הראשונה שנראה באופק סיכוי מוחשי ליישוב הסכסוך". "על המשמר" מהיום מפרסם כתבה על הלכי-הרוח השוררים בחלק הערבי של ירושלים. הוא כותב: "ההסכמה העקרונית של מצרים וישראל (להצעות השלום) עוררה תקוות מרובות, כי הגה מתקרב השלום הנכסף". העתונות פירסמה את תכנם של כרוזים שהופצו בגדה המערבית וברצועת עזה על-ידי הקומוניסטים ואירגונים אחרים, המביעים את תמיכת התושבים בצעדי השלום האחרונים. בישראל אין בכוחה של שום הסתה, אין בכוחו של שום איום, כאילו צעדי השלום האחרונים יביאו להחזרת מדינת ישראל — אין בכוחם להתניק בעודם באבנם את רגשות ההקלה והצפייה אשר נפוצו בקרב המוני העם בישראל, בקרב הצעירים והרוחניים, בקרב פועלי ישראל המושמצים יום-יום בשם "צרכי המלחמה ושעת החירום" כל אימת שהם נאלצים להגן על רמת חייהם, על פת לחמם ועל עתיד בניהם, ובקרב האוכלוסיה הערבית אשר סבלה מהסיכסוך הזה, מהמלחמה הזאת, ייתכן יותר מכל עם אחר.

רצוני להפנות שאלה אל המתנגדים בישראל לצעדי השלום האחרונים: אתם אומרים כאילו צעדים אלה יביאו להחזרת מדינת ישראל, ובאותה שעה המתנגדים בארצות הערביות לצעדי השלום האלה אומרים, כאילו הם יביאו להחזרת העם הערבי הפלסטינאי. מניין אחדות דעות זו? אני מבין כי לא תרצו שאיכוך אתכם יחד; גם הם לא ירצו בכך וגם אני לא ארצה. אולם זה שם ללעג את ההתנגדות שלכם, כפי שזה שם ללעג את ההתנגדות שלהם. יש בסיס לאחדות דעות זו. אלה האשלויות הלאומניות מכאן ומכאן, אי-ראיית העובדות ההיסטוריות — כפי שאנו מעריכים את ההיסטוריה ואי-הבנת העובדה המכרעת, כי אי-אפשר לבנות עתיד של עם על חורבנו של עם שני.

ידוע לכם כי אני אחד מבניו של העם הערבי הפלסטינאי, ובתור קומוניסט השתתפתי במאבקיו הצודקיים למען שמירת עתידו והבטחת זכויותיו. אני מכיר אותו היטב. דומני שאין עם אשר סבל מסיסמאות לאומניות, מעמדות קיצוניות וממנהיגים המספסרים בגורלו ומתחרים ביניהם על זריקת הסיסמה הקיצונית

לתכנית האמריקנית, שיש עמה לכאורה ויתור על שלוש הלאומיות של הארסום תמורת התחייבות לסגת משטחים וגבולות בטוחים ומוסכמים, ומדינת ישראל החליטה לחייב את התכנית הזאת בליווי הסתייגויות — אזי הגיעה הקואליציה הפרוגרמטית עם גח"ל עדי משבר, ולפי החלטת מרכזי גח"ל מאתמול היא עומדת להתפרק.

כנסת נכבדה, אנו לא דחקנו את הקו ולבטח אין בנו שמץ של שמחה לאיד על שגח"ל החליט לפרוש. אילו היה גח"ל בשלמותו או בחלקו עוצר כוח לעשות חשבון נפש, ובמקום להוליך את המחנה עם הראש אל הקיר היה מצטרף למאמצי הרוב בממשלה, בכנסת ובעם, להבקיע את הקיר לסלול דרך לשלום שיש עמו בטחון — היינו בשעת-חירום זאת מעריכים את הדבר מעבר לכל שיקול אחר. אך מר בגין יוצא להזעיק את העם ולהצילו מידי הרוב בממשלה ובכנסת מ"מינכן" ומחורבן ורצונו הוא כבודו.

ושמא מעו ייצא בכל זאת מתוק? אם מר בגין יקיים את הבטחתו, וסיעתו תנהג כמו בשנים הקודמות ותכבד כללי משחק פרלמנטרי — שמא נימצא אפילו נשכרים. שמא תשמיע מכאן הממשלה קול בהיר יותר, והבית ידע מי בעד ומי נגד, ואף אויבים וידידים לא יטעו בנו.

כנסת נכבדה. בניגוד לאימים שמר בגין מהלך עלינו, הננו סבורים שהמדיניות שהוא ממליץ עליה היא המוליכה לקיר אטום, היא העלולה לרונ אותנו לכיבד פטאלי, אפילו מצד ידידנו. ייתכן שאנו בלתי-מונצחים בגנה, אך אם בחיים אנו הפצים, הננו מצויים לחזור לשלום בלי מנצחים ומונצחים. מר בגין מתיימר שהוא יביא את אויביו לידי משא-ומתן לשלום, לאחר שינחיל בתוסה ניצחת לא למצרים בלבד אלא גם לברית-המועצות העומדת מאחוריה. אם גם להבא יפלו יום-יום עשרות חיילים מצריים על גדות התעלה, כפי שמגלה לנו קעת עבדול-נאצר, ואם אפילו נפיל עוד כך וכך מייגים, הרי העימות שגח"ל ומנהיגיה מבטיחים לנו הוא עימות ללא קץ — לא רק עם הערבים, אלא גם עם מעצמת-על כברית-המועצות על כל משאביה. זהו לאמיתו של דבר, עימות לא רק עם תכנית ארצות-הברית, אלא גם עם הממשלה האמריקנית. אם זה אומץ לב, אם זאת היא אבירות — הרי הם אומץ לב ואבירות דון-קישוטיים.

בזמן האחרון פירז מר בגין שבחים מפוקפקים לתכנית השלום של מפ"ם. הוא טען שאין הבדל מהותי בין הסיסמאות שלו לבין הצירופים של מפ"ם. נכון, אנו תובעים מאבק עקשני על הבטחת גבולות בטחון למדינתנו. לולא התגרו בנו מלחמה היינו סובלים עד היום הזה מהתגרות הסורים מעל הרמה, מהמצרים ברצועת עזה ומהירדנים בירושלים המורחבת. אך אחרי המלחמה שנתסו בה נעשה הכל על מנת להסיר את האיום הסורי, המצרי והירדני על-ידי תיקוני גבולות הכרחיים. נצטרך ליטול חלק באחריות לפתרון שאלת הפליטים, אך תיפתר שאלה כאובה זאת כפי שתיפתר — אנו לא נשלם בשום פנים עם כך, שמדינת ישראל תחדל להיות יהודית רובה ככולה.

כנסת נכבדה, אנו עומדים לפני משא-ומתן מייגע, ממושך ועקשני על גבולות, על פירוז, על חופש שיט, על שאלת הפליטים וכיוצא בזה. ונוכח כי אנו התחייבנו לנהל משא-ומתן ללא תנאים מוקדמים. בסופו של דבר נצטרך

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (חביבי, ביבי, י. ספיר) —

ממשלה תולים תקוותם בקיצוניים ערביים שיכשילו את היזמה. אחד הנימוקים המשכנעים ביותר להישארות גח"ל בממשלה הוא שזה יגביר את הפירוד בעולם הערבי, זאת אומרת, יגביר את לחצם של קיצוניים ערביים המתנגדים לעצם קיומה של מדינת ישראל, עד שיכשילו את מאמצי השלום.

אומרים לנו, כי אין משמעות לסייגים המרובים שהכניסה הממשלה בהחלטתה מיום השישי האחרון להיענות ליזמה האמריקנית החדשה. אומרים, כי העיקר הוא ההודעה על קבלת היזמה. אולם הסייגים האלה הם כמעט שיליה גמורה של החלטת מועצת הבטחון, אשר ביצועה הוא היסוד של היזמה החדשה. אם אין להם משמעות בין-לאומית, בוודאי יש להם השפעה על דעת הקהל הערבית; הם עידוד ישיר לקיצוניים הערביים אשר נאחזים בהם כדי לשים ללעג כל הסכמה ערבית לתכנית רוג'רס.

אנו מתריעים נגד הנסיון מכל צד שיבוא להכשלת המאמצים האחרונים להסדר שלום צודק ויציב. הגיע הזמן כי כל אדם בישראל הרוצה באמת בהידברות עם הערבים, בהסדר שלום, יבין כי אי-אפשר לצפות שהעי- רבים יוותרו על השלמות הטריטוריאלית של ארצותיהם. לישראל, כמו לכל מדינה אחרת, הזכות לגבולות בטוחים ומוכרים. אולם רק בהסדר שלום צודק יהיו הגבולות בטוחים ומוכרים. השאלה איננה בפירושים השונים להחלטת מועצת הבטחון, אלא בזה שאי-אפשר לדבר על הסדר שלום תוך איוה סיפוח שהוא. או שלום או סיפוח. אנו בטוחים כי העם יבחר בשלום.

משוללת כל יסוד הטענה כאילו החזרה לקווים מלפני יוני היא חזרה למצב המעורער שהיה קיים אז. המדובר הוא בהסדר שלום, בהפסקת הלוחמה, בהכרה בריבונות ישראל ובשלמותה הטריטוריאלית, בחופש השיט במצרי טיראן ובתעלת סואץ. המדובר הוא בהתחלת פתרון שולתי הפליטים הפלסטיניים, בהכרה בזכותם לבחור בין חזרה לבין קבלת פיצויים. המדובר הוא בכשלון מאמצי האימפריאליסטים לגצל את הסיכסוך הישראלי-ערבי נגד תנועת השיחרור הלאומי של העמים הערביים. המדובר הוא בהפסקת הפעולות הצבאיות מעבר לגבול, בויתוד על כל שאיפה, אשר בתורה שבכתב או שבעל-פה, לסיפוחים טריטוריאליים ולמה שקרוי "שלמות הארץ".

המדובר הוא בפתיחת דף חדש, דף של יחסי שלום ושכנות טובה עם הארצות הערביות ועם העמים הערביים, ובכללם העם הערבי הפלסטינאי. אין תחזית זו חזון אחרית הימים; שני העמים מבינים מנסיונם המר רב הייסורים כי אין דרך אחרת. הערכתנו ותקוותנו כי ממשלת ישראל עדיין לא אמרה את המלה האחרונה בנדון. מצדנו אנו נפעל כפי שפעלנו בעבר למען מדיניות ישראלית נבונה, מעשית, מדיניות של שלום אמת, שלום צודק.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לשר יוסף ספיר.

שר המסחר והתעשייה, י. ספיר:

אדוני הישביראש, כנסת נכבדה. בחיי כל אדם ובחיי כל עם יש שעות קשות. ולא אומר ששעה זו שאני מופיע בה לפני הבית איננה השעה הקשה. אבל לא רק

ביותר, יותר ממה שסבל העם הערבי הפלסטינאי. לכן אני בטוח, כי עם זה מקבל בנחת ובציפייה את העמדה של נאצר המתואמת עם ברית-המועצות, השוללת סיסמאות ועמדות קיצוניות וההותרת בהתמדה ועד הסוף להסדר שלום צודק ויציב עם ישראל, שלום המבוסס על כיבוד הזכויות הלגיטימיות של עם ישראל ושל העם הערבי הפלסטינאי.

הנני חבר במפלגה קומוניסטית יהודית-ערבית. הנני חי במדינת ישראל, אזרח בה — אף-על-פי שהדבר איננו כל-כך ברור לממשלה הזאת. אני משתתף במאבקו של העם העובד בישראל. קראתי את "שיח לוחמים", את מכתבי התלמידים לראש הממשלה, קראתי את הראיון של גאולה כהן עם תלמידי השמיניות. ראיתי את "מלכת האמבטיה", את הצעירים בעמדם מול אלות המשטרה כשהם מפגינים נגד ההתנחלות בחברון. ראיתי את עוז רוחו של היהודי מאיר וילנר, גם לאחר שתקעו סכין בגבו. קראתי את דבריו של שר האוצר, כי בשנה הרביעית למלחמה — אם תימשך המלחמה — לא יהיה מנוס מהטלת מסים כבדים נוספים. תמכתי בהערצה בשביתות העובדים אשר לא נרתעו מול ההאשמות הזדוניות כאילו הם חבלנים. לכן אני בטוח כי עם ישראל, רוב-רובו של העם הזה, מקבל בנחת ובציפייה כל צעד ממשי שתנקוט אותו. הממשלה להפסקת הפיכת הדמים, להפסקת המלחמה, ולהתקדמות אל הסדר שלום צודק ויציב עם הארצות הערביות, עם העמים הערביים.

חברי הכנסת הנכבדים, אין אנו מסכימים לדעה כי זו הפעם הראשונה במשך עשרים שנה שנראה באופק סיכוי מוחשי ליישוב הסיכסוך. כבר נכתב הרבה על הזדמנויות אשר הוחמצו בעבר. כעת הוברר כי יכלנו מאז נובמבר 1967, מאז החלטת מועצת הבטחון, להת- קדם לקראת הסדר שלום צודק ויציב וביתר קלות, אילו היתה ממשלת ישראל כמו ממשלת מצרים מקבלת החלטה זו ומודיעה על נכונותה לבצע. הרי תכנית רוג'רס האחרונה, אשר מצרים הודיעה במפורש שהיא מסכימה לה, היא נוסח מדויק של החלטת מועצת הבטי- חון. היא באה כדי לבצע החלטה זו. ממשלת ישראל נאלצת כעת לקבל מה שסירבה לקבל במשך קרוב לשלוש שנים, היות וכיום באמת אין בידה מללכת בדרך ההסדר הפוליטי, הסדר השלום.

דרך ההערכה הצבאית הגיעה למבוי סתום. אי- אפשר להמשיך בה. מדיניות הכוח, אשר נוסתה במשך יותר מעשרים שנה ואשר השיגה את הנצחון הצבאי שאי- אפשר לתאר גדול ממנו, לא פתרה כל בעיה. "הידידים" האמריקנים אשר הימרו על הקלף של מלחמת יוני מתחילים להבין כי הם עלולים להפסיד את הכל במזרח התיכון, אם יתמידו בהימור זה.

היסתתם נגדנו, ניסיתם להוציא אותנו מחוץ לאומה, הטלתם עלינו צווי ריתוק, וכל זה מתוך פחד שדברינו יגעו לעם, כי הקרבנות הנופלים נופלים לשווא, כי יש ברירה, יש סיכוי להסדר שלום, כי הדרך שלכם סופה כשלוך גמור.

אין אנו מסכימים כי זו ההזדמנות הראשונה. אולם רצוננו להזהיר מפני הסכנה כי ההזדמנות זו יכולה להיות האחרונה. אין זה סוד כי הממשלה הזאת, גם בלי שרי גח"ל, מחכה ל"נס משמים" שיכשיל את צעדי השלום האחרונים. יש סופרים בישראל התוהים כיצד חוגי

ידי זה שאתם פורשים היום אתם גוננים אינטרפרטציה מסיימת להחלטת ממשלה, שאיננה מתכוונת עדיין לקבל עליה את הדין. זה קצת מוזר.

האם הבעיה היא בעיה של גח"ל? האם הבעיה היא שגח"ל בעמדתו במשך שלוש שנים הויק לעמדת הממשלה? אם הויק לעמדת הממשלה, מדוע לא תבעו כל אלה במשך כל הזמן - והיה רוב בממשלה - שאסור לקיים ממשלת ליכוד לאומי עם גח"ל, מאחר שהוא מויק למאמצים הממשלתיים ולמאמצי רוב העם, אם זה נאמר כך, להגיע לשלום?

נאמר שאנחנו הסכמנו לכמה דברים, כגון ההודעה של תקוע באו"ם, מבלי לפרוש. אבל תרשו לי לומר: בין הצהרת תקוע, שנעשתה אז כפי שנעשתה ולא קיבלה מראש את אישור הממשלה, ובין מה שנאמר וצריך להיאמר ושאלו נדרשים למור היום - יש הבדל יסודי. תקוע לא אמר שאנחנו מקבלים את ההחלטה של מועצת הבטחון. הוא אמר רק: כבסיס, כדי לקדם שלום. היום אנחנו נדרשים לדבר אחר. היום אנחנו נדרשים לומר, כפי שכבר נאמר פה מעל במה זו, שנבצע תכנית מסיימת. ואנחנו מסייגים אותה - לא אנחנו מסייגים, אלא הממשלה מסייגת.

אומר פה אולי הנחה אישית שלי, שאינה דווקא הנחה שהיתה מקובלת במפלגתי. מיד אחרי מלחמת ששת הימים הודיעו האמריקאים, וזה היה בימי ממשל ג'ונסון, שהם אינם מוכנים אפילו לאחת מן האסכולות הקיימות במדינה הזאת כיום, כלומר אז. וכאשר שר החוץ - והוא הודיע על זאת ברבים - דיבר בשיחות שונות על כך שקיימות אסכולות שונות, לא קיבלו האמריקאים אף אחת מהן. היה ברור לי אז, כשם שברור לי היום, שהאמריקאים, שלא קיבלו אז אף אחת מהאסכולות - הבסיס שלהם לכל אותם הסייגים, שהם מוכנים לתת את ידם להם ולעמוד עליהם ולהיאבק עליהם ולתמוך בננו, בישראל, כאשר אלה יגיעו לכל הכרעה שהיא, הוא אותה המדיניות שהם הכריזו עליה עוד ב-1967. והם אנשים ישרים.

ואז נשאלת השאלה: במשך שלוש שנים נאבקנו ולא קיבלנו. ואודה על האמת: במשך השבועות האחרונים אני כולי נדהם. כי חל מפנה רציני בעצם גישתנו היסודית לעמידתנו במאבקים. קשה לי שלא להסביר זאת. כאדם ישר אצטרך להודות שיש בזה הרבה מאוד מן המציאות, אולי לא מן ההיגיון המלא. השינוי שחל הוא במעורבות הרוסית. ואז נשאלת שאלה חמורה ביותר: אין שום ספק שהממשל האמריקני רוצה למנוע פה מלחמה, כשם שאנחנו רוצים בכך. הוא רוצה להביא לידי הפסקה של מלחמה ולדי דיבורים על שלום. הוא רוצה, אולי במסגרת גלובאלית רחבה הרבה יותר, להביא לידי הדיברות עם הרוסים. אבל האם מותר לנו לתת אמון ברוסים? האם בעצם הימים האלה איננו רואים במו עינינו שהם מתכוונים לא לשלום? האם במקרה כזה, מתוך נקודת המוצא שלנו - בקבלנו, אפילו בהסתייגות שונות, את ההחלטה שארצות-הברית כמעט מכתובה למעשה, אני זיהר בדברי: כמעט מכתובה לנו - האם איננו נכנסים למצב, שבו נהיה תלויים לא רק ברצונם של האמריקאים, אלא גם באמון הלא-קטן, שהרוסים לא יעשו אותם הדברים שהם כנראה מתכוונים לעשות?

מבחינה אישית, אלא גם מבחינת הנושא שעליו אנו דנים, וההחלטה המוצעת להתקבל על-ידי הכנסת.

הפסקת האש נתקבלה, כידוע, בממשלה פה אחד. ובזה הובטח שלגבי נושא זה אין בינינו חילוקי-דעות, שאנחנו רוצים בהפסקת האש, בהפסקת הקטל וההרג משני הצדדים. אבל אני רוצה לשאול שאלה לגבי נושא זה: ארצות-הברית לא הבטיחה למנוע את המעורבות הרוסית; היא לא התחייבה לכך. ואם להאמין למה שמתפרסם בעתונות הרי גם בעצם הימים האלה - לאחר שהיה כבר ידוע כי ממשלת ישראל החליטה, מתוך הנחה שהכנסת תאשר זאת, לקבל יזמה כלשהי של שלום ולקבל גם הסכמת הפסקת אש - לא פסקה המעורבות הרוסית, לא התקפלה אלא התגברה.

וכאן שאלה נוקבת מאוד, ואני שואל אותה גם מעל במה זו: האם באותם הדברים שאמרה ראש הממשלה על התעצמות צה"ל בעצם הימים האלה יש לנו תשובה מספקת לאותה הבעיה המרכזית שבחיאה לכך שבימים אלה, לא כדוגמת שלוש השנים האחרונות, אנו עוסקים בהצעה שלדעת הכל היא חמורה ביותר? כי אילו לא היתה ההצעה הזאת חמורה ביותר, מדוע אנחנו צריכים לסייג אותה כל כך?

מדוע אנחנו צריכים להבטיח לעצמנו את העזרה של ארצות-הברית לגבי כל שלב של התפתחות אשר יכול לבוא? מפני שההנחה הכללית היתה, כי ההצעה כמות שהיא, לא הסייגים שלנו, הריחה, למעשה, אם לא סוף-פסקו, בכל אופן שלב מכריע מאוד לגבי האפשרות של קבלת שלום והשגת שלום בתנאים כאלה, שלא גח"ל אלא חלק של הבית הזה יוכל להסכים לו. וזהו אולי האשלה הנוקבת ביותר, עוד לפני שאעבור לפרטים אחרים.

האם הסיכויים שלנו להשיג שלום באותם תנאים שנתקבלו על-ידי חבר-הכנסת יערי שדיבר פה לפני - ועוד אענה על מה שהוא אמר - האם הסיכויים שלנו יהיו לאחר קבלת ההחלטה טובים יותר משהיו לפני שלוש שנים?

נשאל את עצמנו בעניין כל כך חמור: מה קרה? שלוש שנים היינו מאוחדים - לא בקבלת התכנית של גח"ל; אף פעם לא חשבתי שהרוב בבית הזה יקבל את תכניתנו, יהיו גיסווחיה אשר יהיו, אשר מובנה היה ברור. הבעיה היתה שהבית הזה היה מאוחד בהבטחה, שלא נעמד במצבים כאלה שבהם נצטרך לקבל אם לא את סוף-הפסקו ואת ההכתבה הברורה והמוגדרת, הרי לפחות את ההנחות המוקדמות החייבות להביא למצב שאיש מאתנו איננו רוצה בו.

יש עניינים אחרים שאינני יכול להתעלם מהם. עלה כאן על הבמה חבר-הכנסת יערי - אני מצטער שאיננו כאן - ואמר כמה דברים. אני רואה לי לחובה לענות עליהם לפני שאגע בכמה מן הנקודות היסודיות שבהן אנחנו עוסקים. ולא רק לו. נוצר מצב מוזר מאוד באמת. במשך שלוש שנים לא אנחנו טענו שנוכחותנו בממשלה מונעת את השלום. זאת טענו אחרים. הגה יושב מולי חבר כנסת שהביע זאת בצורה ברורה ומפורשת ביותר, עם כל הצניעות לגבי מידת החשיבות שאני מייחס לעמדה שלו. אבל בכל זאת היו דעות כאלה. והנה פתאום אנחנו עומדים לפני מצב שאותם האנשים, רובם המכריע, כנראה חוץ מחבר-הכנסת אבנרי, אומרים: רבותי, על-

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (י. ספיר, אבנרי) —

האמנתי אף פעם שנקבל הסכמת המדינות לצרף לישראל איזה שטח שהוא מעבר לגבולות ה-4 בינו.

בינינו לבין עצמנו, היתה החלטת או"ם ב-1947. האם היא נתגשמה ונתקיימה בזכותה היא? היא נתגשמה, לצערי הגדול, בגלל שפך-דם. ואינני מצפה לזה. בכל התקופות כמו עלינו את המאבק הצבאי כדי להבטיח את ההישגים המדיניים. היום אנו נמצאים במצב קצת אחר. אבל זה אינו משנה את המציאות.

מה יכול היה להביא, בינינו לבין עצמנו, להבנה ולשלום בינינו ובין שכנינו בתוך תחומי ארץ ישראל ומחוצה לה? לא הסכמת הערבים, אלא רק דבר אחד — הסתגלות לחיים של דו-קיום. אני אישית האמנתי, שאם לא נעמוד בפני לחץ — לא הייתי אומר בלתי-צפוי, אבל לחץ כמעט פתאומי מצד ארצות-הברית, בשיתוף עם רוסיה הסובייטית — יסתדרו הדברים. שהרי היה ברור לנו במשך כל הזמן, שהמדינה הוקמה על-ידי הבנה והסכמה פחות או יותר בין רוסיה ובין ארצות-הברית, ובמלחמת קדש נסוגונו שוב מפני שהיתה הסכמה בין רוסיה ובין ארצות-הברית; ואם אנו עומדים היום לפני הסכמה כזאת, שאינני יודע לא את מושגיה ולא את גבולותיה, אנו חייבים לראות את פני הדברים באור הנכון...

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גם מדינת ישראל קמה מפני שהיתה הסכמה כזאת.

שר-המסחר והתעשייה י. ספיר:

בדיוק את זאת אמרתי. חבר-הכנסת אבנרי, אתה בעצם השגת מה שרצית, לפחות אל תפריע לי. אמרתי שהחלטת האו"ם היתה מושתתת על הנחה של הסכמה בין רוסיה וארצות-הברית. והוספתי ואמרתי שהחלטתה לא נתנה לנו את המדינה בלי שפך-דם והרג. אינני מצפה לזה ואינני מקווה לזה. אני יכול רק להצטער על הקרבנות שהיו. אבל האם היתה לנו אי-פעם ברירה?

התפיסה שלי, דווקא על בסיס הנחות אלו, היתה שבהסכמה פוליטית לא נוכל להשיג את השלום בתנאים שייספקו את גח"ל, או את המערך או אפילו את מפ"ם; אלא האמנתי, ואני מאמין עד היום, שבמציאות שנוצרה אחרי מלחמת ששת הימים — ואין זה סוד ששיניתי את הקונצפציה היסודית שלי לאחר מלחמת ששת הימים — הרי זו רק שאלה של זמן, עד שנגיע לדו-קיום. ניצנים ראשונים לכך ראינו במשך שלוש השנים הראשונות בעוה, ביהודה ובשומרון. ראינו שיש אפשרות של חיים בדו-קיום עם האוכלוסיה הערבית בשטחים אלה למרות החבלנים. עובדה זו הוכיחה לי, שהמשך הדרך הזאת יביא לידי כך שלא יוכל להיות ניתוק בין השטחים האלה ובין ישראל.

חבר-הכנסת יערי אומר שהוא שואף למדינה פלש-תינאית, והוא מקווה שמדינה זו יחד עם ירדן ייצרו איזו פדרציה. בין זה ובין מה שאני אומר יש הבדל גדול מאוד. אבל אני מאמין בכך שהשלום יבוא רק אם נכין את הבסיס לדו-קיום עם האוכלוסיה הערבית. ודבר זה היה בתהליך ביצוע.

מדוע אני כל כך מיצר על ההחלטה שנפלה על-ידי הרוב בממשלה — בנוסף על כל החששות לעצם המצי-אות החדשה בנוף הפוליטי-מדיני ולצורך בהכרעות, שלא ימלט מהן בעתיד הקרוב ביותר? כי הדבר הפסיק את

במלים אחרות: בהסכמתנו אנו להפסקת האש, שכולנו קיבלנו אותה, ובהסכמתנו לנוסחה זו או זו שביסודה מונחת ההסכמה למה שאמר יארינג לאו-תאנט, אין עדיין שום בטחון שאנחנו מתקרבים צעד כלשהו לקראת שלום כלשהו.

כבר אמרתי קודם שאף פעם לא היו לי אשליות שהבית הזה יקבל תכנית של גח"ל. אבל אשאל באופן נוקב ביותר: האם זוהי הבעיה היום? זו היתה אולי הבעיה במשך שלוש שנים; היא איננה קיימת עוד.

ואמר פה חברי-הכנסת יערי: ואנחנו ניאבק עם זה, שיהיו לנו גבולות בטוחים. יש לו מושג מסויים, מוגדר, מה הם לפי דעתו גבולות בטוחים. האם יש לו איזה סיכוי או הנחה, שהוא יקבל את הגבולות הבטוחים לפי דעתו לאור ההחלטה הזאת, על יסוד ההנחה המוקדמת הבסיסית של האמריקאים, גם אם הם אומרים שהם יסיכמו רק כשנוכחים לגבולות בטוחים? האם אין ברשותם, לאור העובדה שאף פעם לא שינו את דעתם, לבוא ולומר, שלפי דעתם defence of the borders ו-secured borders אינם במסגרת אותו תחום צד מאוד שהם תחמו למושג של גבולות בכלל? הרי החם לא יגדלו בהודעתם החוזרת כל הזמן, אם יתבעו מאתנו מחר שנחשוב, כשם שהם חשבו, כי בתיקונים קלים אלה, בגבולות אלה יש בטחון.

האם המושג האמריקני של גבול בטחון הוא המושג של הרוב המכריע בבית הזה, אפילו מחוץ לגח"ל? בלי ספק יאמרו לנו מה שאומרים האחרים: אנו נמצאים תחת לחץ כבד בניסיון שיש בהן כדי מניעת התעצ-מות של צה"ל. אני חושש מאוד שבהכרזה זו כשלעצמה אנו יוצרים לעצמנו מצב של דגנסיביות מסוכנת ביותר.

השינוי שחל בחודשים האחרונים נובע מעצם ההת-פתחות, בעיקר במצרים, ולא אכנס לפירוט. אילו לא זאת יכולנו להמשיך באותה מדיניות שהיתה משותפת לכל הממשלה במשך שלוש שנים. המציאות שהולל השינוי הזה מחייבת אותנו, כפי שנאמר מעל במה זו על-ידי ראש הממשלה, לחפש את כל הדרכים כדי להביא להתעצמותו של צה"ל, לא לפי המושגים שמלפני שנתנו, או אפילו מלפני מלחמת ששת הימים, אלא לפי המושגים שנוצרו בשבועות האחרונים. זה מביא אותנו לידי מידה גדולה מאוד של תלות בתנאים מיוחדים, ואין לי בטחון מלא שהם יתגשמו על-ידי עמדה אמריקנית ברורה גג המעורבות הרוסית, שהיא השאלה הרצינית — לא מצרים, לא ירדן, לא החבלנים, אלא רק העובדה החדשה שנכנסה לנוף הבטחוני-מדיני — המעורבות הרוסית. ואינני רוצה לדחות את הערך של כל הדברים — בין אם פורסמו ובין אם לא פורסמו — שאמר נשיא ארצות-הברית לראש הממשלה ושהתחייב בהם. לצערי הגדול אין בהם לבדם להבטיח שאנחנו, עם הפסקת אש או בלעדיה, נוכל להיות שקטים מול המציאות החדשה, לפחות בחזית הדרומית-מערבית.

כפי שאמרתי, ואני אומר זאת אישית, לא האמנתי אף פעם שארצות-הברית של אמריקה תגיש לנו על טס של כסף יותר ממה שקבריה. לא האמנתי שהבית הזה בתקופה הנוכחית לעין יקבל החלטות כאלה, שאנו, גח"ל, לא נוכל לחתום עליהן. אבל מה היתה המדיניות? ופה אני רוצה לנגוע באחת הבעיות החשובות ביותר. לא

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (י. ספיר, חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט בן-אהרן, אלון, חזן) —

נעמוד בזמן הקרוב לפני הכרעה, ואני רואה שיארינג מחיש את כל צעדיו כדי להביא לידי הכרעה מסויימת, לפחות בהעמדת הנושאים עליהם הוא רוצה לקבל תשובה. והריני שואל: והיה אם יתברר שאפילו חבר הכנסת יערי יצטרך לצייר מפה שברור מראש כי יארינג לא יקבל אותה, הערבים לא יקבלו אותה והאמריקאים לא יקבלו אותה — האם אז יהיה מצבנו נוח יותר מאשר היום? אני חושש מאד, חבר הכנסת חזן, שלא כן יהיה המצב. אין לי שום סיבה להאמין שתקבל את דעתי, או לתבוע ממך זאת.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני רק מניע בראשי.

שרי המסחר והתעשייה י. ספיר:

אני הבינתי את הנעוץ בראש ואת משמעותו, אבל אני, לצערך, אינני יכול לענות לך בגנונו—ראש בלבד, אלא עלי לענות לך בדברים. על כן אני מקבל שאתה לא מסכים לדעתך, אבל אני גורס שמצבנו יהיה הרבה יותר קשה.

נאמר כאן עוד דבר אחד, שהממשלה הזאת לא יכולה היתה במשך שלוש השנים האלה לומר דבר ברור ובהיר. עכשיו בא אלינו חבר הכנסת יערי בתביעות — מדוע איננו מסייעים בידי הממשלה לומר דבר בהיר. נשאלת השאלה: הרי כל הזמן טענתם שאנו מפריעים לקבלת החלטות ברורות, מוגדרות ובהירות — מה מונע עכשיו לקבל החלטות כאלה בלעדיו? השאלה שאני שואל איננה אם הממשלה הזאת, שאנו יוצאים ממנה, יכולה או לא יכולה לקבל החלטות. היא יכולה היתה גם קודם לקבל החלטות והיא יכולה גם עכשיו — לא זה הקובע. אבל אני אומר: כשהיא תעמוד לפני החלטה כזאת — האם משהו הושב כאן או בממשלה מעלה על דעתו שבנסיבות האלה תתקבל הצעה העשויה להתקבל בהרכב אשר יהיה באופן פורמלי מחרתיים?

לא הייתי רוצה, שנשלה את עצמנו. אחד הדברים, אשר יכול להזיק מאוד לדעת-הקהל הישראלית, הוא אם ביום שני ניצור אשליה שאפשר להגיע לשלום בדרך שאנו מחליטים עליה, שהכנסת מחליטה עליה, ולאחר מכן יתברר שגם זה לא הביא לידי שלום. לדעתי, ניצור בכך אשליה מסוכנת ביותר.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא יצרנו שום אשליה, אלא העם יודע שאנו עשויים הכל למען השלום.

שרי המסחר והתעשייה י. ספיר:

חבר הכנסת חזן, האם אני מפקפק בכך שאתה מוכן להיאבק? אני רק מעלה את הפיקפוק החמור, שאתה חושב כי המאבק שלך יביא את התוצאות שאתה מצפה להן, ואני מניח כי אתה טועה.

אינני יכול להתעלם מעובדה אחת, אם כי זה עניין של ניתוח היסטורי, אבל אני חייב לומר אותו גם מעל במה זו. לא היה לי שום ספק אי-פעם שבעים מן הימים נגיע למצב מסויים, שבו יהיה עלינו לענות על שאלות שלא יהיה קל לענות עליהן. אבל ברור לי דבר אחד — ולצערך הרב אולי זו אשמת כולנו, לרבות חברי שישבו באותה ממשלה — במשך כמה חודשים נוצרה אווירה מסויימת במדינה הזאת, וגם משהו מן החוק, שאיננו

התהליך של דו-קיום זה. מי שמקשיב באוזן מוסיקלית — ואני חושב שחבר הכנסת ששון יסכים אתי — למה שמתרחש בעזה, ביהודה ובשומרון, יסכים עמי, שמאז ההודעה האמריקנית, ומאז התברר שממשלת ישראל נוטה לקבל את הדבר בצורה זו או זו, יש כבר שינויים רדיקליים ביותר, הסותרים ושווללים כל אפשרות של דו-קיום. גם אם המשא-ומתן עם יארינג יימשך עוד שנה—שנתיים, הרי מבחינה זו נפל הפור הרציני ביותר לגבי האלמוט החשוב ביותר לשם השגת השלום, והוא — הדו-קיום.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה—מפ"ם):
במשך שבוע זה?

שרי המסחר והתעשייה י. ספיר:

חביבי בן-אהרן, אני מדבר לא על מה שחל בשבוע זה כלפינו ובתוכנו. אני מדבר על מה שחל בשבועות האחרונים בתוך השטחים האלה, שבהם יש לנו שליטה כזאת, שיש ביכולתנו ליצור את הדבר שאני מעריך אותו, ואשר נקרא: דו-קיום. אני רואה שחבר הכנסת ששון מסכים לדעתי.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אתה מעדיף דו-קיום על שלום?

שרי המסחר והתעשייה י. ספיר:

אני אומר שהשלום יבוא, כאשר יהיה בסיס של דו-קיום בינינו ובין הערבים במסגרת של ארץ-ישראל. לצערי הגדול — אני חוזר על דברים שנשמעו מעל במה זו — לעת-עתה, גם עם קבלת ההחלטה וגם עם כל ההבטחות שיש ברשותנו, אין שום בטחון, או אפילו סיכוי בטוח שאנו מתקרבים לשלום.

אני מאוד מבקש לא להפריע לי, אמרתי ששעה זו אינה מן הקלות — היא מן הקשות ביותר, הן בחיי עם והן בחיי אדם. כאשר נעסוק בנושא כמה מסים להטיל, לא איכפת לי אם תפריעו לי ככל שתרוצו. אבל קשה לי ביותר להשלים את דברי על בעיית-יסוד כזאת, מה עוד שגם זמני אינו בלתי-מוגבל.

אינני מבטא בדברי איזו הצהרה מוגדרת אפילו של מפלגתי, אבל אמונתי היתה, *given the time* — אם מותר לומר כך — יהיה תהליך של דו-קיום, שלבסוף יביא בהכרח לידי כך שלא תהיה שום אפשרות לנתק את השטחים האלה מארץ-ישראל. איך ובאיזה אופן — הזמן יפתור לנו את הבעיה, אבל הדו-קיום הוא הבסיס.

אולם אני חושש מאוד שהמאורעות של השבועות האחרונים על כל גוניהם ניפצו גם את האשליה הזאת, וזה אחד הדברים המצערים אותי ביותר. והנה ניצבת לפנינו השאלה: אנו נחליט, הכנסת ברוב-דעות תחליט, ולא יעבור זמן רב ונצטרך להחליט על דברים ממשיים, כפי שאמרה פה ראש הממשלה. לא התכוונתי לגעת באותה בעיה שנגוע בה כמה חברים — מדוע החליטו אמש חברי שני המרכיבים של נח"ל לחייב את חברי הממשלה מטעם נח"ל לצאת מן הממשלה. זה עניין שאינו נוגע ישירות לכנסת ובוודאי אינו נוגע ישירות לנושא עליו אנו מדברים, אבל אני אומר דבר אחר: נניח לרגע אחד שאשר קבלת החלטה — עם כל הסיי-גים וההפירושים שאחד דואי לא יתקבלו על-ידי יארינג, גם אם לא ייסתרו על-ידי ממשלת ארצות-הברית —

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (י. ספיר, בגין, בן-אהרן, שכטרמן, ביבי, אלון, ידיה, בדר) —

איש של המדינה ושל הישוב היהודי, סייע ליצירת האווירה הזאת במידה רבה מאוד.

היו"ר מ. ביבי:
רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה.

השר מ. בגין:

ידידי השר ספיר, היום ד"ר גולדמן בוודאי שבעי-רצון.

שר-המסחר והתעשייה י. ספיר:

אילו הייתי מפקק בכך, לא הייתי אומר מה שאני אומר על אשר הוא עשה במשך כל הזמן הזה. האווירה הזאת השפיעה את השפעתה, לא על העם בישראל.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
מאוד מוקדם הגעתם למסקנה זו.

השר מ. בגין:

תפתור קודם את הבעיה של לסקוב.

שר-המסחר והתעשייה י. ספיר:

חברי הכנסת בן-אהרן, המזכיר הכללי של ההסתדרות — יש לי אתך ויכוחים רבים מאוד, אבל לא עכשיו, ולא כאשר אני עומד לסיים את דברי.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני שמח מאוד שאתה פגוי עכשיו לוויכוחים.

אברהם שכטרמן (גח"ל):
היה רצוי מאוד שגם אתה תתפנה.

שר-המסחר והתעשייה י. ספיר:

שמענו ממקורות מוסמכים ביותר שהאווירה הזאת, אשר היתה פה במשך תקופה ונעלמה לאור המציאות של השבועות האחרונים — היו לה הדים רבים מאוד בעולם, גם אצל אחדים מידידינו הטובים והגדולים, אשר הביאו זאת בתור נימוק: מדוע מותר להם היום לעשות מה שלא היו עושים לפני כמה חודשים?

אינני אומר שהממשלה עשתה זאת — היא התנגדה לזה, אבל לא היו בידה לא הכוח ולא המכשירים כדי למנוע זאת. אני רוצה לך להתפלל — ואני מאמין בכך, וזה יהיה גם תפקידנו בימים הקשים הבאים — שלא צריכה להיות ושלא תהיה חולשת-הדעת, למרות האקט הזה שאני רואה בו התחלה של קשיים גדולים יותר מכפי שאנו יכולים לחזות לאור המציאות ברגע זה. אני רוצה להתפלל לכך שלא תהיה חולשת-הדעת בציבור, ואנו נעשה כל אשר ביכולתנו כדי שאמנם לא תהיה. אני רוצה להתפלל — ולכן ניתן את כל עזרתנו — שהממשלה בלעדיו תהיה די חזקה כדי לעמוד במבחנים הקרובים. הגני רואה לעצמי חובה לומר מעל במה זו, שהמציאות העומדת לפנינו היא כה חמורה, כפי שאני מבין אותה מכמה בחינות, שהיא תחייב את הממשלה הזאת להיות הרבה יותר חזקה מכפי שהיא יכולה להיות, אם תשלה את עצמה אפילו לרגע אחד, שאנו יכולים בקלות לעבור על החתחתים ועל המכשולים העומדים לפנינו בעתיד הקרוב.

אני רוצה להתפלל שנעבור את המכשולים האלה מבלי להסתכן עוד יותר. מאבקנו כמפלגה יימשך באותו קו שקבענו לעצמנו; אבל המאבק יתנהל גם כדי לשמור על כך שלא נגיע למה שאני חושש ממנו, כאשר חלק מהחברים, לרבות חברי הממשלה היום, חושבים, שאפשר להתגבר בקלות על מכשולים אלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנואמים האופוזיציוניים רבי העניין של ידידי השרים חברי-הכנסת בגין וספיר או שהושמעו מאוחר מדי, או שהושמעו מוקדם מדי; מאוחר מדי — משום שההחלטות שקיבלה ממשלת ישראל בימים אלה, ההחלטות המובאות לאישורה של מליאת הכנסת היום, הן התפתחות הגיונית של מהלכים והתפתחויות — הן בזירה הבין-לאומית בתחומים שאין לנו שליטה עליהם, הן בהחלטות או במעשים של ממשלת ישראל, שסייעת גח"ל השתתפה בה בפעולותיה ובהחל-טותיה מאז החילונו מקבלים החלטות ועד לימים האחרונים.

והרי החלטת מועצת הבטחון מגובמבר 1967 היא בבחינת מסמך שלא אנו ביקשנוהו ולא אנו ניסחנוהו. אדרבה, אילו היה בידינו בימים ההם — ומבחינת מעמדו הבין-לאומי היו אלה ימים נוחים יחסית — להשפיע על ניסוח המסמך, חזקה עלינו שהיינו מנסחים אותו אחרת: טוב יותר, צודק יותר ודואג גם לאינטרסים של הארצות השכנות, לאינטרסים הלגיטימיים. אמנם המסמך הזה הוא עובדה קיימת, אלא שאפשר למנות בו אותן מעלות ומגרעות שיש לעתים במסמכים בין-לאומיים. הסובייטים ומדינות ערב נותנים לו פירוש משלהם; ארצות-הברית של אמריקה — שהיתה השובינה הראשית בניסוח המסמך ובהגשתו להחלטת מועצת הבטחון — ובריטניה אתה נותנים לו פירוש אחר, לאין-שיעור טוב יותר מן הפירוש הסובייטי-ערבי. ואילו שגרירנו יוסף תקוע, בהדעתו ב-1 במאי 1968 באומות המאוחדות, הודיע בשם ממשלת ישראל על קבלת ההחלטה בפירוש שלנו. הוא הדין לגבי הודעתו של שר החוץ שצוטטה על-ידי ראש הממשלה. בנאומה; הוא הדין לגבי נאומה של ראש הממשלה בפתיחת מושב הקיץ של הכנסת, כאשר איזכרה את הודעתו של השגריר תקוע ואת הודעתו של שר-החוץ אבא אבן.

אם כן, רבותי חברי הכנסת מסיעת גח"ל: אם מקור הרע הוא בהחלטת מועצת הבטחון, כי אז ייתכן שכבר משנתקבלה ההחלטה או משאשרה הודעת השגריר תקוע על-ידי ממשלת ישראל, ייתכן שכבר אז צריכים הייתם לעשות את אשר אתם עושים היום, או אולי לנהוג היום כפי שנהגתם אז ולא לפנות את מקומותיכם בממשלה.

מנחם יודי (גח"ל):
יש הבדל עצום.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

שלוש סיבות הביאו את ממשלתנו לקבל את החל-טתה. הסיבה הראשונה נוגעת לנו עצמנו, והיא: זו הפעם הראשונה מאז מלחמת ששת הימים — אולי הפעם הראשונה מאז כשלוש שישות לוזאן לאחר מלחמת השח-רוך — שממשלות ערביות, מצרים וירדן, הודיעו בריש-גלי לעמיהן, לעמי ערב האחרים ולעולם כולו, כי הן מוכנות לקבל את יומת השלום האמריקנית ולבוא לשיחות —

יוחנן בדר (גח"ל):

סיסקו-נאצד...

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (אלון, קרגמן, סנהדראי, ידד, בגין) —

סגן ראש הממשלה י. אלון :

לדעת יש לנו עניין מיוחד בטיפוח קשרינו עם ארצות-הברית בגלל שורה של טעמים שאין צורך בכלל לפרטם בזה, אבל בוודאי שיש צורך להעמיק אותם דווקא על רקע הימים הללו.

ראש הממשלה דיברה בגילוי-לב מלא כמעט על חשיבותם של הקשרים האלה, לפחות מן הבחינה של כיום מאזן הכוחות והדאגה לבטחוננו — כל זאת נוכח עולם ערבי ענין, כאשר בכל זאת קיימת גם מעורבות סובייטית; אם כי אני אינני נמנה עם אלה שרואים במעורבות הסובייטית התערבות צבאית לכל דבר, כפי שמבטא זאת לעתים דווקא חבר הכנסת השר מנחם בגין, ואינני חושב שמחמת המעורבות הסובייטית במצרים עלינו להיבהל עד כדי ויתור על עמדותינו המדיניות והצבאיות, אבל בכל זאת הייתי מיעץ לנו שלא להקל ראש בהתפתחות הזאת.

ובנאומי המעניין לא נגע השר מנחם בגין בבעיה זו כלל. היא איננה קיימת. יחסי הכוחות לפני אלף ותשע מאות שנה והפירוט של לגיונות הרומאים מלפני אלף ותשע-מאות שנה, אבל אף מלה אחת על יחסי הכוחות של המדינות בעולמנו זה ובאזורנו זה. האפשר בכלל לנקוט מדיניות ללא הערכת המצב של כוחותינו ושל כוחות האויב ושל היחסים הבין-לאומיים ושל עמדות המעצמות?

השר יוסף ספיר התאונן על ארצות-הברית של אמריקה שלא נתנה לנו הבטחות מפורשות על הוצאת הסובייטים ממצרים, כאילו הברירה היא בין הוצאתם ממצרים או השלמה עם הישארותם במצרים. עניינים כאלה אינם מוכרעים על-ידי אמירה חד-פעמית, אפילו לא של נשיא מעצמה גדולה כארצות-הברית של אמריקה. מי שקורא את הספרות על פרשת משבר הטילים, ומלווה את הלכטים שפקדו אז את הלבן בימי קנדי המנוח, כאשר דובר על מפתח ביתה של אמריקה, יכול להתפעם מעצמת האחריות הרובצת על ראש מדינה כזאת. אולם האומנם לא הבהירה ממשלת ארצות-הברית באופן חד-פעמי את עמדתה השלילית לגבי המעורבות הסובייטית במצרים, גם בדרכים שלא באו לכלל פירסום וגם על-ידי הדעתו הידועה של שר החוץ האמריקני רוג'רס, ובעיקר בהודעותיו הברורות והצלולות ורבות המשמעות של הנשיא ניקסון?

אני מצטער שהדברים החשובים נאמרו קצת באי-חור. אני אינני מוציא מכלל אפשרות, שבגלל הירדרות כל שהיא באמינות של ההרתעה האמריקנית הרשו לעצ-מם הסובייטים לנקוט צעדים שלא היו נוקטים אילו היתה האמינות האמריקנית חזקה יותר. האומנם הוכרע העניין? אני בכל זאת, חברי הכנסת, מייחס חשיבות לעובדה שעד הרגע הזה — אלא אם כן היתה הודעה אחרת במהדורת התדשות האחרונה אשר לא שמעתי — לא הודתה ברית-המעצמות במעורבותה במצרים, ודובר הצבא המצרי חוזר וטוען שהצוותות הסובייטיות הם רק בבחינת צוותות מיעצים ולא צוותות מבצעים. אנחנו יודעים שאין זו אמת. אנו גילינו עובדה זו לעולם, אבל עדיין קיימת אופציה לקבל את העצה האמריקנית של צימצום המעורבות. מכל מקום העמדה האמריקנית החד-משמעית, גם אם לא הביאה לפינוי הסובייטים מאדמת מצרים, הרי אני מניח שהיא קבעה סייגים רציניים מאד

אינני יודע איזה מודיעין יש לך. סיסקו נפגש גם אתנו, כפי שידוע לך.

— לענות לשיחות בחסותו של השגריר יארינג. האם לא מוטלת חובה מוסרית עלינו על ממשלת ישראל — כל ממשלה בישראל — לבחון את רצינות הכוונות של מדינות ערב, אפילו אם אחוז התקווה הוא קטן מזעיר? לפי עניות-דעתי חובתנו כלפי המדינה, כלפי עמנו, כלפי חיילינו, לבחון את הסיכוי הזה, לא להניח לו לחלוף מעל פנינו, אחרת אנו עלולים אולי בשנים תבואנה לשקוע לא פעם במחשבה, שמה החמצנו בכל זאת שעת-כושר; ואם אין היא שעת-כושר יתגלה הדבר בעיצומן של השיחות. מה הפחד לנסות? אומץ-לב לשלוח חיילים ליעד מבוצר של האויב יש לנו, אבל לשלוח את נציגנו לשיחות בהן ישתתפו גם נציגי מדינות ערב בחסותו של השגריר יארינג אין לנו אומץ. (קריאה: לא זו השאלה.)

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
מה הדבר הזה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אני מתווכח אתך אישית?

היו"ר ט. סנהדראי:
חבר-הכנסת קרגמן, אתה לא עוזר לנואם.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
האם פגעתי במישהו, האם העלבתי מישהו?

מנחם ידד (גח"ל):
קריאת-ביניים מותרת.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
שמעתי אנשים נואמים בדברים הפוכים מדברי, בקשב רב. בדרך זו תשתיקו אותי לומר את דעתי? יש לי זכות להגיד את דעתי מבלי שיפריעו אותי. אני אכבד את הוויכוח.

זאת היא חובה לאומית-מצפונית לבחון מה רצינות ההצעה, ויש לנו גם חובה כלפי ארצות-הברית — אחת משתי מעצמות-העל, המעצמה היחידה המקיימת קשרי ידידות של ממש עם מדינת ישראל. נכון, קשרי ידידות תוך כדי קשרי ויכוח; וגושים רציניים, וזכות זו תישמר לנו גם בעתיד לבוא; כי אין דומה המשטר של ארצות-הברית למשטרה של ברית-המועצות, אשר אתו אי-אפשר להתווכח. והנה המעצמה היחידה העומדת לימינו בשורה של מערכות, מערכות כלכליות ומערכות מדיניות — ואם יש חשיבות לאמצעי לחימה בחזית חמה ופעילה, הריני מרשה לעצמי לומר גם במערכת התגוננותנו; אף כי לא פעם השמיעו ראש הממשלה ושר החוץ ושרים אחרים דברי ביקורת על מהלכה של ממשלת ארצות-הברית — לגיעה לכלל גיבוש יזמת שלום, אשר לפיה ייתכן שניתן לקיים שיחות שלום. האומנם קשרינו עם ממשלת ארצות-הברית הם כל כך חסרי ערך עד כדי כך שהשר יוסף ספיר יכול לדבר עליהם כדברים משניים כמעט, והשר מנחם בגין כמעט שאינו נוגע בהם?

השר מ. בגין:
לא "פיר".

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (אלון, אבנרי, א. עומר, בדר, ש. תמיר) —

לגבי העתיד, ויש לנו עניין לאומי ממדרגה ראשונה בקביעת הסייגים הללו.

לכן אינני מייעץ לממשלת ישראל ליטול על עצמה אחריות לנפץ את היוזמה האמריקנית. אף אחת מן המטרות אשר הושמעו כאן, מצד כל הסיעות, לא תבוצע אם לא נדע תוך קיום עצמאותנו ויחידותנו לקיים גם יחסים בין-לאומיים באותו עולם מסוכסך ומסוכן שבו אנו חיים. והסיבה השלישית: זו היא חובתנו הפוליטית הדיפלומטית כלפי גורמים ידידותיים בדעת-הקהל העולמית: עתונים ואישים. עובדה היא שהיוזמה האמריקנית — שלא בדומה ליוזמות קודמות, לא של ארצות-הברית ולא של ברית-המועצות ואף לא של האו"ם — היוזמה האחרונה נתקבלה בברכה בכל בירות אירופה המערבית ובשורה של בירות באפריקה ובאמריקה הלטינית.

והנה הקדימונו הערבים. אינני מצטער על כך. קהיר ועמאן נתנו תשובה חיובית, מלווה בסייגים שלהם. ולפתע התרגש העולם. יש אומרים שההתרגשות פקדה אפילו רבים בעם המצרי שציפה לתשובתה של ישראל. ותארו לעצמכם, חברי כנסת נכבדים, מה היה מעמדה של ישראל בזירה הבין-לאומית אילו היא, ורק היא, הייתה נוטלת על עצמה את האחריות לדחיית היוזמה האמריקנית, נוטלת מכתפי מדינות ערב את האחריות להעדר השלום ומניחה אותו על כתפיה, וגוזרת על עצמה בדידות מוחלטת בדרג של המעצמות. בדרך של המדינות הקטנות יותר, ובדעת-הקהל האוהדת לנו בדרך כלל?

אורי אבנרי (העולם הזה — מוכח חדש): וגם בישראל עצמה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

זאת אמרתי כלפי עצמנו. זה היה הסעיף הראשון. מה לעשות, חברי כנסת, לא רק שלא תהיה בזה חכמה מדינית, אלא אני חושב שהיינו גם מביאים על ראשו צרה צורה שהיתה מחישה תהליכים שליליים, ואולי היתה גוררת אותנו לתוצאות בעלות אותה דרגת חומרה שדיברו עליה אלה שהחמירו בחזון העתיד.

לכן בגלל כל אחת משלושת הנימוקים הללו אינני רואה סיבה שישאל תדחה את היוזמה האמריקנית. אדרבה, אני רואה את כל הנימוקים להיענות ליוזמה הזאת לא מתוך אשליות, אלא מתוך ידיעה שהמאבקים העיקריים עומדים לפנינו, ובתוכם כמה וכמה ויכוחים נוקבים עם ממשלת ארצות-הברית עצמה.

גברתי היושבת-ראש, ייתכן שנגזר עלינו ביום מן הימים לעמוד בעימות לא רק עם ממשלת ארצות-הברית — נאמר בסעיף קביעת הגבולות הבטוחים. אגב, אני מרוצה מההגדרה שהשתמש בה דווקא הנשיא ניקסון, באחד הראיונות האחרונים בטלוויזיה, כאשר נשאל על הגבולות הבטוחים, דיבר על defendable borders, לאמור, גבולות בני-הגנה. זה מונח המקובל על זה שנים, הרבה יותר מן המונח גבולות בטוחים, שכולנו דבקנו בו בעקבות החלטת מועצת הבטחון. כמוכן, ייתכן שיהיה לנו ויכוח: הגבול בדי-ההגנה היכן הוא. ייתכן שהמומחים הצבאיים של ארצות-הברית יסמנו קו אחד, ואנחנו נסמנו קו אחר, ויהיה בינינו ויכוח מר. אם נגזר, ייערך הוויכוח כאשר תגיע שעתו. אולם דחיית היוזמה האמריקנית מקדימה את העימות להיום. מה החכמה האסטרטגית בזה? מי יודע מה צפוי בשירות הללו? מי יודע מה יתחולל

במדינות ערב? עדיין לא ברור לאיש כיצד תתנהל השיחות, כיצד תתפתחה השיחות — ואנחנו כבר נתנהג כאילו הן נכשלו מראש, ונזמין עלינו את פורענות הוויכוח הנוקב עם ארצות-הברית במקום דחייה של חודשים — מי יודע? או אולי של יותר מזה, ונקדים אותה להיום, אגב דחיית פנייתה של ממשלת ארצות-הברית?

בצדק שאלו חברי כנסת: מה נשתנה במשך שישה שבועות? הרי לפני שישה שבועות דחינו פה אחד את הצעת רוג'רס. ממשלת ישראל על כל גוניה החליטה פה אחד להשיב תשובה שלילית. ושואלים, מדוע היום דווקא תשובה חיובית? הסיבה פשוטה: פוליטיקה אינה תיאור-לוגיה. אולי כדי לא להרגיז את ידידי הדתיים אומר, שפוליטיקה אינה מיתולוגיה. אם כי מיתוס דרוש לכל עם ואנחנו לא חסרים אותו. אם במשך כך וכך שבועות משתנות הנסיבות ומשתנים הנתונים — יכולה ממשלה לשנות את החלטותיה בהתאם. לא רק שאין בזה בושה. יהיה זה מזור אם ממשלה תדבק בהחלטות חד-פעמיות, ובכל מצב ובכל סיטואציה תציג אותן כתשובות נצח —

אברהם עומר (המערך, עכדה — מפ"ם): עובדה שגח"ל גם כן השתנה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

— ותאמר: ראה תשובתנו מיום זה וזה מלפני שלוש שנים; והתשובה הזאת צריכה להשיב על כל הבעיות המתחדשות.

במשך השבועות הללו נתחוללו כמה התפתחויות מעניינות. קודם כל, ראש הממשלה קיבלה שדר מן הנשיא. אנחנו במצב קשה, כי איננו רשאים לצטט את השדר הזה במליאת הכנסת. אני מרשה לעצמי לומר, שאילו יכולו להחיר לעצמנו את פירסומו במליאת הכנסת, היה מצב האופוזיציה קשה ממש.

שנית, לא הסתפקנו בשדר המקורי, שאני מאמין כי הגיע אלנו בגלל החלטתנו השלילית מלפני שישה שבועות, בין השאר, ותבענו הבהרות נוספות בדבר ההחלטה. קיבלנו הבהרות נוספות, שדובן המכריע הניח את דעתנו. השינוי השני שחל מאז, שמדינות ערב, לפחות שתיים מהן, נענו עקרונית להזמנת ארצות-הברית. אני חושב שהסיטואציה שנוצרה, עם כל אי-הבהירות שבה ואי-הודאות שבה, —

יוחנן בדר (גח"ל):

תגיד זאת שבע פעמים, אולי תאמין בזה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

— מחייבת אותנו. כולנו הצבענו פה אחד נגד הפסקת-אש זמנית, ואחר כך הצבענו פה אחד בעד קבלתה, כי השתנו הנסיבות. גם אז חסנו על חיי אדם, והשר בגין תיאר בדברים עזים מה עובר על חברי הממשלה כשהם מחליטים על מיבצע.

(קריאה: אל תשכח את אלון...)

סמוך עלי. את אלון אישכח? אפילו את תכנית אלון אינני שוכח, לא רק את אלון.

שמואל תמיד (המרכז החפשי): זאת דווקא כדאי לך לשכוח.

חוברת ל"ה, ישיבה צ"ט

– הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (אלון,

בגין, מאיר) –

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני רואה לעצמי חובה לדחות אנאלוגיה חולנית עם מיגכן. כולנו למדנו היסטוריה, ואנחנו נוהגים לבוא באנא-לוגיות. אינני אומר שבכל תקופה אין יסודות של התכח-שות והפקרה; יש גם בתקופתנו. ועלינו לזכור את הלקח של מיגכן, דווקא אנחנו, כי היינו מבין הקרבנות הראשיים, עוד יותר מאשר צ'כוסלובקיה. אבל כל השוואה בין הסי-טואציה הנוכחית לבין פרשת מיגכן הטראגית והכעורה זועקת לשמים, היא מטעה, ולו רק בגלל הסיבה הפשוטה: הנשיא ניקסון איננו צ'מברליין, ואמריקה של ימינו אינה בריטניה של אז, ומדינת ישראל אינה צ'כיה. ועם כל החשבון המר והנוקב שיש לנו עם ברית-המועצות, היא אינה גרמניה של היטלר. יש לנו חשבון מר, והיתה לי חובה וחוכת לבקר אותה קשות בשאלה היהודית מעל במת הכנסת רק לפני כמה שבועות, ויכולתי להוסיף כהנה וכהנה, ובכל זאת ברית-המועצות – עם כל הביקורת העזה שלנו עליה – אינה גרמניה של היטלר.

אגיד דבר מרחיק לכת יותר. עם גרמניה של היטלר לא היינו עושים שלום, אבל עם מצרים של נאצר, אם תהיה מוכנה להנאים מתקבלים על הדעת, נעשה שלום. לכן, אנא, אל תהלכו אימים על העם הזה, שניאלץ לע-מוד בגזרות חיות קשות, באנאלוגיות שאין להן שחר.

כמה תלי-תלים של פירושים נתן השר בגין בממשלה וכאן – ואין זה בגדר הדלפה, כי הוא דיבר על כך כאן – לפועל to acknowledge. אני מקווה שידתי שר-החוץ אבא אבן חוץ קמבריד' לא יפסול את המילון של אוקספורד, אשר בו כתוב ש-acknowledge פירושו form a legal form to recognize. בעצם, המלה של acknowledge זה recognition. אני מבין מדוע השר אבא אבן מצא את הפירוש למלה הזאת דווקא במילון של ובסטר, אבל מתברר שגם בוובסטר כתוב כך.

השר מ. בגין:

אבל למה בכל זאת כתוב acknowledged כאשר זה לא מונח מקובל?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

איפה שכתוב recognize כתוב "acknowledge-ment".

סגן ראש הממשלה י. אלון:

במילון האנגלי-עברי כתוב מול המלה "acknow-ledge – הכרה".

השר מ. בגין:

אם זה אותו דבר, למה זה נאמר recognition? (קריאה: בגין לא היה לא בקמבריד' ולא באוקספורד, מה אתם רוצים מחיו?)

סגן ראש הממשלה י. אלון:

האומנם מנהיגי מדינות ערב שנענו ליזמה האמריק-נית לא נטלו על עצמם סיכונים רציניים? האומנם היה מרשה לעצמו מנהיגי ערבי ליטול על עצמו סיכונים כאלה אך ורק מטעמים טכסיים? הקרע בין מצרים לעיראק, סוריה ואלג'יריה, הקרע בין מצרים לבין אירגוני הטרור והחבלה...

חברי-הכנסת בדר, קודם היה לך תענוג להפריע

לממשלה, כי חבריך ישבו בה. מדוע אתה מפריע עכשיו כאשר ידיך יושבים בה?

(צחוק באולם)

אני סבור שמנהיגי מדינות ערב נטלו על עצמם סיכונים גדולים. אמנם אינני בטוח אם הם יעמדו בהם עד הסוף. אני לא מאושר מהנאומים המושמעים מקהיר ומעמאן; אבל אם נגזר שהם יסוגו מהסכמתם, יסוגו הם ואל ירחצו בנקיון כפם. הם נטלו על עצמם אחריות עקיפה לביטול החלטות ישנות, שנדמה היה ששום כוח לא יזיזן; כי לפחות בדיעבד, הרי ההיענות של מצרים וירדן ליזמה האמריקנית ולהזמנתו של יארינג יש בה משום ראשית הסתלקות מהחלטות ועידת תארטום הארורות – ארורות מבחינתנו, ולדעתי ארורות לא פחות מבחינת מדינות ערב.

והערה אחרונה. חבר הכנסת השר בגין דיבר בחרי-פות נגד הטקסט שהשמיעו בשמו של השגריר יארינג. האם זהו הטקסט שהוגש לפניכם לאישור, חברי הכנסת? הרי ראש הממשלה כללה בנאומו את מלוא הטקסט אשר אותו שיערגו לממשלת ארצות-הברית, דווקא בנושא הזה הקשור עם חידוש שליחותו של יארינג.

(קריאה: האם זהו טקסט אחר?)

בוודאי, זהו טקסט מלא יותר. בטקסט שלנו לא מדובר רק על נסיגה.

(קריאה: יש מילואים לטקסט.)

יש מילואים לטקסט, והמילואים האלה חשובים מאוד.

(קריאה: יש סתירה.)

אין שום סתירה. הטקסט המקורי הוא חלק מהחל-טת מועצת הבטחון, והטקסט שלנו יש בו מילואים מה-טקסט של החלטת מועצת הבטחון פלוס החידות של אישים אמריקאים מוסמכים פלוס הרעות שלנו. אין הבדל?

האם מדובר, חבר הכנסת השר בגין, בנסיגה תמורת שיחות?

השר מ. בגין:

יגאל, כמה זמן עוד תקרא לי שר?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

עד ארבעים-ושמונה שעות מאז התפרותך. אני מקפיד לשמור על חוק. למדתי זאת. אינני מהממהרים להתייאש – מי ידע מה יקרה תוך ארבעים-ושמונה שעות.

האם מדובר כאן בנסיגה תמורת שיחות? האם מדובר על נסיגה אל החלל הריק? המלה נסיגה והמלים ביצוע החלטות מועצת הבטחון קשורות בהקשר מסויים. במסמך, אשר קראה כאן באזנינו ראש הממשלה, מדובר על נסיגה אל גבולות בטוחים ומוסכמים אשר יושגו במשא-ומתן; וכאן, כאשר מדובר על ביצוע, מדובר על ביצוע החלטות אשר נגיע אליהן בדרך של משא-ומתן. והרי בשעתה החליטה הממשלה שהיא מוכנה לשיחות לפי נוהל רדוס, ושם היו יסודות של משא-ומתן עקיף, יסודות של משא-ומתן ישיר, ואפילו משא-ומתן מאחורי גבו של המתווך מטעם האו"ם.

אינני רוצה לגוול מזמנכם, ביחוד שהישיבת-ראש הנכבדה כבר שמה עלי עין לרעה. אולי תואילו לעיין

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (אלון, הלוי, סנהדראי, אלועבי) —

גח"ל לפרוש מן הממשלה, דבר שאנו רואים כאכזבה גדולה.

אנו ערביי ישראל האמנו בקיום מדינת ישראל והאמנו בהשכנת השלום במוקדם או במאוחר. אנו גם האמנו באמונה שלמה, כי הסיכסוך הערבי-ישראלי בוא יבוא לקצו, וכי שני העמים, הערבי והיהודי, וגם מדינות ערב וישראל, יהיו בצל אווירה של אהבה ושלום. ערביי ישראל ובמיוחד אנו, אשר ליוונו את המדינה מיום הקמתה ולא קפצנו לעגלה ברגע האחרון, סבורים, כי תפקידנו בפתרונות השלום חייב להיות רציני ויעיל.

האזנו ועדיין אנו מאזינים לשידורים של מדינות ערב ובמיוחד של שכנתנו מצרים. לא נעלמים מאתנו ההבדלים הניכרים בין הפירושים הגיתניים על-ידי מצרים וישראל בדבר יזמת השלום האמריקנית. אך בכל זאת רוצה אני להיות אופטימי ביחס למלת ה"ה" שנאמרה בפעם הראשונה על-ידי גמאל עבד-אל-נאצר. אני רוצה להאמין, כי מלה זו יצאה מן הלב ומתוך כוונה להגיע באמת לשלום, לאחר שראינו עד היכן הגיע המצב כתוצאה משלושת האלופים שנתקבלו בהארטוט, הלאוים של לא-התפייסות, לא-משא-ומתן ולא-שלום עם ישראל.

לכן בנסיבות חמורות וגורליות אלו הגני פונה מעל במה זו למר גמאל עבד-אל-נאצר, כפי שפנית אליו בנסיבות קשות קודמות, ומבקשו להקשיב לפנייתי הגונה בעת מתוך כוונה טובה, אצילית ונדיבת לב, למען האינטרס המשותף שבין ישראל למדינות ערב.

אני קורא לנאצר להשליך מאחוריו גו את הצווחות וההאשמות הנשמעות על-ידי אלמנטים בלתי-אחראיים הרוצים שהמזרח שלנו יישאר כבשן המלחמה, והמבקשים להפוך את אזורנו לגיהנום שני. אני קורא לנאצר להתייחס לעניין הזה בתבונה, בחכמה ובישוב-הדעת. עיני העולם כולו מופנות אליו ואל עמדתו; הן תרות לדעת איך יתנהג בנסיבות האלה וכיצד ישמור על הרושם הטוב שנתקבל אצל המשקיפים והאנשים ההגונים.

נאצר הצטיין באומץ-לב ובחכמה באמדו את המלה ה"ה", מלה שלגביה היינו סבורים, שאם מישוה מבין המנהיגים הערביים יאמר זאת, סופו מוות. עתה, אדוני הנשיא, מאחר שאמרת את ה"ה" ויצאת בריא ושלם ומוקף אהדתם של כל העמים אוהבי השלום, לרבות העמים הערביים שתמכו בך וביכרו אותך, לא אוכל שלא לבקש אותך להמשיך הלאה לקראת השלום, מבלי להפנות תשומת-לב לג'ורג' חבש ולשכמותו ולשש-מאות וחמישים אנשי צבאו.

כפי שאמרת, פנית אליך בהדמנויות רבות, ושלחת אליך באמצעות כמה ממנהיגי העולם את איגרותי, ובהן ביקשתי ממך להיות גיבור שלום ולא גיבור מלחמה. נראה לי עכשיו כי אתה הולך בדרך הזאת. על כן עבור את הדרך הזאת עד תומה, והשג את כבוד התואר הזה אשר איש לא השיג לפניך. היה בטוח כי גבורת השלום — נצחית היא ואילו גבורת המלחמה — בת-חלוף. בכך תשיג נצחון לא לעצמך כי אם לעמך ולעמים הערביים שגורלם הינו חובה קדושה המוטלת עליך. שמור איפוא לעמך ולעמים הערביים את דמם, את צעיריהם, את ילדיהם ואת עתידם.

בזמן שאנו תומכים בממשלה ובכל הצעדים שהיא צועדת לקראת השלום, רצוננו להדגיש, כי אנו מוכנים

בסטינוגרמה לפני שתצביעו. אני מציע גם לחברי גח"ל — בכל אופן לאלה שהצביעו נגד יציאה מהממשלה — לעיין מחדש בטקסט. תראו כי מה שהוצג לפניכם על-ידי מנהיג האופוזיציה אינו תואם את מה שהוצג לפניכם על-ידי ראש הממשלה.

בנימין הלוי (גח"ל):

למה לא ניסחתם את זה מוקדם?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אנחנו ביקשנו מנציגי גח"ל להצטרף לוועדת הניסוח ולהיות שותפים אתנו עד הסוף. אני באמת חושב שזה או מוקדם מדי או מאוחר מדי; מפני שאם אמנם נגיע לרגע שבו ממשלת ישראל תתמוטט ותוותר אפילו על גבולות בטוחים, האם אז לא תישמר לכם האופוזיציה לצאת מה-ממשלה? אולם אני שמתי לב לצליל, והוא חמור מאוד מבחינה מדינית, אם כי אולי מבחינת המיתולוגיה אפשר להבין אותו. אני הבינותי מדברי חברי-הכנסת בגין שב-עצם הוא אינו מוכן לראות בירדן צד למשא-ומתן בכלל. אינני חושב שזוהי מדיניות ריאלי, לא רק משום שהיא מדינה מוכרת, אלא משום שחי בה עם, ואינני רוצה להיכנס עכשיו לתסוככת של הישיוות השונות, כי השעה קצרה. אינני מציע שממשלת ישראל או מדינת ישראל תפסול מדינה ערבית כל שהיא כצד למשא-ומתן. אומר הרבה יותר מזה: לא אנחנו נקבע מי ייצג את הצד הערבי. יקבעו הם את נציגיהם — נקבע אנחנו את נציגינו.

ולכן, חברי הכנסת הנכבדים, אנחנו עוסקים כאן בקביעת מדיניות שצריכה להביא בחשבון את תנאי הזמן, המקום, האזור והתבל כולה. זוהי מדינאות שפירושה אמנות האפשרי תוך דבקות ביעדים ובמטרות הגדולות שלנו. כמובן, הייתי שמח יותר, אילו היינו מצליחים לשמור גם על שלמותה של הממשלה, אבל אני מקווה שהדברים לא ייראו כיומרה ממדי, אומר, כי ממשלה שיעדה לעמוד בכל המאבקים הללו — בכל זאת אי-אפשר לעמוד בהם בלי הרוב של 18 שרים הנשענים על 80 חברי כנסת, ולא טען זאת אף איש מקרב חברינו לשעבר בכנסת — אני מאמין שהממשלה הזאת, בהרכב הזה, בהישענה על הכנסת הזאת, תוכל לשרת את העם ולייצג אותו באומץ-לב, בכבוד ולא פחות מזה בתבונה.

היז"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סוף-אלדין אלועבי.

סוף-אלדין אלועבי (קדימה ופיתוח):

חברי הכנסת, המדובר הוא בשלום בין ישראל לערבים. מוטב שתשמעו כאן נאום מפי חבר כנסת ערבי.

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. שמענו את הודעת הממשלה — שנמסרה על-ידי ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר — אשר כללה הסכמה ליזמה האמריקנית לשלום. הממשלה הגיעה להחלטה נבונה זו לאחר בדיקה ועיון במשך כרבע שנה וישיבות ואחר מאמצים גדולים ומייגעים.

היינו רוצים שהחלטה זו תתקבל פה אחד על-ידי ממשלת הליכוד הלאומי, ושסיעת גח"ל תתלכד עם יתר הסיעות בממשלה. לפיכך שמענו בצער על החלטת סיעת

חוברת ל"ה, ישיבה צ"ט

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (אלזועבי, סנהדראי, כהנא) —

שואמרים כך ממעטים את דמותו ומחלישים את כוח העמידה שלנו כלפי חוץ. החלטה הממשלה כי אין היא יכולה להתעלם מדעת הציבור העולמית, כי מחוייבת היא לשמור על יחסים עם גורמי חוץ, כי מחובתה לעשות הכל כדי למונע סכנה של עימות עם כוחות שאין אנו מעוניינים בעימות עמהם. משום כך לא נצביע נגד הודעת הממשלה; אך גם לא להצביע בעדה, כי לא נהיה שותפים בבצוע ולא נוכל לעקוב אחריו, כדי שיופעל בדרך ובצורה ההולמים את השקפתנו.

עם זאת אוסיף ואומר כמה מלים שהם עם לבי. אבל אשמים אנחנו. אנחנו כולנו יחד אשמים בכך שנתנו גים אנו במצב שבו אנו נתונים, ומוכרחים היינו להסכים לשינוי הקו ולהצביע עמו. אני משוכנע כי מפני חטאינו גלינו מארצנו. ואני משוכנע כי אין מתקנים עובדת גלות זו מארצנו על-ידי שיבה לארץ גרידא. יש סיבה לה, ואת הסיבה צריך לתקן. יש מנהיג לבירה הזאת, יש אדון עולם התובע מאתנו לאהוב אותו, והוא אשר קובע גם את התפתחותו ההיסטורית של העם הזה.

לצערו לא תמיד הבינונו מה הדרך גלך בה, ואף לאחורונה לא הבינונו. הזדמנות עצומה ניתנה בידינו על-ידי ריבון העולמים בעקבות מלחמת ששת הימים, ואנו, העם, לא השכלנו ליטול הזדמנות זו לדינו, לשנות את יחסנו אליו ולכות בכך להמשך רקמת מסכת זו של התבצרותו בארץ האבות.

והרשו לי להצביע על דברים הנראים אף לעין בוחנת בדרכים טבעיות, דרכי בשר ודם. בימים אלה נערך בארץ הזאת כנס של סטודנטים יהודים מרחבי תבל, כמובן, לא באו דווקא מתנגדי ישראל. באו במיוחד אלה אשר קשר להם עדיין עם העם, ואף אלה, לצערי הרב, רחוקים היו עד מאוד מלראות בארץ הזאת, בשלמותה, על כל מרחביה, ארץ המדברת אל לבם, את ארצם הם.

לפני ימים ספורים פורסמו ראינות עם בני-גוער, בני-גוער העומדים להתגייס לצבא. בדבריהם התגלה שוב — אינני יודע אם רבים הם או מועטים, אבל למרות הכל יש כאלה — עד מה רחוקים הם מאדמת קודש זו, אף אם הם גרים בה. ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו. לא הועילו כאן מבחני בגרות בהיסטוריה היהודית של זמננו; תרגילי התודעה היהודית שהונהגו בבתי-הספר שלנו לא קשרו אותם לקשר בל יינתק עם ארצם כולה. אין תחליף לקשר העם הזה עם ארצו, לקשר בן העם הזה עם עמו. הוא ייתכן דק על בסיס התורה הנצחית של עם ישראל.

אין כל ספק שעלינו גם ליצור דעת ציבור עולמית לשם הבנת טיעוננו. לצערנו, יש חלק בעם הזה שאפילו אצלו לא הצלחנו ליצור הבנה זו. ועל כך אשמים אנחנו.

לא קל מצבנו. לא קלה ההחלטה שהגיעה אליה הממשלה. יש בה משום שינוי קו שנקטנו עד עתה. עלינו לעשות כל מה שבידינו כדי ששינוי קו זה לא יגרום אותנו לווייתורים נוספים ולשינויי קו אחרים.

ונפנה בתפילה לשוכן מרומים שינחנו בדרך הישרה ויכוון דרכינו כולנו לטובה.

ה"ו"ר ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נח"ל, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנר.

לתרום ולהשתתף בכל המאמצים העשויים להוביל לשלום, ככל שיעלה לנו הדבר בטורחה ובעמל. השלום בין ישראל לבין מדינות ערב, או יותר נכון בין היהודים לבין הערבים, הוא בשבילנו הכל. הוא יקר לנו מכל דבר, אפילו מילדינו, מפני שאנו יודעים כי לא ייתכנו חיים במזרח התיכון ללא שלום בין הערבים והיהודים.

ה"ו"ר ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת נח"ל.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כל העולה על במה זו היום לרון בהודעתה של הממשלה מחוייב לדאוג, לפי מיטב הבנתו, לאיזון בהערכותיו; לדאות את החלטה של הממשלה באורה הנכון, לא להגוים בפירושה, אך גם לא להמעט את ההשלכות הגובעות ממנה.

אילו הייתי סבור שאנו דנים כעת בהחלטה נוהלית גרידא, לא היה קשה לי לדבר. אמנם היו לנו החלטות נוהליות על צורת המשאל-והמתן שאנו דורשים אותן. חשבנו שצורות נוהליות אלה יש להן משמעות מהותית, יש בהן הכרה מלכתחילה בזכות קיומה של מדינת ישראל ואותה תבענו. אך עם כל הכרוך בויתור על הצורה ועם כל העלול להשתמע ממנו, הרי שבנסיבות משתנות לא היה צריך להיות קשה כל כך להסכים גם לנוהל אחר ולצורה אחרת.

אבל, לצערי הרב, אינני מוכן להשלות את עצמי שיש כאן רק שינוי בנוהל, שיש כאן רק החלטה נוהלית. יש שינוי בגישה שלנו למהותו של המשאל-והמתן; יש כאן שוני בהערכת הסיכוי להישגים שאנו מעוניינים בהם ושהיינו מעוניינים בהם. אינני מוכן להתעלם מהגורמים לשינוי שחל — וחל שינוי: שינוי בטון, שינוי בניסוח הדברים על-ידי דוברי הממשלה. די בעובדה אחת שעליה הסכימו פה אחד כל חברי הממשלה, גם אלה הפורשים ממנה: — הסכמתה של ישראל להפסקת אש לשלושה חודשים — ההסכמה לדבר שעורר חששות רבים בעבר — ניתנה פה אחד. והדבר בא ללמדנו.

אבל יש גם עובדה אחרת. בעבר הלא-רחוק היו אתנו דוברים גבוהה גבוהה. רק מעטים מבין חברי הממשלה ידעו לרסן את עצמם בדיבוריהם כלפי העימות עם המעצמה העוינת אותנו. לצערנו לא הצליחו בעבר לרסן אחרים, וביניהם אפילו לא את אלה הנתונים למרותם ולאחריותם.

לא היתה התחשבות בדבר נוסף: כל מלה ומלה הגאמרת על דינו נאמרת לא רק כלפי חוץ אלא גם כלפי פנים, כלפי העם. בעם הופחו תקווה, גם אליו דיברו על משימות שכאילו נוכל לעמוד בהן; לא התחשבו בכך, שאם תגיע שעת הביצוע נצטרך לבוא ולהסביר למה לא נוכל לעמוד במשימה.

לאשרנו העם נכון יותר. הוא ידע, כך נדמה לי, לשקול את הדברים יותר בקור-רוח ופחות ברגשות. ונדמה לי שהעם הזה רואי לשבח על כי ידע הוא לעמוד ויידע לעמוד גם בנסיבות החדשות, ולא ייגרר אחרי רגשות, לא ייגרר אחרי טיפוח פרסטיז'ה מדומה או לא מדומה.

אני מבין כי הכרעה זו שהכריעה הממשלה אין פירושה קבלת תכנית רוג'דס לגופה. אני אף סבור שאלה

אליאס נח"ל (שיתוף ואחוה):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. אומץ-הלב שגילו ראש הממשלה והממשלה בקבלת את יומת השלום האמריקנית אינו פחות מאומץ-הלב שגילתה הממשלה ביום ה'5 ביוני 1967.

אכן יש גיבורים למלחמה ויש גיבורים לשלום. במשך 22 השנים שחלפו נתנסה המזרח התיכון בייסורים רבים כתוצאה מן המלחמות וחילופי האש אשר שררו באזור. במשך השנים הללו נשפך דם רב של חפים מפשע משני הצדדים, וכסף רב בזבז על קניית מכוונות ההרס והמל"חמה. כל זאת כתוצאה מעקשנותם של המנהיגים הערביים ואי-הכרתם בקיומה של ישראל. מלחמת ששת הימים היתה איפוא תוצאה הכרחית של עקשנות זו.

עתה אנו רואים כי השכל שולט במקום הרגש. אחרי שהסכים נאצר ליומת השלום האמריקנית — למרות התנגדותם של עיראק ושל כמה אירגונים פלסטינאיים — הכריזה היום ראש הממשלה על הסכמתה ליומה האמריקנית. הסכמה זו כשלעצמה הינה בבחינת גבורה אמיתית, התנהגות נבונה ושקולה וצעדיה לקראת השלום המיוחל על-ידי כל בעל מצפון במזרח התיכון הזה.

רשימתנו — שיתוף ואחוה — מעריכה ומברכת את היוזמה הטובה הזאת, ומקווה כי השלום ישכון בארץ זו ובארצות השכנות. באותו זמן אנו מקווים כי תוצאת המשא-ומתן הבא תהיה הכרה הדדית בזכויותיהן של כל המדינות הנוגעות בדבר, וכי ההסכמים יכובדו באופן הדדי מבלי להפירם. כמו כן אנו מקווים, כי מטרת המשא-ומתן תהיה שלום אמיתי הנשען על יסודות איתנים של צדק ואמת.

כל אדם מביין המיליונים החיים במזרח התיכון מצפה לשעת הגיל והשמחה, לשעת המפגש ולשעת ההבנה ושיתוף-הפעולה בין עמי ומדינות האזור הזה. גם אנו מצפים לשעה טובה זו, הגם שהדרך אליה זרועה מכ-שולים הרבה.

אנו מצפים לשעה טובה זו, כדי שנהפוך את מכוונות ההרס והמלחמה למכוונות יצירה ובנייה, המכניסות עושר ורווחה לעמי ומדינות האזור.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו לחברי-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חברי-הכנסת מנחם בגין הטיח אתמול בפני הממשלה האשמה גוראה, לאמור: לא אורי אבנרי קיבל את קו הממשלה, כי אם הממשלה קיבלה את הקו של אורי אבנרי.

אני מוכן לחולל על המחמאה ולומר שהממשלה קיבלה קצת באיחור את הגיון הדברים שאחזים ראו אותו קצת יותר מוקדם. אבל מכיוון שחברי-הכנסת בגין נתן לי מחמאה, אחזיר לו מחמאה ואומר, שלדעתי עשה מעשה פטריטי גדול בנטשו את הממשלה בשעה זו. יציאת גח"ל מן הממשלה היא הותנת את המשמעות העמוקה למפנה — והוא מפנה אמיתי — שחל בעמדת ממשלת ישראל, כשם שהתנגדות היסודות הקיצוניים בעולם הערבי היא הותנת את המשמעות העמוקה לתפנית הגדולה, המהפכנית, שחלה במצרים.

לא אעז להתחרות עם חברי-הכנסת בגין בריטוריקה,

בכשרון לבנות בניין קלפים מרהיב עין. אשתדל בדברי לנגוע פה ושם בקלפים הללו, ולראות מה יקרה לבניין.

מי שהקשיב בדריכות לנאום האמנותי המרשים הזה מוכרח היה לשים לב שיש בו שתי פרצות קטנות. חברי-הכנסת בגין התעלם משתי עובדות קטנות שבמציאותנו. הוא התעלם מן הסובייטים, והוא התעלם למעשה גם מן הערבים.

הסובייטים ישנם. לא אכנס עכשיו לזיכוח מי עוד להכניס אותם הנה, איך נתקבלה ההחלטה להפציץ את מצרים לעומק. רצוני לומר רק דבר אחד, ולא בנימה של קינטור. בתשובה לשאלה "האם לא נשקלה האפשרות שהפצצת מצרים לעומק תביא את הצבא הסובייטי למצרים" — אמרה ראש הממשלה בראיון ב"הארץ": "זה לא עלה על דעתו של איש, לא הועלתה או בישיבת הממשלה אפשרות זו".

אני אומר זאת ביחס לחברי-הכנסת בגין ולחבריו.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

ההפצצות הללו הכינו את הרקע להסכמי שלום.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

את הוויכוח הזה, אדוני סגן ראש הממשלה, עוד ננהל. ההיסטוריונים עוד יטפלו בו זמן רב. אבל כעת אני מעלה זאת כלפי חברי-הכנסת בגין. אם הוא והמשת חבריו בממשלה לא העלו על דעתם שהפצצת מצרים ומעשים דומים מוכרחים להביא את הצבא הסובייטי למצרים — מה פלא שעכשיו הוא מתעלם בכל נאומי מקיים הגורם הצבאי הסובייטי?

מהו הפתרון של חברי-הכנסת בגין? מה תשובתו לאתגר הזה של הופעת הצבא הסובייטי, כשברור לכל — לכל בר-דעת על כל פנים — שהצבא הסובייטי לא יתן למשטר הנאצרי ליפול, ושהמשך המלחמה יביא בהכרח, לעקבות העוצבות הסובייטיות הראשונות שבאו, עוצבות גדולות יותר ויותר?

מה מביא לנו השר בגין בתשובה? פסוק לטיני. פסוק לטיני שיש לו השלכה מחרידה, ואני תמה על כך שהוא לא שם לב לזה. כשהוא מביא את הדוגמה המפ"צתית של מינכן — זה כבר גרוע למדי. אבל כשהוא חוזר לימי חורבן הבית השני — זה גרוע עוד הרבה יותר. האם נהגו אז הקנאים בחכמה כאשר הכריזו מלחמה חשוכת-תקווה מבחינה צבאית על האימפריה הרומית? האם נהגו בחכמה אם נכריזו היום מלחמה על האימפריה הסובייטית? לא הייתי רוצה שמישהו יצטט בעוד אלפיים שנה פסוק רוסי על חורבן בית שלישי, כשם שהשר בגין ציטט היום פסוק רומי על חורבן בית שני.

הגורם השני הוא הרבה יותר חשוב. למרות התפנית הגדולה שחלה היום בדבריהם של רבים — שאת כל אחד מהם אני משבח, ובראש וראשונה אני משבח את סגן ראש הממשלה על נאומו הגדול היום —

יעקב נחושתן (גח"ל):

סגן ראש הממשלה צריך להיזהר משבחים כאלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אינני יודע. מה אפשר לעשות כאשר אנחנו הקטנים צודקים מכם הגדולים, ואתם בצד המפסיד? לא תמיד החכמה היא במספרים הגדולים.

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (אבנרי, ש. תמיר, אלון, הלוי) —

דה יורה, אין recognition אחר. ואילו "acknowledgement", קבלת העובדה של קיום ישראל, הכרה בקיום המדינה, השלמה עם קיום המדינה — זהו אקט האומר פחות מבחינה פורמאלית, אך הרבה יותר מבחינה מעשית. כי על מה אנחנו לוחמים בעצם? מהו היעד של מלחמתנו עשרים שנה, המישים שנה, תשעים שנה, אם לא ההכרה של הערבים, הקבלה של עובדת קיומנו על-ידי הערבים? הרי על זה כל מלחמתנו. האם יש לנו תביעות טריטוריאליות מן הערבים? האם אנחנו רוצים משהו מהם? אנחנו רוצים סכך-הכל שיקבלו אותנו בלבם פנימה, לא רק בחתימה על מסמכים כלשהם. acknowledgement זה ריבונות ישראל — זה יש כאן, וזה דבר חשוב.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
מדובר גם על respect.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אגיד גם משוה על "respect", אבל לפני שנגיע ל-respect אני רוצה להגיד עוד דבר על ההכרה.

בעברית אין הבדל בין recognition ובין "acknowledgement". בעברית זו מלה אחת: "הכרה". אבל גם בערבית אין הבדל, וכאשר גמאל עבד-אל-נאצר מדבר אל עמו וקורא באזניו את המסמכים האלה, הוא משתמש בדיוק באותה מלה שאנחנו משתמשים בה, "הכרה", בערבית "אעתידיאף". זוהי המלה שנאצר אומר אותה לערבים. וזה יותר חשוב ממה שאומר עבד-אל-נאצר באיושנו מסמך שהוא חותם עליו בשביל יארינג. כאשר הוא מדבר היום אל המוני עמו שלו, הוא מדבר על "הכרה" במלוא מובן המלה, במלוא משמעות המלה העברית.

אומר השר בגין שהמסמך אינו מדבר על respect, כיבוד.

בנימין הלוי (גח"ל):
לא כבוד, הוא אינו רוצה לכבד את ריבונותנו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
תבר-הכנסת הלוי, כאשר השר בגין אומר: אין כיבוד — האם לזה אנחנו זקוקים? הכבוד שיש לישראל בעולם הערבי היום והכיבוד של קיום ישראל נובעים מעובדות היסוד של קיומנו, של צבאנו, של כוחנו הכל-כלי. שוב מסמך בעניין זה לא יוסיף ולא יגרע.

בנימין הלוי (גח"ל):
הכוונה לחסל את המדינה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
תבר-הכנסת הלוי, אני אוהב להתווכח אתך, אבל לצערי לא אוכל לעשות זאת היום, אני מוכרח לסיים.

השר בגין מתלונן על שהיה "תכתיב", והוא צודק בהחלט. המסמך נערך בלעדיו. למה הוא נערך בלעדיו? האם לא בגלל העמדה הנוקשה של הממשלה, שנוכחות גח"ל בה מנעה כל אפשרות של גמישות? האם לא בגלל זה החליטו האמריקאים שאין טעם לדבר אל לבה של ממשלת ישראל, עד שלא יבואו עם דבר מוגמר בידם? דווקא העובדה של "תכתיב", או במילים פשוטות: דווקא העובדה, שהמסמך הזה נכתב ונחשף ונערך סופית בלי השתתפותנו, היא כתב-אישום נגד העקרונות המוחלטות של ממשלת הליכוד הלאומי במשך שלוש שנים. עקרות

— למרות התפנית הגדולה נדמה לי שכל הנואם מים היום זילזלו בתופעה אחת, שהיא היום התופעה המכרעת במרחב. היא יותר חשובה מקבלת ההחלטה על-ידי ממשלת ישראל, היא יותר חשובה מן הלחץ האמריקני והיא שגרמה לתפנית של ממשלת ישראל: הדבר שנפל במצרים. הדבר שנפל במצרים הוא מאורע היסטורי, שיש לו השלכות לארכו ולרחבו של המרחב. גמאל עבד-אל-נאצר הכריז מלחמה על היסטוריות הקיצוניים בעולם הערבי, על הפידאיון הפלסטינאיים שהם הכוח הדינמי העולה בעולם הערבי. מה משמעותה של המלה המהיפנים-ערבית הזאת?

שמואל תמיר (המרכז התפנית):
הוא יצר לך בעיה עם מי מן השניים להזדהות. אתה באמת במבוכה עכשיו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
לא עוד אגע בזה. אין לי בעיות בשטח זה.

מה משמעותה של מלחמה זו? ראינו הרבה מלחמות פנימיות בעולם הערבי מאז קום המדינה וגם לפני כן. בכל מלחמה פנימית כזאת השתרבב העניין הישראלי אבל זו הפעם הראשונה פרצה מלחמה כזאת בגלל העניין הישראלי, בגלל נכונותו המוצהרת של מנהיג העולם הערבי להכיר בקיומה של ישראל — ועוד אומר דבר על המלה "הכרה". הרי בשל כך פרצה המלחמה. היא לא פרצה בגלל עניין אחד כמו במקרים קודמים, כשכל צד הביא את העניין הישראלי כדי להיתלות בו. הפעם פרצה המלחמה מפני שנישאת מצרים הודיע על נכונותו להכיר בקיומה של ישראל, להכיר בגבולותיה.

האם אתם חושבים שבגלל איושנו תכסיס בשביל איושנו מלכדת מכריז נשיא מצרים מלחמה על התופעה הדינמית הזאת, שהיא מסוכנת בשבילנו, של התנועה הפלסטינאית של הפידאיון? שהוא מסכן את חייו הפוליטיים, אולי את חייו ממש, למען איוש תכסיס קטן, כדי להביך את מנחם בגין, בשביל לסכסך בין השר בגין ובין השר יוסף ספיר? האם בגלל זה באה התפנית ההיסטורית הזאת בעולם הערבי? האם לא ברור לחלוטין שעבד-אל-נאצר רוצה בהסדר מדיני? איני אומר שהוא רוצה בדיוק בהסדר מדיני שאנחנו רוצים בו. זה יהיה ויכוח קשה מאוד, אולי לבסוף. לא נוכל לקבל את מה שהוא יראה כגבול ויתוריו. אולי. אבל שהוא מוכן להסדר מדיני, שהוא מוכן לשלום, שהוא מצהיר פומבית על נכונות ל"שלום צודק ובר-קיימא" — האם אפשר להתעלם מזה? האם זו עובדה קטנה? האם זה דבר הראוי לשלש כתורות בעתון ערב ואחר כך להישיבח?

זוהי תפנית היסטורית, רבותי, והיא שהכריחה את ממשלת ישראל לעשות מצדה את התפנית הזאת. בצדק הכריחה. וטוב שממשלת ישראל הכירה בכורת הזה.

עכשיו בא השר בגין ואומר שלא מדובר כלל על הכרה. אינני רוצה להיכנס עכשיו לזיכוכו הסמנטי, שפתח בו סגן ראש הממשלה בהסתמכו על המילונים. אבל השר בגין שאל שאלה בקריאת-ביניים: למה כתוב בהחלטת מועצת הביטחון acknowledgement, ולא recognition? מסיבה פשוטה מאוד: recognition הוא אקט פורמאלי מסויים מאוד. כמו שאמר השר בגין בצדק, יש recognition זה פקט, יש recognition

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (אבנרי, בגין, אלון, סנהדרא, ש. תמיר) —

זו דנה אותה לפסיביות, דנה אותה לכך שלא שותפה בשום תהליך של חיפושי דרכים ראשונות להסדר.

עכשיו, כששאר המדינות הגיעו לידי הסכמה ביניהן, כאשר הרוסים השיגו את הסכמת נאצר, והאמריקאים השיגו את הסכמת הרוסים, עכשיו הם באים אלינו. מי שדיבר עם יוסף סיסקו או עם האנשים של הנרי קיסינג'ר או עם צ'ארלס יוסט יודע את הדבר. הם אמרו לי זאת לפני שנה. אני חושב שחבר-הכנסת זכין שמע גם הוא אותם הדברים. אמרו לי: אין לנו עניין לדיב עם ישראל לפני שהערבים והרוסים יסכימו; כאשר הערבים והרוסים יסכימו, נשתדל לשכנע את ישראל. וזה מה שקרה. הרוסים הפעילו לחץ על נאצר. נאצר עשה את החשבון שלו. הוא הביע הסכמה בלתי-מסוייגת למסמך זה. ומאותו רגע התחיל ה"שיכנוע" — אם אפשר לקרוא לזה כך — כלפיו.

היו"ר ט. סנהדרא:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת סנה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
גברתי הירושבת-ראש, חברי הכנסת. היתה לי הודמ-נות, הבוקר ולפני מספר ימים, בשתי הצעות לסדר-היום, להביע בפירוט מסויים את עמדותינו בנושא זה. לפיכך, בעקבות הוויכוח היום אסתפק עכשיו בהערות ספורות, לראש הממשלה, לסגן ראש הממשלה ולגת"ל.

בראש וראשונה אני חייב תשובה לראש הממשלה על שאלה שאלה אותי הבוקר, ואני מצטט: "האם במאי 1968 כאשר ניבא חבר-הכנסת תמיר כל מה שניבא, כמו ששמענו עכשיו, האם הוא תיאר לעצמו שביוני 1970 עדיין נעמד בקווי הפסקת האש?" נשאלתי ואני משיב: תשובתי היא — כן. כשם שתשובתי היום היא — כן, המצב הזה יכול להימשך, גם לאחר התשובה שנתתם לדוגרס, עוד פרק-זמן ניכר וממושך. כל אשר טענת — ואני שמח שסגן ראש הממשלה היה שותף לטיעון זה — הוא שההסכמה לתכנית דוגרס היא פועל-יוצא של ההסכמה להחלטת מועצת הבטחון ממאי 1968. וכתוצאה של ההסכמה מיום שישי האחרון תגיע הנסיגה אל קווי ה-4 ביוני, פחות או יותר.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
דיברתי על הסכמה בפירוש שלנו ולא בפירוש הסובייטי-ערבי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני טוען שהפירוש הישראלי, אותו פירוש שאבא אבן נתן לו ביטוי פעמים כה רבות, מנוגד למשמעות הטבעית העולה מההקשר של ההקדמה לאותה החלטה והמשכה. צר לי לומר זאת, אבל הפירוש האמריקני, המגדיר זאת כ-*plus-minus minor*, הוא הפירוש העולה מהחלטה הרעה ההיא. על כך צריך היה אז לתת את הדעת, בטרם אמרו הן לראשונה. על כל פנים הפועל-היוצא מכך — ועל כך באתי להתריע הבוקר — יביא לנסיגה מלאה, אך שום אדם רציני לא יעמוד עם שעון ביד ויאמר מתי בדיוק תקרה. אבל הוא בהכרח יביא לנסיגה, וללא שלום אמת. וכאן הוויכוח היסודי בינינו.

הערה שנייה אל ראש הממשלה — דבר אחד בכל זאת אידע השבוע והוא ששוב אי-אפשר לדבר ב"הן ולא רפייא בדיה", בשיטה של *double talk*, או כפי שהאמריקאים אומרים: *talking from both sides of the mouth*. שיטה זו נגמרה. המסמך שנתתם

השר מ. בגין:
נכון שאתה תצביע בעד הממשלה?
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני אצביע היום בעד הממשלה.
השר מ. בגין:
יש לך סיבה.
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
יש לי סיבה, ואני שמח שיש לי סיבה.
השר מ. בגין:
לא אתה קירבת אותה אל דעתך, אלא היא התקרבה אל דעתך.
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הבאתי את הדברים בשמך. הבאתי גאולה לעולם. אינני מתגאה בכך. אני חושב שהממשלה לא שוכנעה על-די, לא היה בכוחי לשכנע את הממשלה...
סגן ראש הממשלה י. אלון:
זה עניין של עיתוי.
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
גם על כך יהיה ויכוח, ועוד נתוכח בעתיד. צדק חבר-הכנסת בגין בדבר מהותי. כאשר טען חבר-הכנסת בגין שקבלת מסמך זה פירושה למעשה הסכמה לשלום בלי סיפוח שטחים, הוא צודק. לא תתקבל לא תכנית אלון, לא תכנית בגין, וגם לא תכנית מפ"ם. ידובר על גבול אחר. זהו הגיון הדברים. והניתוח של השר בגין בעניין זה היה נכון בעיקרו.

אנו אמרנו מלכתחילה שהשלום האפשרי היחיד הוא שלום בלי סיפוח שטחים. הרוב הגדול בבית הזה בא אלינו במשך שלוש שנים בטרוניות נוראות והאשים אותנו באמרו כי לנו הארץ הזאת אינה חשובה. כאילו טול-כרם, שכם וחברון יקרות למישהו יותר מאשר לנו. האם היינו בעד שלום בלי סיפוח שטחים מפני שאנו אדישים לשטחים? היינו בעד זה מפני שאיננו אדישים לשלום, ומכיוון שהבינו שהשלום האפשרי היחיד בתנאים הקיימים הוא שלום שלא יביא סיפוח שטחים לישראל. זה מוכח היום.

ככל שתתקשקש הממשלה פחות על שטחים, וככל

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (ש. תמיר, אלון, הלוי) —

האינטלקטואלים שלו לבית חולי רוח, ונותן יד לרוצחי ילדים וגושפנקה למעשיהם, וכשאני משער בדמיוני כסיט מה יהיה אם הם יפרצו יחד עם המצרים הנה, אל לב המדינה — איך אוכל לומר בוודאות מה יכול להיות או מה לא יכול להיות?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

מה היא תשובתך לסיטואציה כזאת?

שמואל תמיר (גח"ל):

אני נתתי תשובתי בשלמות.

בנימין הלוי (גח"ל):

ההשוואה היא לגבי העם הצ'כוסלבי.

שמואל תמיר (גח"ל):

אני מגיע לכך.

הדבר השני שאמרת — ניקסון איננו צ'מברליין. היום מקובל לזלזל בצ'מברליין, אבל בשנת 1938 הוא היה נחשב באנגליה כמנהיג מקובל, אגב לא כל כך יוני, שהתקבל בתרועות כשהביא את הסכם מינכן. הוא היה זה שאף הכריז את המלחמה על הנאצים, ואף ניהל אותה פרק-זמן מסוים. אני מקווה שניקסון איננו צ'מברליין. לך, אדוני סגן ראש הממשלה, וגם לי עדיין לא ידוע, אם לגבי ישראל והעימות עם הסובייטים הוא יהיה צ'מברליין או לא יהיה צ'מברליין; וכך, אל ניתן לו כאן אשראי מראש: נאמץ את דיו, נלחץ עליו, אבל אל ניתן אשראי מראש. ליהודים אסור לתת אשראי מראש לשום גורם בנושא הזה לגבי הנכונות להפקיר אותנו להשמדה או לא.

דבר שלישי לגבי ישראל עצמה: האומה הצ'כוסלוביקית של שנת 1938, עם התעשייה האדירה, עם 1500 המטוסים שהיו אז לרשותה של אומה קטנה, עם ביצורים עצומים בגבול הגרמני — האומה הצ'כית הזאת עם הרבה כוחות נפש לפני הכניעה לא נראתה כמו "החילי האמיץ שווייץ". לאחר מכן היא הידרדרה ונגררה למצב של מינכן. על כן באה האזהרה. וכנגד צירוף כל אלה ויתר ההקבלות וכנגד לימוד התופעה ההיא — בל יחין איש בינינו לבוא כנגד זאת ולומר שאין כל שחר להשוואה.

דבר נוסף שרצוני לומר היום, ובכך אני מסיים, גברתי היושבת-ראש, הוא כלפי גח"ל. אני סבור שאף כי אירע הדבר באיחור רב מאוד, ולא יחזור זה היו ויהיו תוצאות חמורות, שאולי עוד נשוב פעם לדון בהן — אף כי אירע הדבר באיחור רב מאוד, ואף כי מכאיב מאוד שהצביעו עליו עוד בשעתו גם חברי כנסת מגח"ל בדיונים במרכזיהם לפני שנתיים בערך, הרי העובדה שגח"ל פרש מהממשלה היא עובדה חיובית ובעלת ערך. לאמיתו של דבר היתה צריכה ראש הממשלה, לדעת, לברך על עובדה זאת, משום שבמדיניות נבונה ניתן להיעזר באופו יזייה גדולה יותר גם במאבק עם גורמי חוץ גם במאבק עם גורמים יזידותיים.

העובדה, שלהחלטה זו הצטרפו חברי המפלגה הלייב' רליים, שדעתם, או דעת רובם, לא היתה שלמה עם ההחלטה הסופית, היא לשבח להם, משום שהם עשו שני דברים הראויים לציון: ראשית, הם כיבדו הסכם בנסיבות לא קלות, גם כאשר לבם לא היה שלם עם התוצאה. שנית, בכך חיזקו את המבנה האופוזיציוני הכללי החייב להיאבק בדרכים הנאותות נגד מגמות

שם קץ לאפשרות לדבר double talk. על ראש הממשלה רובצת אחריות קשה, אבל הייתי מציע שנהג ביושר אינטלקטואלי. אי-אפשר לומר בבוקר: "אני מודי" עה שהנסיגה קיימת רק בדברי תמיר", ואחר-כך, אחר הצהרים, לבוא עם מסמך ששולחים לאו-תאנט, ובו כותב בים "אנו מקבלים החלטת מועצת הבטחון המחייבת נסיגה". זה לא רציני, זה double talk, ויש לחדול ממנו.

יש מדיניות. ראש הממשלה באה להגן עליה, ונתווכח עליה ולא נצטעעע במלים.

הדבר השלישי נובע אף הוא מן ה-double talk. הודגש בדברי ראש הממשלה וסגן ראש הממשלה, במהלך הדיונים, שהמסמך אשר התמתם עליו איננו המסמך שהוצג לכם לחתימה. אולי זה יפתיע את ראש הממשלה וסגנה כאשר אני אומר זאת, אולם, רבותי, אם אתם הולכים לקראת נסיגות — לפי שיטתכם, ואני מתקומם נגד מדיניותכם בכל מאודי — אם דברי סגן ראש הממשלה מתארים נכונה את דרככם וזהו הקו, הרי לפני שנתיים וחצי יכלתם לקבל תנאים טובים יותר. עליכם להפסיק גם כלפי חוץ את ה-double talk כי הדבר יביא לידי כך שתיפלו בין שני כסאות, שתעמדו לפני תנאים קשים יותר. אני הוא האומר זאת, ואני מדגיש: גם לשיטתכם, שלא לדבר על שיטת, double talk אינו מתאים עכשיו. החלטינו על מדיניות מסוימת, והיו אמיי צים. אני חושב שדרך זו מסכנת את קיום ישראל; אבל אם אתם מאמינים שאתם מבטיחים את קיומה, היו נאמנים לדרככם, ואל תתרוצצו בין שתי מגמות סותרות, המיוקת זו לזו.

ועכשיו לדברי סגן ראש הממשלה, ואם אינני מצטט אותם במדויק יואיל להעיר לי. הוא אמר שהועלתה בבית השוואה חלוגיה" לצ'כיה, למינכן, וכיוון שאני הייתי הראשון אשר הבאתי לבית הזה את ההשוואה, עוד לפני שנתיים, והתמדתי בה ואני מתמיד בה, וחושב שיש דמיון אימים ...

סגן ראש הממשלה י. אלון:

לא היית היחיד.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

באו עוד אחרים בעקבותי, וברוכים יהיו על המעשה שעשו, אבל לא זה הקובע. אני נוטל על עצמי את האחריות של ההשוואה, ואנסה להוכיח כי אכן היא קיימת, ולשלוט מכל וכל את הדיבור הזה של סגן ראש הממשלה, אותו דיבור שאין לו שחר.

אדוני סגן ראש הממשלה, כל השוואה בחיים אינה מקבילה, אינה חופפת, אינה מושלמת. אולם אני מציע לך לבדוק מחדש את מה שאמרת כאן היום לגבי שלושה גורמים המרכיבים את מינכן. התחלת בכך שברד'צייב איננו היטלר. אני נמנה עם אלה שהאמינו שנים כי ישראל חייבת לעשות הכל לבקש נתיבים אל ברית-המועצות. אולם ברית-המועצות סגרה את הנתיבים האלה על פניך, על פני, על פני ד"ר סנה, על פני כולם. היטלר של שנת 1938, לפני השואה, עדיין לא היה ידוע כהיטלר של שנת 1945. גם העולם דיבר אתו אז אחרת. אני מתפלל שאמנם יתברר במהלך עשר השנים הקרובות שברד'צייב איננו היטלר. אבל כאשר אני שומע על משטר המכניס את

— הדעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (ש. תמיר, סנהדראי, סנה, מאיר) —

מאתנו; אבל גם אם תיפתח הרעה — ידנו צריכה להיות בנסיין למנוע את הרעה ואל לנו לתת פתחון-פה להפנות את הקיטרוג על מה שעלול להתרחש כלפי העם הזה, שהוא הראשון בין עמי העולם לשנאת מלחמות.

חברי הכנסת, הרשיתי לעצמי באחד הדיונים המדיניים להביע חשש, שמתדקמת קנוניה אמריקאית-סובייטית מאחורי גבנו. לא השתחררתי מהחשש הזה. אינני יודע על שם מי לקרוא את ההצעות המתקראות על שמו הבלעדי של רוג'רס. אבל השר בגין אמר שזוהי הסכמה מראש אמריקאית-סובייטית-מצרית, שהוגשה לנו רק לחתימה. רצוני לשאול: דחייה על הסף, כמו שאומרים המשפטים, תפג את הקנוניה, או להיפך, התשובה שהו"צעה לנו היום על-ידי הממשלה היא שיוצרת אפשרות להיאבק נגד הקנוניה, כאילו בתוכה? שלילה, דחייה — תוליד לא לביטול הקנוניה, אלא לנסיין רציני לכפותה עלינו.

חבר-הכנסת בגין אמר: אתם תלכו עכשיו למשא-ומתן, וכאשר יגיעו לעניין הגבולות, ישאל הד"ר יארינג שאלות. הערבים יגידו: הגבולות של ה-4 ביוני, — זה ברור; ומה אתם תגידו? כל מפה שתציע, ישללו אותה מיד. הננו לשאול: אילו היה משא-ומתן ישיר — והשר בגין אומר שלמשא-ומתן ישיר הוא מסכים — הרי גם במשא-ומתן ישיר ישאלו את נאצר מה הוא מציע, והוא ישיב: גבולות ה-4 ביוני; ישאלו מה מציע השר בגין, והוא יוציא קרוב לוודאי את המפה של ה-11 ביוני; כלום באותו רגע לא ייגמרו השיחות?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
הם דיברו על גבולות 1947.

משה סנה (מק"י):

אני יודע, זה היה בתשובה לשאלון האחרון של יארינג, לפני גמר שליחותו.

ובכן, השר בגין, מה זה יעזור לך? גם אז אתה גומר את העניין. מוטב שתבוא ותגיד מהו הדבר המהותי המבדיל אתכם: אנו אנשי גז"ל, וביתר דאגות אנשי "חרות", מתנגדים לכל ויתור טריטוריאלי... ובאמת זוהי ההבדלה בינינו, לא מהיום. יש אולי קומץ קטן של להוטי נסיגה, הם מתי מספר. העם מחולק לשני מחנות: יש תאבי שטחים, אשר יודעים שהשלום אומר פשרה טריטוריאלי, ויתור על שטחים, ולכן אינם להוטים אחרי יזמות שלום; ויש שואפי שלום, האומרים: בלי שלום לא תהיה נסיגה, אבל בלי נסיגה לא ייתכן שום שלום. אלה ואלה יכולים לנהל יחד מלחמה, אבל אינם יכולים לנהל יחד מדיניות המכוונת אל השלום.

חבר-הכנסת הלוי, ידידי הנכבד, בירך אותי על פירוק הקואליציה, מפני שאני מלכתחילה התנגדתי לה. בתשובה עלי להגיד שזה לא עניין אצלי, הלילה, של שמחה לאיד. פשוט, אני משוכנע ששני המחנות מייצגים שתי תפיסות יסודיות, שיש להן שרשים מסורתיים בעם הזה, בישוב הזה, והם יכולים לשתף פעולה בהרבה דברים שהם משותפים לעם כולו; אבל לנהל יחד את המדיניות הלאומית כלפי חוץ וכלפי פנים אינם יכולים. הם נידונו להיות אחד בקואליציה והשני באופוזיציה — ואני מעדיף שתנועת העבודה תהיה בשלטון ותנועת ז'בוטינסקי באו"פ ופוזיציה, ולא להיפך; אבל יחד אינם יכולים להיות שניהם באופוזיציה או שניהם בקואליציה, כי הם שני השטבים

שאינן נראות לאופוזיציה. אלו הן תופעות חיוביות, ולא ביום כזה ניגע במצב כפי שהיה עד היום, מצב שהיה בלתי-רצוי ומוזק ביותר.

בהקשר זה, דווקא כמי שהעלה לראשונה בכנסת את רעיון הליכוד הלאומי, אני רוצה להעיר הערה אחרת: גה: הליכוד הלאומי קיים גם כשיש אופוזיציה גדולה. הליכוד הלאומי במונח הבטחוני, הצבאי, היסודי קיים בחזית וקיים בעורף. הייתי שותף לליכוד הלאומי, יחד עם סיעתי ומפלגתי, במשך כל שלוש השנים הללו בהיותי באופוזיציה. אך ליכוד כפרימט עליון אינו תמיד צודק ואינו תמיד רצוי. להבדיל באלף אלפי בדלות — היהודים הלכו מאוחדים גם לתאי הגזים, בסיסמאות ליכוד ה"ח חוללו כמה וכמה שואות. ליכוד חייב להיות במישור בטחוני, צבאי, בערכי היסוד של הקיום הממלכתי. אך הוויכוח המדיני העו יכול וחיוב ללמד, להפרות, להחיש תהליכים חיוניים לאומה, לקיומה, לבטחונה ולהתפתחותה.

ולפיכך אני רוצה לחזור על מה שאמרתי בכנסת בשעת הצעת אי-אמון ב-11 בפברואר 1969, כלומר לפני שנה וחצי. אני רוצה לחזור על הדברים מלה במלה: "אנו קוראים איפוא — אמרנו זאת אז ואנחנו חוזרים גם היום — לכל הכוחות שרוחם עמם — והם מצויים בכל פלגי ישראל, הם מצויים במפלגת העבודה הישראלית, בגח"ל, במפד"ל, במפלגה הליברלית העצמאית — אז עוד לא היתה הרשימה הממלכתית, ואני מוסיף את שמה — ובמפלגות אחרות — לא להזיק לניסוחים חמקניים של בת-היענה, ולהקים אל מול ממשלה זו כוח לאומי עממי מלוכד, אשר יאבק על מימוש הישגי הנצחון, על יצירת רקמת שלום בארץ-ישראל המאוחדת, על מניעת מלחמה, ועל קיומה, שלמותה ושלומה של ארץ-ישראל".

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, ואחריו לחבר-הכנסת שאקי.

משה סנה (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנאום המלוטש יפה והמוכן בהקפדה של חבר-הכנסת בגין התעלם מתולדות היזמה האמריקאית. מה הוליד אותה יזמה? הרי ידוע לכל כי היא נולדה עקב האימה של עימות צבאי חדש בתעלה, במזרח התיכון, עימות העלול להתגלגל לעימות גלובלי. וש"י "חירות" הצטיינו דווקא בקריאה לגורמים גלובליים שייחצו ויתאדו למערכה. הרי קראתם לארצות-הברית, למדינות נאט"ו באירופה, שהמלחמה הזאת היא מלחמתם. אינני מפריז איפוא באמרי שזוהי אימת סכנה של מלחמה גלובלית. ומתוך החשש שמה האימה הזאת תתדרש ותבוא באה היזמה בנסיין למנוע אותה. ואני שואל: האם יכולה מדינת ישראל לקבל על עצמה את האחריות לשלול נסיון כזה, כאשר נעשה? אני אומר: זהו נסיון; אינני יודע אם הוא יצלח, יכול להיות שלא, יכול להיות שנצטרך לעמוד בעימות. האם במקרה זה לא יהיה שום ערך לכך שאנו נתנו את דנו לנסיין מניעתו של עימות זה? לשוני כבולתי, אבל אני מקווה שמשמעות שאלתי ברורה.

לכן הרשיתי לעצמי להגיד בבוקר, שכל ממשלה בישראל לא היתה מהינה להשיב לאו להצעות אלה. אם ייפתח סיכוי לשלום, ודאי שאין מי שמעוניין בו יותר

– הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (סנה), הלוי, סנהדראי, שאקי) –

הסכמה" ולא כדי לכפות. ובאין הסכמה, הכל בטל ומבוטל כעפרא דארעא. ואם ניגען בעקרון הזה של ההחלטה אין לנו מה לחשוש. אם חלילה נזוו ממנו, יוכלו לכפות עלינו מי יודע מה. התוכן האמיתי של ההחלטה הוא הסכמה על הצדדים. ועל זה צריך ללכת להיאבק. זה חל גם על הגבולות. אין נסיגה לגבולות שמישהו יכתוב לנו. אנחנו הולכים להיאבק על הסכם שלום. על הסכם ולא תכתוב, על שלום ולא תחליף.

אנחנו הולכים להסכים למה שאנחנו נסכים. אנחנו הולכים בנפש חפצה לקראת הסכם של שלום, לקראת הסכם הדדי, לקראת הבנה הדדית.

אני מבקש לשיב לב להתרועעות שפרצה במחנה הערבי בעקבות הסכמת נאצר וחוסין להצעות רוג'רס. אינני בטוח בכך, אבל נדמה לי שזה מעיד על רצינות הכוונות המנוגדות בקרב הערבים, למלחמה מזה ולהסדר מדיני מזה. זה לא מחזה מבוים. זה לא ריב מעושה. הריב מעוגן באוריינטציות עולמיות. האחת היא אוריינטיבית על הסכם אמריקני-סובייטי, והאחת על מעצמה שלישית, שעדיין אינה באופן פסי באזור הזה, אבל מצד-יה בו מבחינה רוחנית. עיראק, סוריה, דרום-תימן, ג'ורג' חבש ונאיף הואתמה שייכים לאוריינטציה ההיא, הסינית.

לכן יש חשיבות גדולה למתרחש שם, ויכול להיות שהדיפרנציאציה הזאת שם מעידה על גישה רצינית לנסייון ההסדר, עם כל סימני-השאלה השייכים לכך. אבל מכאן מסקנות לגבינו – לא להתיימש מאפשרות של הידברות עם מיליון תושבי הגדה המערבית ועוה. הם לא חסידי המשטר ההאשמי, והם אינם חסידי האירגונים הטרוריסטיים. כמובן, הם אינם נלהבים להיות תחת שלטון ישראל. אבל מכיוון שהשטחים האלה ייפכו לאובייקט של משא-ומתן, הצענו במשך כל שלוש השנים, וסיעתנו חזרה על כך בכל הדוממות – ואני אומר שלא יאחרנו את המועד גם בשעה המאוחרת הזאת: להכריז שהשטחים האלה גורלם לא יוכרע מבלי לשאול את פי תושביהם, ולאפשר להם הקמת נציגות לאומית שתהיה שותפה לדיונים על עתיד השלום באזור הזה.

גברתי היושבת-ראש, הפעם לא אגיש הצעה נפרדת לסיכום הדיון, כי אצביע בעד הצעת הממשלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שאקי, ואחריו לאחרון הנואמים בדיון זה, חברי-הכנסת הררי.

אבנר ח. שאקי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. זהו נאומי הראשון, נאום בכורה בכנסת, ואני חש באחריות הגדולה שהדבר מטיל עלי, אלא שבכל זאת אני מוצא לחובה להביע דברים בנושא כה גדול, כזה העומד על סדר-יומנו.

לפי מיטב הכרתי ואמונתי, הכמיהה לשלום בעם הזה לא פסקה אף לרגע אחד מיום קום המדינה ועד היום. ובה, לדעתי, ההסבר לכך כי העם סבור עקרונות, שהגיעה העת. לחשוב על דרכים ממשיות לקידום השלום. ומשום כך יזמתו האחרונה של רוג'רס, על כל ההסתיי-גיות הנובעות הימנה, נראתה לרבים כמבשרת ראשית של שלום, אלא שהשאלה הגדולה היא: במאון הסיכויים והסיכונים שבתכנית – איזה מן השניים גובר?

בתוך העם, על כל הניואנסים שיש בכל אחד משני המחנות האלה.

התלוצצו הבריות ואמרו: בגין כל השנים לא יכול היה להיכנס לממשלה. ומי הכניס אותו לממשלה בתחילת יוני 1967? – קוסיגין. ומי הוציא אותו מהממשלה? – ניקסון. בדרך הטבע לא היה נכנס ולא היה יוצא. .. בכל בדיחה כזו יש משהו מן האמת.

ליכוד לאומי קיים מעבר לקואליציה ולאופוזיציה לגבי כל ציוויי ההגנה הלאומית; ליכוד לאומי לגבי ניהול מדיניות לא היה קיים ממילא גם בממשלה שנקראה ממשלת ליכוד לאומי. לכן שום אסון לא קרה. קרה הדבר הטבעי: אחד משני מחנות אלה צריך להיות באופוזיציה, וזה טבעי וטוב שמנחם בגין וחבריו יהיו באופוזיציה, – וזאת בלי שום עקיצה, בלי שום פסילה, בכל הרצינות, כי אני יודע את השרשים של האידיאולוגיה הזאת. אני מכבד את הדבקות בה, ועוד יותר אני מתנגד לה.

בנימין הלוי (גח"ל):

רצית לפלג את גח"ל.

משה סנה (מק"י):

אני לא רציתי לפלג. אתה יודע, חברי-הכנסת הלוי, שאני לא פציתי את פי באיזה שהוא דיון מדיני מבלי להבליט שבענייני הגנה לאומית מאוחד העם, רובו ככולו, מעבר להשתתפות או אי-השתתפות בקואליציה, וזה חל גם על גח"ל. ואני גם מכיר את בעלי-הדבר. אתם אולי גוף אחד, אבל לא נשמה אחת. גם בעניין הנידון אתם לא מאוחדים. ההצבעה לפנות בוקר במרכזי גח"ל הוכיחה שאתם לא גוש מלוכד. אתם יכולים להחליט שמוטב לכם להישאר גוש אחד. אבל אתם שני הפכים בעניין השנוי במחלוקת בעם. לא מהיום מכיר אני את השר מנחם בגין ולא מהיום מכיר אני את השר יוסף ספיר. אין כאן אותה גישת-יסוד. ובכך, לא אני רוצה לפלג את גח"ל, אלא גח"ל מפולג מבחינה רעיונית. ההצבעה אצלכם לא היתה חטיבה מול חטיבה, וכמובן היו בודדים יוצאים מן הכלל.

התשובה הישראלית החיובית להצעות רוג'רס – זאת אני אומר למתלהבים – אינה מביאה את הישועה. לא אמרתי שהנני בעד תכנית רוג'רס. אני נגד תכנית רוג'רס. אבל אני נגד דחיית הצעות רוג'רס האחרונות. זה לא אותו דבר. ההסכמה להצעות רוג'רס אינה מביאה את הישועה לישראל, אבל היא גם לא מביאה שואה. לא זה נכון ולא זה נכון. זה מניח מסו, יוצר סדן למאבק הפוליטי. על סדן זה יתגושש היריבים ויתנהל מאבק פוליטי, אם נגיע לכך, ויש לנו מה לעשות ומה להשיג במאבק הפוליטי. רבותי, עיקר מאבקנו – והייתי מודה לשר החוץ אם יקשיב היטב לקטע זה של דברי – צריך להיות על עקרון ההסכמה המונח ביסודה של החלטת מועצת הבטחון. ואם אני מתרעם על השר בגין – עד עכשיו התוכחתי אתו – אם אני מתרעם עליו, הרי זה משום שלצורך הוויכוח הפנימי אמו ברמיה שהפירוש של אויבנו על החלטת מועצת הבטחון הוא הנכון, ולא הפירוש שלנו. זו לא אמת. מי שקורא את האות ומי שמאזין לרוח ההחלטה יודע שכל מה שנאמר בה, כל ההוראות, כל העקרונות, הכל צריך להיעשות על יסוד של הסכמה. השליח צריך לבוא לאזורנו, "כדי לקדם

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דיון) (שאקי, אבנרי) —

"שטחים מוחזקים" — אם אמנם זהו המושג, הרי זוהי מהפכה, רבותי. זהו המונח המכריע, שלדעתי עמד ביסוד החלטת הפרישה של השר בגין ושל חבריו, — פטריוטים מעבר לכל ויכוח וללא צל של ספק. מונח זה ודאי שהיה בו כדי להדאיג, כי היה בו, במוסרת, משום הודעה והודאה כי אנו רואים עצמנו תוקפנים, או לפחות מי שאינם מצויים בשטחים אלה בזכות. ואילו "שטחים מוחזקים" זהו מושג נייטרלי, נייטרלי מבחינה משפטית ומכל בחינה אחרת; הוא מאפשר תימרון נרחב ונותן סיכוי להישגים של ממש בדיון על השטחים הללו, לכשיתחיל.

נקודה נוספת, שאיננה מצויה במסמך המוצע לכנסת, היא חוסר ההדגשה של טיב הזכויות שאנו תובעים עים לעצמנו. מפליא הדבר שבמשך השנים שעברו מתוכם מלחמות ששת הימים, בהסברה בפנים ובהסברה כלפי חוץ, אין הממשלה מנצלת, משום-מה, נשק אדיר ששמו: זכותנו ההיסטורית, הדתית, המוסרית של הארץ הזאת. ואין אלו מלים גרידא, ואין אלו מליצות — זהו תוכן חייו של העם הזה. פרופסור טלמון אמר בהזדמנות מסוימת, כי הוא התבייש לומר בקונגרס מסוים שהוא תובע את הזכויות לעמנו בשטחים בשם "קושאן" היסטורי. ילעגו המלעיגים ויגחכו הציניקים — זוהי האמת הבלעדית, היחידה, הנצחית, כי זכותנו כאן עומדת מעבר לזכות לבטחון, מעל ומלפני הזכות לבטחון. הלא היא עצם זכותנו המוסרית להימצא כאן, והיא העומדת ביסוד תביעתנו. אם לא תעמוד זכות זו ביסוד התביעות, ספק אם יהיה לנו הכוח המוסרי, במהלך המשא-ומתן, לעמוד באותו חוסן ובאותה עקביות שראש הממשלה הבטיחה לנו היום בהודעתה.

הייתי עד בישיבתה של הנהלת המפד"ל, כאשר הגיעה משלחת מתנחלים מגוש-עציון ומחברון כדי להשמיע דאגתה. מפליא אותי שבכל הדיון עד כה איש לא הזכיר את נושאי המאבק הגדול על עתידם של אותם שטחים. בכל המצעים, כמעט ללא יוצא מן הכלל, דובר על התנחלות רבת-ממדים, רבת-תנופה, על נוער מגשים, שאינו רק מדבר, וכי. יש לי הזכות והעונג לדבר בשמה של מפלגה שבנושא הזה הוכיחה את עצמה כמגשימה בין לא פחות מאשר מודרת. היתה כאן זהות מלאה בין התפיסה הדתית-לאומית-היסטורית לבין הגשמתה, זהות שביקשה לתת לאותן תפיסות מימוש של יום-יום. והנה באים אותם אנשים ואומרים: האומנם גפנה, חלילה, מקומות אלה; האומנם אחיזתנו בהם היא זמנית? היינו מאושרים מאוד אילו יכלה ראש הממשלה, בסיכום הדיון היום, לבשר לאותם מתנחלים ברמת-הגולן, בגוש-עציון, בבקעה ובסיני, כי אין כל כוונה לגשל אותם; כי היאחותם איננה היאחות ארעית או בטחונית בלבד. גם במצע המערך דובר על התנחלות כפירת ועירונית, ולא רק בטחונית. זה יהיה אות לעולם ולמנהלי המשא-ומתן, כי ההסתייגויות המצויות במסמך ששמענו היום הן הסי-תייגויות של מהות, ולא הסתייגויות שבנוהל בלבד. הדבר הזה עשוי לחזק את ידיהם של המתנחלים ולהוכיח לעולם כי ממשלת ישראל גמרה אומר לראות בזכויותיה ההיסטוריות, שאינן פחות משפטיות משהן היסטוריות ודתיות, זכויות שהיא עומדת לממש במסגרת המשא-ומתן.

אני מודה כי מי שטוען "אף שעל" טוען באותה עת ועונה "לא שלום". כחבר בתנועת ארץ-ישראל השלמה לא דימייתי אף לרגע את המושג "אף שעל" כמושג מדיני אפשרי, אבל יחד עם זאת אני מאמין כי

הדבר הראשון שיש לומר בסוגיה הוא כי במירון שלום — ויהא רצון שיימשך כל התקופה שתבוא — אין אנו צריכים להרגיש את עצמנו נחותים לעומת שכנינו.

עם שלוחמיו הנפלאים יכלו למחרת הנצחון לשיד שיר הימנו שלום, כפי ששרו אלה שכתבו את "שיר לוחמים", השירה האנושית המלהיבה ביותר שספרות המלחמות ידעה אי-פעם — עם זה, שבניו, למחרת היום בו נפרדו מרעיהם הטובים ביותר, נאבקו עם עצמם אם נכון מה שעשו כשנאלצו להרוג חיילי אויב שקמו עלינו להשמידנו, אינו זקוק לסינוגוריה על היותו עם שוחד שלום במעמקי מעמקי.

אבל השאלה הגדולה היא, האם התכנית המוצעת אמנם מקדמת את השלום, ובאיזו מידה? דבר אחד הוא מעבר לכל ספק: שפך הדם הנמשך זה שנים, ובעיקר מאז תום מלחמת ששת הימים, עומד ביסוד הרצון העז של העם הזה לבדוק בצינות כל סיכוי, ואפילו הקלוש ביותר, של הידרות אמת עם שכנינו. אין איש מהיושבים כאן ואין איש מחוץ לאולם הזה יודע להשיב על השאלה האמורה בבטחון, אבל ודאי שלא יהא זה גבון שלא לעשות נואמץ של ממש כדי ללמוד מה מידת הכנות של מצרים וירדן הפעם. אדרבה, נעמיד עצמנו למבחן אמת, כדי לראות מי מן הצדדים כן במאמציו לשלום. לדעתי, המסמך העומד להישלח, בניסוחו המחודש, טוב בהרבה מקודמו. עיינתי בו יפה יפה, ואין ספק שחלו בו שינויים לטובה. השינוי העיקרי והבולט הוא זה שמופיע בו לראשונה, מה שלא היה במסמך המקורי ליארינג, המושג "גבולות בטחון מוכרים ומוסכמים". דבר זה הושמט, ובוודאי בידעין, מהמסמך המקורי. החזרתו למסמך החדש יש בה יסוד מעורר.

אני רוצה לקוות כי נכון הוא מה שקראתי זה עתה, כפי שקראו אחרים, שבדבריה המודפסים של ראש הממשלה כתוב "שטחים מוחזקים" ולא "שטחים כבושים". אם אין כאן טעות דפוס — והריני מקווה שאין כאן טעות דפוס — בוודאי שזוהי התקדמות גדולה לעומת ההצעה שראינו ביום רביעי וביום חמישי. אני מודה כי מבחינת ההשקפה של המפלגה הדתית-לאומית ושל כל אדם דתי בכלל בארץ ובעולם, הרי בנקודה זו של ראיית השטחים ככבושים יש סתירה עקרונית לתפיסה האומרת כי שטחים מרובים בשטחים המוחזקים הם שטחים משוחררים במלוא מובנו של המושג, בשל זכותנו הבלתי-מעוררת עליהם מבחינה דתית והיסטורית.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

בתנ"ך מדובר על כיבוש כנען.

אבנר ח. שאקי (מפד"ל):

אתה מדבר כל הזמן על כנענים. אני מציע לך לדבר על יהודים ולחשוב על יהדות. זה היה מקדם בהרבה ומשפר את מחשבתך על ישראל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

בתנ"ך מדובר על כיבוש. זו המלה המקובלת במסורת.

(קריאה: נהוג שאין קוראים קריאות-ביניים

בנאום בכורה.)

אבנר ח. שאקי (מפד"ל):

תן לי ציאנס ואל תפריע לי. אומרים שזוהי זכות ואני מבקש לנצל אותה.

– הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (שאקי, בגין) –

השר מ. בגין:
כך בדיוק.

אבנר ת. שאקי (מפד"ל):

מה שנאצר ומה שהוסיין רואים ב"הכרתם" בנו, כביכול, היא הכרה בעצם עובדת קיומנו. עובדת קיומנו היא עובדה פיסית, עובדה אלוהית, שאינה תלויה לא בנאצר ולא באחרים. ההכרה הפורמלית הזאת שעומדים עליה איננה בשל הסמנטיקה של הדבר, אלא בשל המשמעות המשפטית והמהותית, שההכרה הזאת תביא בסופו של דבר לקשירות יחסים דיפלומטיים, שבהם, ובהם בלבד, טמון סיכוי כלשהו לפיתוח יחסי שכנות ולשלום-אמת בין ישראל לערבים.

הייתי מסכם ואומר, כי למכשול בדרכם של אלה שהיו רוצים בלב שלם להצטרף להצעה – וחלק גדול, אולי הרוב המכריע של המפלגה הדתית-לאומית רוצה בלב שלם וגם החדיע בממשלה, בשם ההנהלה, כי אכן הוא מצטרף להצעה – עומדים הפגמים, החששות והתמיהות של המתנחלים, שלא שמענו תשובה עליהם, אפילו אחת, היום. לאמור: באיזו מידה התנחלותם היא התנחלות ובאיזו מידה יוסף המוראל להיות גבוה כשהיה? האם תינתן תשובה של עידוד לאותם אנשים? האם התברר כי לא נכונה הידיעה שבנייתם של 250 הבתים בחברון מופסקת או כמעט מופסקת?

אם אכן נכונה הגירסה הכתובה – "שטחים מוחזקים", ולא "שטחים כבושים" – אני מוצא לנכון לפנות למר בגין במיוחד לשקול האם אין זה נוטל הרבה מעוקצה של ההתנגדות שהושמעה לתכנית ולתשובה לה, ושהביאה לפרישה הזאת. מפני שאם "מוחזקים" פירושו, מבחינה משפטית, שאנו מתחילים, ללא חששות, מקודת-מוצא איתנה, יש לנו זכות לבוא למשא-זמתן ולומר: זוהי קביעה נייטרלית, וזה גם נאמר כאן. אין אנו כופים עמדותינו מראש והיא אנו מקבלים את עמדות היריב מראש. אנו מתחילים בלוח חלק.

השר מ. בגין:

בנוסח האנגלי כתוב occupied.

אבנר ת. שאקי (מפד"ל):

נכון, מר בגין, ואני באמת מפנה במיוחד את השאלה לראש הממשלה, שאם בעברית נקטה את המונח "מוחוזקים", מדוע לא יתורגם למונח אנגלי אחר, שאיננו המונח דווקא occupied, ובכך יסולק חשש גדול לפחות.

בידעי כי ההתפתרות של שרים נכנסת לתקפה, לפי החוק, רק כעבור 48 שעות, תורשה נא לי משאלה שה- מתפתרים יחזרו בהם מהתפתרותם. ואני בטוח שזה מש- קף דעת רבים, גם דעת חברי המפד"ל. ידוע לי כי שרי המפד"ל עשו מאמצים עליונים למניעת הפרישה. באשר המפד"ל, כמי שהייתה אדריכלית לקמתה של ממשלת הליכוד הלאומי, כמי שגרסה, גורסת ותוסיף לגרוס, כי הליכוד הלאומי הוא ערך לאומי גדול, ולא אקט טכסיטי ולא ערך בטחוני בלבד, כפי שגורס ד"ר סנה – תשמח ביותר אם לא תפוק ממשלת הליכוד. נזכור כי המוראל של העם הוא דבר גדול; כי המוראל של המתנחלים הוא דבר גדול מאוד; כי הליכוד הלאומי, בשעה זו, כש- המאבק אך מתחיל, הוא נכס יקר. הבה נתקן כמה דברים בחודעה הזאת. ייתכן שיהא בזה כדי לאפשר המשכת

זכותנו ההיסטורית והמשפטית ומימוש זכויות אלה למעשה, יום-יום, יביאו להכרת האויב, להכרת הארצות השכנות, שאולי יחדלו להיות אויבים בקרוב, שאנחנו מתכוונים ברצינות להתנחל בארץ האבות מכוח זכותנו ההיסטורית והמשפטית. זה עשוי להוכיח להם שאין אנו רואים כל סתירה בין רצוננו העז לשלום עמהם לבין כוונתנו להגן על זכותנו להתנחל בארץ האבות.

ההתנחלות בגוש עציון, בחברון, וכל שאר ההתנח- ליות, הן התחלה של מימוש אותן זכויות. במכתב שהי- כירו כאן – וכך אמרה ראש הממשלה – אין כל הודעה שהיא על נסיגה. יש בסך-הכל נוהל ופרוצדורה, ואמנם שני יסודות של פרוצדורה אינם שנויים במחלוקת בציבור שלנו: איש אינו חולק על הצורך בהפסקת-אש, שפירושה בראש וראשונה הפסקת שפך הדם; אין איש בר-דעת שהיה רוצה בהמשכו אפילו שעה אחת. כן מוכנים הכל לחידוש שלחותיו של יארינג. בזה יש כבר ויתור גדול על התביעה למשא-זמתן ישיר. ובכן, אילו הסתפקנו בשתי הדרישות הללו והיינו אומרים כי הדרישות ההדדיות יבר- דרו תוך כדי המשא-זמתן, ללא תנאים מוקדמים, כפי שאמנם נאמר בהודעה של היום – אם תוכן מלים אלו כפשוטן, אם הן אמורות להתבצע, אינני רואה סיבה שהיית כולו לא יתאחד לקבלת ההצעה הזאת, כדי להתחיל במאבק הגדול על השלום הגכסף.

אולם מה שמדאיג את אלה שאינם מוכנים להצטרף הוא: ראשית, טרם נשמעה כאן הסתייגות מן המושג "שטחים כבושים"; שנית, בתשובתנו חסרה ההדגשה של האבחנה בין "השטחים" לבין "שטחים", אבחנה שהיא לא רק אבחנה משפטית, אלא אבחנה מהותית ביותר. מן הראוי להדגיש בתשובה, כי אכן מתכוונים אנו לעמוד, במלוא מובן המלה ובמלוא ההקפדה, על כך שהאבחנה הזאת מובטאת אל כוונתה של ממשלת ישראל שלא לסגת משטחים חשובים ויקרים למדי לעם הזה, מבחינה היסטורית ומבחינה בטחונית גם יחד.

שמענו כאן מפי חברי-הכנסת בן-מיאיר – ואני מצטרף לדבריו – על אבחנה בין "גבולות בטחון" ובין "גבולות בטוחים". עד כמה שזכור לי, שר הבטחון הוא האיש שהשתמש במושג הזה לעתים קרובות. היה רצוי מאוד אילו אפשר היה להכניס את המושג הזה גם למסמך שהוצע כאן. "גבולות בטחון" פירושו, שבאופן אובייקטיבי יהיו הגבולות בטוחים, ולא כתוצאה מערבו- יות. הדבר הזה עשוי גם לחזק את ידיהם של אלה שהיו רוצים בלב שלם להצטרף להצעה הזאת, אלא שהיטוסיחהם גובעים מכך שמא הניסוח הזה טמון כבר בחובו את הקיצוצים הדרסטיים בשטחים, שבדואי חלק לא-קטן מהיושבים כאן אינו מסכים להם, או אינו מסכים להם בלב שלם.

דובר כאן על recognition. אין ספק שמבחינת המשפט הבין-לאומי הפומבי מוכר מונח זה בלבד, ואילו המונח acknowledgment אינו מוכר כלל. שלא לדעתו של חברי-הכנסת אבנר, ודאי שפירושו הסמנטי, המילולי, של מונח זה הוא הכרה. אולם, בעוד שהכרה פורמלית אמורה להיות כזאת שתביא בעקבותיה יחסים דיפלומטיים, יחסים כלכליים, מסחריים, תרבותיים ואח- רים, הרי ה-acknowledgment אינו פירושו הכרה בעובדת קיומך, והכרה כזו – לא תעלה ולא תוריד.

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (דין) (שאקי, ברקת, הררי) —

נשאלת השאלה: הן השגריר יארינג כבר הסתובב בשטח במשך שנה וחודשיים; הוא הסתובב בין המדינות השונות שרצו לקבל אותו. מה היה בעצם תפקידו? הוא ניסה לקרב את הצדדים ולהביאם לידי הסכם. שרי גח"ל ידעו שהוא מסתובב בשטח, ידעו שמנהלים אותו משא-ומתן וקיבלו כל מיני החלטות בידת עם יתר השרים בממשלה? בקשר לדברים האלה. מדוע לא יצאו אז מן הממשלה?

ונשאלת השאלה: בשם מי סובב השגריר יארינג באזור הזה? האם הסתובב בשם הממשלה השבדית? האם הסתובב מתוך רצונו העצמי? הרי זאת היתה תוצאה ישירה מהחלטת מועצת הבטחון מס' 242, הידועה כהחלטת ה-22 בנובמבר 1967. ואל יגיד לי איש, ובחידוד שר משרי גח"ל, שהיום הוא רואה למרוחק את כל התוצאות שיכולות להיות למה שאנחנו עושים ומחליטים, ואילו אז לא תיאר לעצמו שהשגריר יארינג מסתובב כתוצאה מהחלטה זו.

ובכן, תפקידו היה — ואני מצטט — "לקיים מגעים עם המדינות הנוגעות בדבר, כדי לסייע להסכם ולעזור למאמצים להשגת הסדר מוסכם ובדרכי שלום". כך נאמר בסוף ההחלטה של ה-22 בנובמבר 1967. כל בר-ביי-רב ידע בדיוק למה הסתובב כאן השגריר יארינג. הוא ידע שיש שאלות, תשובות ומשא-ומתן. אנחנו מעוניינים שהוא יצליח, אנחנו מעוניינים שהוא יחזור לשטח. אין אנחנו יודעים אם יוכל להצליח, על כל פנים לא מצאנו עד עכשיו כל פגם בניהול העניינים על-ידו. כלום זוהי הסיבה לעויבת הממשלה?

מלבד שני הדברים הבולטים האלה, שלגבי שניהם, אני חושב, יש הסכמה טוטאלית, אינני רואה שהחליטו איזה דבר, אינני רואה שהשתנה משהו, אינני רואה שחלו שינויים בגבולות שלנו שאנחנו עומדים בהם שלוש שנים ושלוש חודשים, אינני רואה שאיזה חייל חזר כזרת אתורה בגלל החלטת הממשלה.

ההסברים ששמעתי, שומע אותם העם כולו, והעם כולו שואל כל אחד מאתנו: מדוע גח"ל עזב את הממשלה? לפי עניות דעתי — ואני מביע רק את עניות דעתי — אין ההסברים האלה מספיקים, אינם מוצדקים ואינם מובנים.

ההחלטה שנתקבלה במועצת הבטחון ב-22 בנובמבר 1967, יש באולם הזה ארבעה אנשים שהיו נוכחים בעת קבלתה: שר החוץ, יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת רפאל ואני עצמי. נדמה לי שלא החסרתי פסיק מהדיונים ומההחלטה. עלי להגיד שהחלטה זה מאד לא מצאה לן בעיני מהרגע הראשון, אולם עלי להגיד עוד, שאולי היתה כל תקווה להשיג החלטה טובה יותר מאשר זו שהשגנו. בעבודתם של שר החוץ, של חברי הכנסת ושל חברי הממשלה קבועים היו ירידות ועליות, ספקיות ודאגות, ואז היה זה הבהר המקסימום שאפשר היה להשיג באותו זמן, וזה נחשב היה באותו זמן — דבר שהתברר אחר-כך כנכון — כנצחון. ובכן, אני חוזר ואומר: זוהי החלטה לא טובה, החלטה שאני לא חושב אותה לטובה, אבל החלטה שאיפשרה לנו עד היום, על כל פנים, ובוודאי תאפשר לנו גם להבא, לעמוד בגבולות אלה, לפי פירושים שניתנו לא רק על-ידינו, שלוש שנים וכמה חודשיים.

עלי להודות עוד, שלא האמנתי אז כי לא יהיה נסיון להפעיל עלינו לחץ במשך שלוש שנים. אם קיים לחץ, הרי הוא בא הרבה יותר מאוחר מאשר חשבת. הייתי

קיומה של ממשלת הליכוד הלאומי, להוסיף ולקיים אותו ליכוד לאומי שכולנו זקוקים לו כל כך בתקופה הרת-גורל זו.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יזהר הררי.

יזהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. עונג רב הוא לי לברך את חברי הכנסת אבנר חי שאקי — כיוון שראשית, אני מכירי זה שנים רבות, חוץ מזה אני מרגיש קירבה מסויימת אליו, בן למשפחה שהיא דור שישי בארץ, ואין רבים בכנסת שהם כל כך הרבה דורות בארץ. אני שמח, שיש בינינו כאלה. וכיוון שהוא משפטן ומרצה באוניברסיטת תל-אביב, בטוחני שיביא תועלת רבה לסיעתו, וישמור על רמת הכנסת. אני מאחל לו הצלחה בחיים הציבוריים ובעבודתו בכנסת.

אבנר ח. שאקי (מפד"ל):
תודה רבה.

יזהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):

רבתי, אין כל ספק שאין זה יום רגיל בכנסת. קמו ממשלות ונפלו ממשלות, אבל זו הפעם הראשונה בהיס-טוריה של ישראל שממשלת ליכוד לאומי שנתקיימה כמה שנים מתפרקת, ולפי עניות דעתי, מתפרקת על לא דבר. עם כל נסיוני להבין מהי הסיבה שממשלה זו מתפרקת בדגע זה, עלי להגיד שאינני יכול להבין. כל המאמץ צים שיכלו להיעשות על-ידי ראש הממשלה וחברי המערך נעשו. נעשו מאמצים לשמור על הליכוד להבא.

עלי להגיד שהתוצאה הישירה של החלטת הממשלה — שבוחאי נאשר אותה היום ברוב קולות גדול — מצטיירת בעיקר בשני דברים: עניין הפסקת האש ועניין שובו של השגריר יארינג לאזור. ובכן, מה ששייך לעניין הפסקת האש — זה ללא ספק הטרדי מאד את העם. חוסר ידיעה ברורה על הנעשה גורם לדאגות רבות ולשאלות רבות. איננו נוהגים להתווכח על עניינים בטחוניים באולם הזה, אבל אל לנו לשכוח שהראשונים שהציעו לשמור על הפסקת האש היינו אנחנו. ראש הממשלה הופיעה מעל הדוכן הזה והציעה לחזור להפסקת האש בהתאם להחלטת מ"9 ביוני 1967, שהערבים, נציגי מדינות ערב, הם שדרשו זאת. והנה למרות כל היסוסינו לגבי הפסקת אש זמנית — ואיני רוצה לחזור על כל הנימוקים — הרי החלטה זו נתקבלה בממשלה פה אחד, על דעת כל הש"ר, דים, אלה שהיו בפנים ואלה שפוצרו, על דעת 25 שרים כיוון ששר הפנים חיים משה שפירא נפטר ועדיין לא בא אחר במקומו. זה מראה שלפעמים שרים משנים את דעתם תוך זמן מסויים. זה מראה, שלפעמים מחליטים החלטה בכיוון אחד ועם השינוי במצב ועם השינוי בהבנת חות או עקב שקול נוסף של העניין באים לידי מסקנה אחרת. ולכן אין אני מדוע זה מותר היה לשדי גח"ל — ואני מצטער מאד שעזבו את הממשלה — לתמוך בממשלה בשעה שלא רצתה לאשר את הפסקת האש, ואילו אחר-כך, כאשר החלטה בכל זאת לקבל את הפסקת האש בצורה שהוצעה — דבר שעל כל פנים כולם הסכימו לו — עזבו את הממשלה.

דבר שני, שהוא תוצאה ישירה של החלטה שאנו דנים בה, הוא שובו של השגריר יארינג לאזור שלנו. פה

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (דיון) (הררי);
— (תשובת שר החוץ) (ברקת, אבן) —

דעה במקום, שיש לנו מה להגיד. ממש כשם שאנחנו מתחשבים בהם, וצריכים להתחשב, יודעים גם הם שצ"ריכים להתחשב בנו, שאי-אפשר לבטל אותנו, שאי-אפשר לשלול אותנו. כמובן, הם לוחצים עלינו, אנחנו כמה פעמים לוחצים עליהם. הם אינם עצמאיים עד כדי כך שיוכלו לעשות מה שהם רוצים. הם פונים אלינו, מבקשים עוד פעם ושולחים עוד הבטחות ועוד בקשות — ועולם כמנהגו נוהג.

הייתי אומר כאן עוד דבר שאמרתיו כבר במקומות אחרים: כל מדיניות ישראל מאז קמה מדינת ישראל היא "מדיניות האפשרי". אנחנו מתנודדים כל הזמן בין שני קטבים. לא פעם הפרנו החלטות של האו"ם — אני אומר זאת גלויות — מפני שהוא מחליט נגדנו כל מיני החלטות. לא פעם מתחנו את החבל עד קצה האפשרות. אבל גם ידענו תמיד להיעצר ברגע שנחוץ; ידענו תמיד מתי אי-אפשר להמשיך ומתי צריך להגיד "כן".

בהתחשב בכל הנסיבות הידועות לכל, לכל אלה שבקיימים בעניינים, לא עולה על הדעה, לא ייתכן שלא נייענה בחיוב ליזמת ארצות-הברית. ועלי להגיד זאת: אני בטוח שאנחנו מתחילים שורה ארוכה של דיונים, משא-ומתן והחלטות מכריעות. אבל מי יודע מתי כל זה ייגמר ולאן נגיע. אני לגמרי לא בטוח שנצליח בוה. אבל לאח-רוצה אגיד: הלא סוף סוף אנחנו רוצים את השלום, משתוקקים אל השלום. הלא סוף סוף אנחנו מחפשים כל חריץ, כל סדק, כל דרך. ובכן, אם פעם יבוא שלום בינינו ובין מצרים — וישתנו הרבה דברים במשך הזמן — אולי זו ההתחלה, אולי זה הסדק הראשון, אולי מכאן נגיע פעם למשהו. לכן חובתה של הכנסת, חובתו של העם, להגיד הפעם "כן" אחרי הממשלה.

2. תשובת שר החוץ

מאזן היתרונות של ממשלה רחבה, רבת-גוונים, לעומת ממשלה מצומצמת יותר אך אחידה יותר בהשקפת עולמה, משמש נושא להגות למחשבה. הוא הדין לגבי מוסד פרלמנטרי בלי אופוזיציה כבדת משקל, לעומת מאזן שווה ככל האפשר בין משימת האחריות ומשימת הביקורת. כל זה טוב ויפה. אך אין שאלות אלו עומדות לפנינו לעיון היום בחלל הריק. נזרקנו לתוך מסכת בעיות עקב החלטה פתאומית ורגשית, נסערות וכנראה אפופת ספיקות פנימיים, עמוקים ומוכבים.

שתי הערות בפי. השר בגין העלה זכרונות שיהיו נחלת בעליהם כל ימיהם עלי אדמות. שהרי התקופה המשתרעת מיוני 1967 עד לאוגוסט 1970 היא פרק חיים אשר מעטים דוגמתם בחיינו ובתולדותינו. אנו לא נוכל להיעצר הרבה כדי להסתכל אחורנית, כי המלאכה מרובה והזמן דוחק. אולם אומר כי נרקמת בין אנשים מסופלים באחריות משותפת זו ברית של זכרון, של אחריות. שהדי עניינם יום-יום הוא דיני נפשות של מדינה, של לוחמה, של אורחיה. וטבעי הדבר שכמה מוחיצות נפלו, ושהמ"ש שתף גבר על המפריד, ורבים אשר התחנכו באווירה של יריבות כלפי תנועות אחרות התודעו זה אל זה על רקע העניין המשותף. מבלי שהינגודים ניטשטשו או נתחסלו; הם לא עברו מן העולם.

הערה שנייה: אני מעיד על חברות ממלכתית

רק אומר, שכל הכבוד וכל הברכה לאלה שהצליחו להחזיק מעמד עד היום הזה. ואיני רואה כל סיבה מדוע, עם אותה החלטה, עם אותו מתווך, לא יוכלו להגיד "לא" גם להבא אם יחשבו שצריך להגיד "לא".

אגב, אני נמנה עם אלה המחשיבים מאוד את אמירת ה"לא", לפעמים, כשזה נחוץ. נקח לדוגמה את העניין של משא-ומתן ישיר. כל זר שאתה מתווכח עמו על ענייני ישראל אומר לך מיד: הלא משא-ומתן ישיר לא יהיה. וכאשר אתה שואל אותו: מדוע? הוא עונה לך: מפני שמדינות ערב אומרות "לא". זאת אומרת, גם כשאומרים "לא" בלתי-הגייוני ובלתי-מובן — שהרי ברור כי שום דבר לא ייגמר בלי משא-ומתן ישיר אי-פעם — כל העולם מקבל זאת, מקבל את ה"לא" הערבי, שלא יהיה משא-ומתן ישיר. באותה מידה היו משלימים גם עם "לא" שלנו על עניינים מסויימים. כיוון שממשלה זו ידעה להגן על האינטרסים שלנו עד היום הזה — אם כי אני בטוח שהיא תוכל לעשות זאת גם בלי גח"ל — אין אני מבין מדוע מהיום יש להיות מחוצה לה, שהרי גח"ל היה צריך להרגיש עצמו טוב בתוך הממשלה, בהיותו יכול לדעת, לבדוק ולברר את העניינים בכל פעם ולעזור בעצותיו.

גם איני מבין מדוע אתם — הייתי אומר — מפחיתים, עושים דבולאציה לערכה של ישראל, של ה"כן" ושל ה"לא" של ישראל. למעשה ארצות-הברית ניצחה הפעם נצחון דיפלומטי גדול. היא חזרה לאזור בחשיבות רבתי, ובלעדיה לא יוכל להסתדר ברגע זה שום דבר באזור הרגיש ביותר בעולם כרגע. אני מודה שזה בא לא רק בזכות פעולותינו אנו, אבל ודאי שיש לנו חלק רב בחזרה היותה של ארצות-הברית, ואני בטוח שהם מחשיבים זאת ומתחשבים בכך מפני שמחשבים בנו, מפני שיש לנו

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצרף את דבר ברכתי לחבר-הכנסת שאקי על דבריו המאלפים, המבשרים לתנועתו ולכנסת כולה בשורה של תוספת כוח — כוח במחשבה, בידיעה ובביטוי.

חברי הכנסת, אל תראוני שאני מפר כללי נימוס אם אייחד את תשובתי לנאום אחד בלבד מתוך כל הנאומים החשובים אשר הושמעו אחרי הודעת הממשלה. שהרי נפל דבר בישראל. מסגרת אחריות שהוקמה בשעת מבחן והתקיימה שלוש שנים תמימות נופצה פתאום. נוצר במדינה מערך ממלכתי ופרלמנטרי חדש. הממשלה תוסיף כמובן לעמוד על משמרת אחריותה והיא תישא בעול; היא תעמוד בסיכוני הדרך. אך אין הרבה וצביונה כתמול שלשום.

ברור כי השאלה אם דבר זה היה מחוייב-המציאות תישאל הרבה בציבור ובעם. הספק בהכרחיותו של המע"ש מה מקיף את כל סיעות הממשלה ומכרסם כנראה עמוק בתוך גח"ל עצמו, כי זהו צעד אשר ננקט בחצי לב, כשגם אלה שאינם נמנים עם גח"ל ראו זכות לעצמם לעקוב אחרי ההתלבטות ההיא במתח, במתח רב ומוצדק.

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יומת השלום האמריקנית (תשובת שר החוץ) (אבן, לנדאו, בגין) —

למה? מפני שישראל הודיעה הודעה שקולה, אשר מרביתה חזרה על עקרונות וכללים ועמדות שהיו משותפים לכולנו שלוש שנים, בתוספת שראינו עצמנו חייבים להוסיף, לאמור: לציון הפעם שני דברים מפורשים — ביצוע החלטת מועצת הבטחון, אולם ביצוע על-ידי משא-ומתן, הסכם, חתימה, וביצוע כל ההסכמים במסגרת של שלום חוזי; ונסיגה משטחים מוחזקים, אולם בבוא השלום, ולא אל קווי ה-4 ביוני 1967, כי אם אל גבולות בטוחים ומוסכמים שייקבעו בהסכמי השלום. לי נדמה שאם נבודד את נקודות המחלוקת, — אלו ורק אלו הן. שהרי אין חולקים על קבלת הפסקת-האש, ואין חולקים על חידושה של שליחות יארינג ולא על העקרון של שיחות באמצעותו. ובכן, שני עניינים אלה שציינתי הם המעלים לפני השר בגין וחבריו סיכוי הרבה יותר קודר וחמור, לדעתך, מכפי שמוצדק במציאות.

הממשלה איננה יכולה אלא לגשת לבעיות הללו באותו חוש מידה שהוא ראשית כל חכמה מדינית. ואין אנו סבורים כי הממשלה, העם והציבור צריכים להיות מוסערים סערה כזאת על יסוד דברים אלה.

אמנם ההתפתחות הזאת היא רבת אפשרויות, רגישות ועדינות. אולם אנו נוציא ממחוס הגשק שלנו את המידה של איתנות עצבים, אני חושב שנימצא לוקים ליקוי מיותר. אמת נכון הדבר, לא היינו רואים צורך על דעת עצמנו לחדש הלכות ונוסחאות. אולם כאשר עמדנו לפני היוזמה הזאת, אשר תולדותיה סופרו כאן בהרחבה, נאלצנו להחליט איך אפשר לתפוס את הסיכון במיעוטו ואת הסיכוי ברובו. והגענו לידי מסקנה שמאזן הנוק והסכנה שבדחיית היוזמה הזאת עולה לאין שיעור על כל מידה של סיכון — ויש מידה של סיכון — הכרוכה בהיענות ליוזמה הזאת, תוך כדי שמירה מחדשת על עמדותינו ועקרונותינו.

ומהי הדרך האחרת אשר הוצגה? — שמענו היום. צריכים היינו לומר לאמריקנים, לממשלת ארצות-הברית, שהיא השתתפה באיזו התייעצות עם ברית-המועצות ומצרים, דבר שהיא מעולם לא הודתה בו, ואשר שום חבר ממשלה לא הביא עליו שום עדות אל חבריו בממשלה. ואחר אמירה זו, על כל התוצאות אשר היו כרוכות בה, לנפץ אותה היוזמה תוך המשכת הצגת בקשותינו לעזרה מדינית, בטחונית, עזרה שחיוניותה גוברת מדי יום ביום, מדי שבוע בשבוע.

לי נדמה כי אם זוהי התשובה היחידה, היא מחזקת את טענתנו כי לא היתה דרך אלטרנטיבית סבירה כלשהי. אותו הרושם שיש כאן מסקנות מופרזות ממצב-ביים שאינם מצדיקים אותן, אותו רושם מוזקר בתודעתי. תנו. לרגל דיונים שהעסיקו הדיבה את הכנסת, אני מבטיח לא לצלול לויכוח המשפטי והבלשני על דעתו של חבר-הכנסת שאק, שיש גדולים במשפט הבין-לאומי הגורסים גירסה אחרת, לרבות השופט גולדברג, אשר פירסם את דעתו כי "Acknowledge ment" הוא act of Recognition and independent sovereignty אבל integrity איננו מחייב קשירת דיפלומטיים, אבל גם Recognition אינו מחייב קשירת דיפלומטיים — טיים. הודו הכירה בישראל. אינני יודע אם גוברת מזה...

ואנושית שהאירה פנים מעל לניגודים ומעבר למעמד מחלוקת. אינני רוצה להאמין כי חוויה זו תחלוף בלי להשאיר עקבות, עקבות של ברכה בסגנון חיינו ובדרך השתקפותנו איש בעיני רעהו, איש בעיני יריבו, אורה בעיני אורה, יהודי בעיני יהודי. תוצאה זו לא תושג מאליה, אך אפשר להשיג אותה. מכל מקום, זאת היתה פעולה מדינית מחושבת שאחריותה על יוזמיה, ותוצאה-זיה בחיק העתיד.

אולם דבר אחד ברור בעיני: ההתפתחות הזאת באה על רקע של הנמקה מדינית הנראית לחברי ולי כחסרת סבירות כלשהי. לא יכולתי ובלתי התרשם מלהט דיבורו ועומק רגשותיו של השר בגין. ברור כי אש עצורה בעצמו-תיו. אולם מה שלא מובן לי הוא היסוד המדיני וההגיגני להתרגשות גדולה זו, מול מעמד שעם כל סיכוניו, סיבו-כיו, מורכבותו, איננו בבחינת מפנה היסטורי או פרשת-דרכים המובילה לעולם שונה, לעולם אחר. יכולתי להעלות על דעתי מציאות כזאת, שעקב סיכוי של שלום ועקב דיון בהתפשרות הטריטוריאלית הנדרשת, לא היו יכולים כמה חברים להשלים עם אותה התפשרות מטעמי השקפתם הבטחונית או המצפונית. הרי אז טבעי היה שאלה שלא יוכלו לקבל על עצמם את עול האחריות יסיקו את המסקנות. אולם עכשיו? מה העניינים שלפנינו? הפסקת אש ל-90 יום, חידוש שליחות יארינג על-פי עקרונות מצוטטים בקיצור מהחלטת מועצת הבטחון, ניסוחים שאינם לפי רוחנו, אך אינם מחייבים אותנו לסטות מהגדרה מדינית ונמרצת של עמדתנו. אין כאן הד פעמי משיה, אך גם אין כאן עברי פי תהום. ואני מבחין בנאום המאלף והמרתק הזה, ובכל האווירה המקיפה את הוויכוח, דרמטיציזם מיתרתי.

שהרי נאומו של מר בגין היה גדוש מלים חמורות מאוד. קולות וברקים ותמורות עשן, וקול שופר חזק מאוד. אלא מה? אין מעמד מתן תורה. ולכן הקולות והברקים נראים לדעתי מופרזים. אולי אנקוט דימוי פחות הגיגי: יש בלשון המטבח מושג של "תפיחות", "סופלה" בלעז. היא נראית גדולה ומרשימה. אולם כאשר דוקרים בה במזלג — נמצא כי יש בה יותר אוויר ממזון, ושהכל מצטמק ככל שמחטטים בו.

(קריאה: זוהי גסטרונומיה מדינית.)

לי נדמה כי ההאשמה הזאת נגד החלטת הממשלה יש בה תכונה של הפרזה.

שר-הפיתוח ת. לנדאו:

זוהי תשובה מהותית?

השר מ. בגין:

זוהי תשובה של מי שמאשים את זולתו במליצות.

שר-החוץ א. אבן:

מה הטענה, ומה תשובתנו עליה?

הטענה חמורה מאוד: פח יוקשים מוטמן לרגליו. הרבה מאוד השוואות לצ'כוסלובקיה ומינכן; סכנה שהממשלה גפלה קרבן אשליה של שלום; הידרדרות בלתי-נמנעת; ממשלת ישראל לא תוסיף להיות מסוגלת לטעון "אקס איניוריה"; שפכות דמים; קטישות מול ירושלים; מדינה מופוצצת, מוקפת אלפי מטוסים וטנקים. וזכרונות, וזכרונות מחורבן הבית, מצדה וביתר. וכל זה

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (תשובת שר החוץ) (בגין, אבן) —

ההודעה שהשמעתי בפעם הראשונה באוני עצרת האומות המאוחדות, כי, "Our opposition to the restoration of the 4th of June lines is total, unreserved, and unreserved". שום דבר לא שינה, אינו משנה, לא ישנה את העמדה הזאת. אבל באותו מעמד הוספנו את דבר נכונותנו לדון בבוא השלום בגבול אחר, שיבטיח את בטחונה וכיוותיה החיוניות של ישראל.

כאן אני חייב לטתור את ההנחה שהממשלה, בעלותה על הדרך הזאת, על כל החדוש היחסי שיש בה, כאילו היא חוללה מפנה מהפכני. אין שחר לטענה הזאת.

במה שינינו את המדיניות? במה סטינו? לפני קבלת ההחלטה היתה עמדתנו שנישאר בקווי הפסקת-האש עד לשלום; אחרי ההחלטה עמדתנו היא שנישאר בקווי הפסקת-האש עד לשלום. לפני ההכרעה היתה עמדתנו: לא נשוב לקוי ה-4 ביוני 1967; עמדתנו עתה: לא נשוב לקוי שביתת-הנשק 1967. עמדתנו היתה שבמסגרת של שלום נבוא לידי הסכם עם מדינות ערב על קביעת הגבול המוסכם והבטוח; זוהי עמדתנו היום. עמדתנו היתה של שלום פירושו התחייבות חוזית

הדדית מחייבת ישירה; זוהי עמדתנו היום. לפני ההכרעה היתה עמדתנו שאנו דוגלים במשא-ומתן ישיר, אך איננו שוללים שלבי-ביניים שיכשירו את הקרקע למשא-ומתן זה; זוהי עמדתנו היום. לפני ההכרעה היתה במדיניותנו נכונות לשתף פעולה עם יארינג לפי סמכויותיו כפי שנקבעו; זוהי עמדתנו היום, היא נשארה בתקפה. לפני ההכרעה, כפי שאמרה ראש הממשלה, הצהרנו על נכונותנו לבצע את החלטת מועצת הבטחון לפי המושגים והפירושים שלנו: משא-ומתן, הסכם, חתימה על חוזה, ביצוע סעיפי החוזה; זוהי העמדה שבאה לידי ביטוי מחדש. לפני ההכרעה התנגדנו לתכניות רבות ושונות הבאות להגביל את חופש המשא-ומתן שלנו, המטילות עלינו תפיסות מצמצמות ומגבילות בעניין הגבולות והפלי-טים; אנו מוסיפים היום להתנגד לאותן תכניות. ואני מסכים בהחלט לדבריו של חבר-הכנסת סנה, שהמלה הסכם, "אגרימנט", היא לא רק מלת-המפתח בהחלטות מועצת הבטחון, אלא היא גם תמצית של היחסים בינינו ובין ארצות ערב כפי שאנו תופסים אותם.

על כן אין כאן סטייה. יש המשך שקול וזהיר, שיש בו גם מידה בלתי-גמנעת של חידוש ואומץ-רוח, אך גם מידה גדולה של עקביות ורציפות. אמנם הסיכונים שהעלו כמה חברי כנסת קיימים, אך אינם מתונים דווקא במהלך הנוכחי.

חבר-הכנסת בגין ואחריו העלו חזיון סביר בהחלט, שפעם יתקיים דיון על הגבולות ושכנינו יתבעו תביעות שבשום פנים ואופן לא יתקבלו על דעתנו. אנו נגדיר את עמדתנו. הגורמים הייחודיים ילחצו עלינו להסתפק בפחות ממה שנראה לנו סביר. האם סיכון זה קיים? — הוא קיים וקיים. אולם הוא קיים בכל מערך של משא-ומתן, אפילו משא-ומתן ישיר, בלי התוספת המילולית שהוצעה לנו. כל משא-ומתן, ולו גם לפי המתכונת הרצויה לנו, ילך במהלך זה. אך אנו מקווים שנוכל להגדיר את הכוונות היסודיות שאין סטייה מהן, ונעשה מאמצים לשכנע גופים ייחודיים לשנות עמדתם ולהכיר בצדקת טענתנו. על כן, במידה שיש סיכונים, הם לא נולדו תמול שלשום, והם אינם פועל-יוצא של החלטת הממשלה בשבוע שעבר או של החלטת הממשלה היום.

השר מ. בגין:

אני אבקש שתבקש במשרד החוץ להביא לנו מסמך אחד שבו מדינה מכירה במדינה, ובו מופיעה במקום המלה Acknowledgement — Recognition.

שר-החוץ א. אבן:

המלה Acknowledgement יש לה מעמד במש"פט הבין-לאומי. אבל רצה הגורל שיש שפה אחת שכנראה משאביה הם כה גדולים שהיא יכולה להבחין בין שני הדברים הללו. כי אדם שואל ומחטט, והוא רואה במילון צרפתי: Acknowledgement — Reconnaissance; Recognition; Reconnaissance. במילון ספרדי: Acknowledgement — reconocimiento; Reconocimiento — miento. הוא הדין גם בערבית. לכן אני חושב שהבעיה...

השר מ. בגין:

אתה יכול להגיד זאת גם בפרסית.

שר-החוץ א. אבן:

כונת ממשלות אינה נובעת ממלה, כי אם מתוכן המלה. ואותה הכרה הודית אשר לא הביאה לשום תוצאה ממשית, Recognition, מוכיחה כי מה שקובע הוא מה הכוונה המדינית, ולא דווקא הקליפה הסמנטית. אני חושב שהדבר הזה אינו מחייב על כל פנים להיחשב אפילו כאחת הסיבות המסבירות את ההיבט הזה.

אמר רבי יוחנן: מהו שנאמר: אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברע — על קמצא ובר-קמצא חרבה יושלים, על תרגול ותרגולת חרב הר-המלך... על Acknowledgement ו-Recognition מתפרקת ממשלת הליכוד.

מדוע ראתה הממשלה צורך לנקוט אותו קו אשר נקטה? כל הנימוקים הובאו בהודעת ראש הממשלה. לא רצינו להירדת מבחינת מוצא לקראת משא-ומתן, ויהיה מפותק וקלוש וחיוור ביותר. לא רצינו לסכן הליכי שיתוף חיוניים עם ארצות-הברית. לא רצינו להעמיד את ישראל בעולם כמכשול יחיד להורדה אפשרית של מתי-חות. סיבות אלה, נימוקי בטחון, נימוקי שלום, נימוקי מעמד ישראל בתוך כל החוויה הבין-לאומית — הם אשר הכתיבו העדפת ההיענות על פני הסיכונים של סירוב. שלום — מפני שהוא ערך עליון, יהודי ואנושי. אנחנו רחוקים ממנו. דברי נאצר יעידו על כך. אך אין אנו פטורים ממיצוי כל דרך לבדיקת אפשרות קירוב. והגורם הבטחוני האמריקני, וכן גורם המעמד הבין-לאומי — כל אלה הצטרפו לחשבון של הכרעה, אשר לפי מיטב התרשמותנו היא מובנת בעולם, בעולם היהודי ובציבור בישראל. החלטת הממשלה לא באה כדי לסכן אותנו בחורה בגבולות ה-4 ביוני 1967. היא מיועדת לחזק את איתנות עמידתנו עד לשלום, ולברר סדק מצומצם כלשהו, שאולי יביא למהלכי משא-ומתן כלשהם.

סיכוינו לעמוד עמידה איתנה עד לשלום התחזקו ולא נחלשו עקב ההכרעה שקיבלה הממשלה. הסיכוי הזה היה נחלש פלאים ולא היה מתחזק אילו נתפסנו למשגה החמור של סירוב. על כן אין להלך אימים על הממשלה הזאת, כפי שהיא נשארת, על עניין של חורה ל-4 ביוני. ממשלה זו נאמנה על כיבוד הכלל הזה הנמצא במרכז מדיניותנו מאז ימי יוני 1967. אני זוכר את

— הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (תשובת שר החוץ) (אבן); (סיכום הדיון) (ברקת, קרגמן, רויאל-נאור, חביבי, אבנרי) —

ישראל איננה מעצמה גדולה, אך היא אינה גטולת יזמה בהקשרה האזורי המיוחד.

בפולקלור שלנו יש קריקטוריסט מוכשר המתאר את ישראל כילד קטן, נחמד, חלש, חסר-אונים, שגורמי החץ מתעללים בו, דורכים על רגליו, זורקים אותו אלי עבדי פי פחה, צולים אותו כברווז בקדירה, ושאר עינויים וייסורים. הדימוי הזה היה נחמד בראשית ימי מדינת ישראל. כתבתי בהקדמה לקריקטורות הללו, שהיתה לי הזכות לפרסם בשנת 1955: במהלך השנים אולי התגבר ישראל והתחזק מעבר לאותו דימוי. ישראל באזור זה היא כוח לא-מבוטל. על כן, ומטעמים יותר עמוקים, ניכרים רישומיה ונשמעת התודות קולה באזור, והיא איננה כדור דומם הנורק ללא יכולת שליטה.

קיצורו של דבר: אנו מצפים למבחנים קשים. אינני סבור כי יכלתנו להתגבר עליהם מבוטלת. בתנאי שנגדיר לעצמנו מטרות ברורות וסבירות. בתנאי שנדע שמעבר לכל צורך דיפלומטי חולף יש זכויות ואינטרסים שנגן עליהם נגד כל התנכלות מיד אויב, וכל פיתוי ולחץ מצד ידד. בתנאי שנהיה בטוחים בצדקת עמדותינו הבסיסיות. ובתנאי, אולי יותר מכל דבר אחר, שכוחנו יישמר. כי אם חלילה נתגשם פעם הסכנה של היוחנו נהדפים בלי שלום למקום לא-בטוח, יהיה זה לא מפני הבחנות בניסוח, כי אם מפני שמאזן הכוחות ומאזן הרוח יתערער. ובתנאי נוסף, שהממשלה התפנה מהמשבר שנקלעה לתוכו במיוחד, ותגייס מסביב לה תמיכתו ואמונו של העם ותגביר תנופת פעולתה.

על כן הממשלה, בהציגה את מדיניותה לפני הכנסת, מדגישה עכשיו יותר את עקרון הרציפות מאשר כל סטייה המתבקשת בניסיונות הזמן המתחלפות. אינני חושב שהיה יסוד לאי-הבנה כלשהי. קראתי כל ההודעות של הכנסת, של ראשי הממשלה ושרי החוץ בכל מהלך הזמן. והצד השווה מראשית המהלך ועד היום הזה הוא, שיש תמיד ראייה במדיניות הממשלה, שמדיניות זו גורסת שינויי גבולות במשא-ומתן ובהסכם על שלום. על כן, למעשה מסתכם הכל בשאלה המרכזית — באיזה רוח, באיזה הלך-נפש נתקדם לקראת המבחנים.

והביקורת שאני מרשה לעצמי למתוח על התפיסה שהעביר לפנינו השר בגין היא, שהלך-הרוח שהציע לנו מצטיין יותר מדי ברוח נכאים וקדרות, ואני אינני יכול אלא להציע ראייה מפוכחת, לא יותר מדי נרגשת, של סיכוינו ולא של סיכויינו. יש לעקור מן המילון ומן התודעה שלנו כמה מושגים, למשל השוואה למינכן, גזירה שווה שאינה שווה; דימוי בין ישראל ומצרים לצ'כיה וגרמניה. על מנת שהדימוי יהיה סביר, אפילו שטחי, היינו צריכים להעלות על דעתנו כי צ'כיה נלחמה ולא נכנעה, שהיא ניצחה ושברה את טבעת הכיתור, וצב-אותיה הגיעו לשטחים נרחבים משטחי האויב; שהיתה הפסקת-אש וצ'כיה ישרה ושקלה כיצד עליה לכלכל את צעדיה, ובאיוו התפשרות היא צריכה ללכת על מנת לכוון שלום. האם זוהי גזירה שווה? אני מדגיש את העניין הזה, כי ספק אם אנו מביאים תמיד בחשבון את המשקל הסגולי של ישראל במערך הכוחות באזור.

3. סיכום הדיון

הממשלה לפעול על-פי קווי-היסוד של תכניתה, שאושר בכנסת.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אמיל חביבי, להצעת סיכום.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, בשם סיעת הרשימה הקומו-
ניסטית החדשה אני מבקש להציע את הצעת הסיכום
הבאה:

הכנסת קובעת, כי ממשלת ישראל לא תעמיד כל סייג להסכמתה לביצוע תכנית רוג'רס האחרונה, אשר קיבלה את הסכמת ברית-המועצות, מצריים, ירדן ומדינות ערביות אחרות. ממשלת ישראל תעשה הכל מצדה היא להצלחת מאמצי הסדר השלום האחרונים.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי, להודעה.
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני מצטרף להצעה שהגיש חבר-הכנסת קרגמן.

הי"ד ר. ברקת:

אנו עוברים להצבעה. נתחיל בהצעת הסיכום שהוג-
שה על-ידי חבר-הכנסת אמיל חביבי.

הצבעה

הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי חבר-הכנסת
אמיל חביבי לא נתקבלה.

הי"ד ר. ברקת:
חברי הכנסת, בדברי שר החוץ תם הדיון בהודעת
ראש הממשלה ואנו עוברים עתה להצעות לסיכום.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קרגמן, להצעת סיכום.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, על דעת סיעות המערך (עבודה
—מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה
ופיתוח, שיתוף ואחווה — הנני מתכבד להציע לכנסת
הצעת סיכום זו:

הכנסת מאשרת את הודעת ראש הממשלה מיום
ב' אב תש"ל — 4 באוגוסט 1970 על החלטת
הממשלה להיענות ליזמת השלום של ממשלת ארצות-
הברית.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אסתר רויאל-נאור,
להצעת סיכום.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זו הצעת הסיכום
המוגשת על-ידי סיעות גח"ל, הרשימה הממלכתית
והמרכז החפשי:

הכנסת קובעת: בשאיפה להשכנת שלום בר-קיימא
על-ידי כריתת חווי שלום בין ישראל לבין מדינות
ערב, שיושגו במשא-ומתן ישיר בין הצדדים — תוסיף

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ט, ב' אב תש"ל (4 אוגוסט 1970)
 - הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יזמת השלום האמריקנית (סיכום הדיון)
 - (ברקת)

	ה צ ב ע ה			הי"ד ר. ברקת:
66		בעד	עדה נצביע על הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי	
28		נגד	חברת-הכנסת אסתר רויאל-נאור.	
9		נמנעים	ה צ ב ע ה	
	הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי חברת-הכנסת	30	בעד	
	ישראל קרגמן נתקבלה.	63	נגד	
			הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי חברת-הכנסת	
			אסתר רויאל-נאור לא נתקבלה.	
	הי"ד ר. ברקת:			
	ישיבת הכנסת תתקיים מחר בשעה 11.00. ישיבה			
	זו נעולה.		הי"ד ר. ברקת:	
			נצביע עתה על הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי	
			חברת-הכנסת ישראל קרגמן.	

הישיבה ננעלה בשעה 23.22.